

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим до да т к о м
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно,
півріч. 6—зл., чвертьрічно 3—зл.
для Америки 250 долари річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чекове конто: 151.092

З М І С Т :

	стор.
<i>Священик :</i>	
Призабута справа	121—123
<i>о. С. Хабурський :</i>	
До проблеми виховання нашої молоді	123—129
<i>о. Микола Декайло :</i>	
Католицький суспільний рух	129—134
<i>о. О. Гайдукевич :</i>	
Болюче питання	135—140
<i>о. Ілля Братик :</i>	
Переходи на латинство й проти- акція цьому явищу	140—145
<i>о. Андрій Лошій :</i>	
Великий піст в річнім, церков- нім уставі	145—147
<i>о. Др. Г. Костельник :</i>	
Квестія апольогетики	148—152
Нові книжки	152—154
Всячина	154—160

До Впреподобних Отців Передплатників „НИВИ“

На окладинці є поштовий розрахунковий переказ, просимо його витягти і прислати ним передплату на „Ниву“ згідно залеглїсть з покликком на наше оголошення в числї 3. Ниви 1936.

АДМІНІСТРАЦІЯ

Чи Ви замовили вже на Сорокоусти,
Великий Піст і Великдень?

СВІЧКИ „КЕРОС“

Ні? Пишім таки зараз замовлення...

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим до д а т к о м
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно,
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америки 2'50 долари річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чекове конто: 151.092

Призабута справа

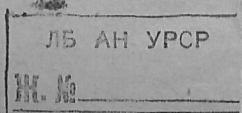
Завдання священика, головнож у нинішніх, виїмково важких часах, такі трудні і такі відповідальні, що треба великої праці, великої посвяти і безнастанної саможертви, щоби хоч у часті якслід сповнити свої обовязки. Та щоби успішно сповняти повірений священичий уряд, щоби безнастанно виривати повірені священикови душі із сітей ворогів Христового царства, а другі зберігати перед наступаючими слуг антихриста, та вести всіх до Христа і небесної батьківщини, замало є самої людської, хоч би й якої великої праці, тут треба передусім багато помочі і ласки Божої.

Цю поміч Божу у змаганнях з усіма ворожими силами мусить собі священик запевнити. А невичерпаним джерелом нашої сили — це Пресв. Евхаристія, це Евхаристійний Христос.

Пресв. Евхаристія має в першу чергу освячувати нас самих. Ми, які майже що днини звершуємо Пресв. Евхаристію і нашими грішними руками приносимо Евхаристійного Христа в жертву Отцю Небесному, маємо зробити цю Евхаристію центром нашого духового життя. Вона має стати для нас джерелом наших почувань, бажань, туги, джерелом найбільшої духової радості, та сили і потіхи у хвилях смутку і зневіри, одним словом Евхаристія має нам дати крила до безупинного лету до небесних висот.

Та Евхаристія має не лиш нас самих освячувати, вона певно дасть нам силу у всіх наших діяннях і праці.

Хто ж може краще оцінити силу Пресв. Евхаристії, як не ми, жреці тієї Найвищої Жертви?!

Та щоби Пресв. Евхаристія стала для священника тією надприродною, чудотворною силою у його життю і праці, треба всіми силами нашої душі прилягти до неї, треба викресати з себе найсильнішу віру і найгорячішу, готову на всякі жертви, любов, треба плекати в собі найвищий культ для тієї найбільшої Тайни.

Однак ми, зайняті нашою душпастирською працею, сповняючи нераз і дуже ревно свої обовязки, замало уваги звертаємо на те, що між нами заєдно перебуває Евхаристійний Христос, розсипуючи довкруги свої ласки. І тому ми нераз таки замало із дих ласк користуємо, хоч вони такі потрібні, так для нашого власного освячення, як і для задоволення собі помочі у нашій праці. Замало до Евхаристійного Христа зближаємося і держимося якомсь неначе осторонь і холодно, бо забуваємо, що Евхаристія повинна бути для нас тим ясним, всеоживляючим сонцем, в проміннях якого маємо ми і самі грітися і других ogrівати.

Та щоби те сталося, культ для Пресв. Евхаристії повинен увійти в нашу кість і кров. Для надання цьому культowi більшої інтенсивности й організованости, заложив бл. Петро Юліян Аймар Згромадження Пресв. Евхаристії, а при ньому „Священничий союз почитання Нсв. Тайн“. Мета цього союзу — наблизити священників до Христа в Пресв. Тайні Евхаристії, оживити їх внутрішнє життя і спонукати до ревнішої апостольської праці. Членом союзу може стати кождий священник.

Обовязки членів ось які: відбутися раз у тиждень через годину адорацію Нсв. Тайн, відсилати що пів року звіт із відбутих адорацій до епархіяльного директора, відправити раз на рік Сл. Божу за померших членів та передплатувати орган союзу.

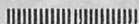
Члени користають із духовних користей союзу. За кожду годину адорації достапується повного відпусту, крім цього в день приступлення до союзу і в деякі свята. Попри це достапується багато частинних відпустів.

Священничий Адораційний Союз поширився дуже в католицькій Церкві на Заході. Прийнявся він також і в нашій Церкві, а останнім його директором був бл. п. о. Микола Садовський, парох Глинян, що помер 15. X. 1935 р. Від того часу наш Священничий Адораційний Союз остав без провідника, який дбає, щоби праця союзу розвивалася по приписам статутів.

Пропоную, щоби хтось із членів Союзу зголосився на директора Союзу, або щоби ОО. Члени Союзу висунули когось на це становище і повідомили про це редакцію „Ниви“. Також проситься усіх членів Союзу повідомити редакцію про своє членство, щоби можна було налагодити й оживити працю Союзу.

Нині время люте і йдемо до ще гірших часів. Рятуюнок і поміч подасть ним Евхаристійний Христос, який нас усіх запрошує до Себе. Тому не занедбуймо цієї справи, яка з усіх інших є для нас чи не найбільшої ваги.

Священик

о. Степан Хабурський

До проблеми виховання нашої молоді*)

IV. Св. Літургія в науці релігії

1. Літургічний рух це побіч Кат. Акції, одно з найактуальніших питань, якими нині живо займається західня католическа Церква. Не без впливу на його народини були студії западних богословів-літургістів над релігійним життям христ. Сходу, а головню його Літургії (звідки й назва).

Ціль його, притягнути вірних до безпосередньої, активної участі в богослуженнях, а зокрема і головню в Літургії.

І тут знову скажемо, що це справа не нова. Безпосередня і активна участь вірних в богослуженнях, та „спільнота“, це основна ціха в життю христ. громади-Церкви Апостольських часів.

„А ті, що прийняли його (Петрову) бесіду, охрестились... і перебували в науці Апостолів і в спільноті в ломанню хліба і в молитвах“ (Діян. 2, 41), або на іншому місці:

„І шодня перебували однодушно в храмі і ломили по домах хліб, приймали поживу з радістю і в простоті серця і хвалили Бога“ (Діян. 2, 46). Той всенародний характер богослужень, а особливо Літургії (в ломанню хліба) задержався в цілій своїй первісній красі і гармонії до нині в наших східних богослуженнях, а головню таки в Літургії.

Тому то й лекше буде нам, чим західним, перевести його в життя, а властиво вже тільки поширити і поглибити, дати йому глибокий внутрішній зміст.

2. Літургічний рух у нас має вищу місію, чим на Заході, його поняття має далеко ширший зміст. Зактивізувати участь вірних в Літургії, цю першу і головню ціль літургічного руху на Заході, ми маємо без найменшого нашого зусилля, це в нас вирішує і „робить“ сама природа наших богослужень.

*) Гл. „Нива“ 1935, ч. 10.

жень цілим своїм укладом, зі зрозумілою мовою включно. Тут і причина, чому в нас нічого не чути про літургійний рух, хоч на Заході він має вже свою деяку історію і літературу. Літургійний рух з такою ціллю в нас виглядав би щонайменше на наївність.

Ціле нинішнє життя кат. Церкви стоїть під знаком Пресв. Евхаристії. Евхаристійний культ носить на собі всі ціхи осередку цілого церковно-релігійного життя, Евхаристійні зїзди, конгреси, Евхарист. виховання, Евхар. брацтва (круціяти) і т. д.

Ми не лишаємося і не можемо залишитися на боці чи позаду, бо коли ми непристосуємося до цього загально-католицького пульсу релігійно церковного життя католицької Церкви, не отворимо вірним свого питомо східного жерела Евхаристійного життя, не отворимо нашої пребогатої скарбниці, то вірні несвідомі справи, підуть до чужої або чого доброго й самі ми, незнаючи свого, приймаємо чужі духови нашого східного обряду форми (чого вже й ми самі були чи є наочними свідками)¹⁾, котрі помимо найкращих інтенцій реформаторів приносили (бо мусіли, таке вже є право життя) застій в реліг. розвитку життя нашої Церкви, з великою шкодою для цілої христ. католицької Церкви. Ми ж найбільше вітка великого європейського Сходу в кат. Церкві!..

Колиж йде про Евхаристійний культ, то деж він є краший, величніший, як не в нас? А вицвітом і вершком Евхаристійного культу (навіть в розумінню Евхаристії, як Тайни), це таки наша східна св. Божествена Літургія. Вона є віссю Евхаристійного культу і тому наш літургійний рух може і має містити в собі і т. зв. на заході „Евхаристійне виховання“ та має його в нас в повнізаступити. Отже не літург. рух, а „літургійне виховання“. Дати йому основу отсе й ціль цієї розвідки.

3. Коли тепер говоримо про літургійне виховання, то тут вже маємо на думці не лиш випадкове, хоч і активне зовнішнє відношення до літургійної жертви, (як нпр. участь в літургійнім співі), але основне, суттєве, внутрішнє наставлення, сталий напрям думання і поступовання, це щось наче вижолоблення внутрішнього русла.

Літургійне виховання має бути в релігійно-духовому життю чоловіка тим руслом, тою магнетичною стрілкою в бусолі, яка має вказувати на літургійну жертву як на осередок ду-

¹⁾ Гляди „Місіонар“ ч. 1. 1936. стор. 20. „Дещо з історії Евхар. круціяти та її початки у нас“. Є. Шаркова.

хово-релігійного життя, як на жерело того життя і його сили. — Тому Літургія мусить мати в науці релігії, а перш усього в науці шкільної дівтори своє особливе узгляднення, вона мусить бути так вміло звязана і так гармонійно сплетена, щоби разом з релігійно-моральними засадами, котрі мають бути напрямними у їх життю, Літургія вийшла як завершення, як найчистіший прояв їх внутрішньої жертви — Божої служби, як найшляхотніше бажання їх волі і як найвищий імператив їх душі. Діти мають навчитися глядіти на літургічну жертву не лиш як на готову жертву Божого Сина, котра за них і навіть без них приноситься, а вони можуть бути пасивними глядачами та щасливими користувачами тих безкочних ласк-дарів жертви, але повинні глядіти на літургічну жертву як на свою, уважати її своєю, отже вони мають бути співучасниками в цій жертві, співжертвуючими¹⁾.

Тому Літургія не може бути трактована лиш як научний предмет на годині літургіки чи обрядів (їх же і невусіх школах вчать!), але Літургію треба поставити в осередку нашої виховно-навчальної праці над молодю, а всі предмети, що входять в обсяг навчання релігії, мають служити нам в цій праці помічними, кождий зі свого становища. — Основою має бути біблійна історія Ст. і Нового Завіту. — Так як загалом біблія, тому що є описом дійсних історичних подій, є вірною відбиткою реального життя, має ціль практично, життєво виховавчу.

4. А. Старий Завіт, не мав ціли сам в собі, його ціль була в Новому Завіті, він жив вірою в Месію, очиданням Спасителя і надією відкуплення. Особа Спасителя народжувалася, жила і ділала в пророцтвах і прообразах. Старозавітні жертви були прообразами жертви Спасителя на горі Голгофті. Задля неї і тільки через неї мали вони своє оправдання і силу²⁾, та були вони також в неменшій мірі і дійсними прообразами Нов. Завітної безкровної жертви, яка звершується у св. Літургії. — І ніщо лекшого і більш природного, як іти слідом біблійних подій, особових і річевих прообразів і пророцств Ст. Завіту і вказати велич, значіння, потребу і силу новозавітної безкровної жертви. А скільки їх, тих жертв! Кожда сторінка Ст. Завітної історії яснє ними.

Ніяка важніша подія в життю поодиноких праведників-патріархів, чи то приватнім чи родиннім, особистого, чи загального характеру, не відбулася без попереджуючої чи послідууючої жертви Богови. Той предовгий ряд жертв-про-

¹⁾ Ходить тут про їх душевні-суб'єктивні почування і про їх волю.

²⁾ Євр. 9, 23, 10, 1—20.

образів починається вже жертвою „от первородних овець“ Авеля¹⁾.

І тут ми вже є при своїм предметі. Пояснюючи дітям саме поняття жертви, її значіння і потребу, тяжко поминути мовчки те, що само аж проситься, питання, котре напевно виринає в головці малі дитини нашого учня. „А чи ми маємо свій жертвник? чи й ми також приносимо Богови жертву?“ От це й нагода, відповідно до умового рівня слухачів навязати кількома реченнями до Літургічної жертви. Від тепер стрічаємося з жертвою вже майже на кожному кроці. Впадаюча в очі є благодарственна жертва Ноя²⁾.

В життю патріархів Авраама, Ісаака й Якова жертва стоїть на першому пляні. Авраам з жертвником не розлучається.

Першою його працею на кожному новому місці є будова жертвника, цей момент св. Письмо з притиском підкреслює³⁾.

Б. Жертвування Ісаака⁴⁾ це прекрасний прообраз літургічної жертви.

Прямим прообразом літургічної жертви є жертва Мелхиседека.

І тут місце пояснити дітям літургічну жертву Христа. Маючи перед очима оба прообрази, вони лекше порозуміють незглубиму Тайну новозавітної жертви, жертву Тіла і Крови Христової під видами хліба і вина.

І якщо колись у хвилині покуси-сумніву придуть їм на думку слова Ісаака, „се огонь і дрова, гді єсть овча єже во всесожженіє?“ Лекше дадуть собі з ним раду, розуміючи, що не хліб і вино становлять суть літургічної жертви, бо не люди, але сам Бог „узрів собі овна во всесожженіє“. (Бит. 22, 7—8), а ним є Христос, єдинородний Божий Син⁵⁾.

В. Ідеальним прообразом Літург. жертви є Пасхальний агнець, злядно Пасхальна вечеря⁶⁾, установлена Богом на памятку освободження Ізраїльтян з єгипетської неволі, на початку повного, самостійного, нового життя Ізраїля. Тут і обставина установлення, час, спосіб обходження і споживання агця, все відноситься безпосередно до літург. жертви.

На це вказав сам Христос, вибираючи цю пасхальну

¹⁾ „І Авель принесе і той от первородних овець своїх... і призрі Бог на Авеля і на дари єго“. (Бит. 4, 4).

²⁾ „І озда Ной жертвенник Господеви... і вознесе во всесожженіє на жертвенник. І обоня Господь воню благоуханія“ (Бит. 8, 21).

³⁾ „І созда тамо Авраам жертвенник Господу“ (Бит. XII, 7—8; XIII, 4—18).

⁴⁾ Бит. 22, 1—13.

⁵⁾ „Не тлінним золотом або сріблом викуплені ви..., але цінною кровю Христа, яко непорочного Агця“ (І Петр. 1, 18—19).

⁶⁾ „І будет єгда возглаголють вам синове ваші: что єсть служеніє сіє? І рците їм: жертва пасха сія Господу“. (Іск. 12, 27)

вечерю для установлення і звершення своєї безкровної жертви. Христос хотів унаглядити правду, що прийшла повнота часу¹⁾, прийшов день заключення Нового Завіту²⁾, прийшло знесення першого Завіту з його жертвами, як несовершеними, щоби поставити другий³⁾, Нов. Завіт з жертвою вічною⁴⁾. Христос, будучи сам „ісполненіє закона і пророк“ (літург. молитва), виповняє все, споживає останнього пасхального агня, що Його прообразував, сполучуючи собою тим способом оба Завіти і як основник-посередник Нового Завіта⁵⁾ установляє для Нового Ізраїля (мол. Йорд. водосвяття) Нову пасху Господню⁶⁾ з новим Пасхальним Агнцем, яким є Він сам, Його Тіло і Кров⁷⁾. Тут же й приказує Він: „Робіть се!..“⁸⁾

Прообраз цей ще й тим стоїть на першому місці, що в ньому вийшла Літургічна Жертва в цілій своїй повноті зі св. Причастям, як завершенням, і то з такою повагою, розумінням⁹⁾, рішучістю¹⁰⁾ і повнотою, як ніякий інший. „Жертва пасхи“, знамя Ст. Завіта це одинока Жертва, яку могли і мали споживати всі Ізраїльтяни на памятку великої Божої благодати¹¹⁾. Так само і Літургічна Жертва є знаменем Н. Завіта, не лиш як памятка, як сам найніжніший обяв Божої благодати, але як жерело самої благодати, Тіло і Кров Христові.

Г. Згадуючи про Завітну жертву Мойсея під горою Синай, не можна поминути Літургії. Тільки в протиставленню до тих слів Мойсея: „Се Кров Завіта...“ (Ісх. 24, 8), уживає Христос і з притиском підкреслює, „се є Кров моя Нового Завіта“ (Мар. 14, 24), а це ж основа Літургічної Жертви.

¹⁾ Гал. 4, 4.

²⁾ Євр. 8, 8.

³⁾ Євр. 7, 18; 10, 9—10.

⁴⁾ Мал. 1, 11, б) і Кор. 11, 26, в) Євр. 7, 17, г) 13, 8, г) Лк. 22, 19.

⁵⁾ Євр. 9, 15.

⁶⁾ Канон. Воскр. Утрені-Пасх. 1. п. 5. троп.

⁷⁾ „Наша пасха Христос принесена в жертву“ (І Кор. 5, 7) порівнай: „Жертва пасха сія Господу“ (Ісх. 12. 27). а) Кан. Утр. Воск. п. 4.

⁸⁾ „І сохраніте слово сіє законно собі і сином вашим до віка“ (Ісх. 12—24), б) 12—14, в) „і сотворіте день сей в роди ваша, законно вічно“. (Ісх. 12—17).

⁹⁾ Ісх. XII, 9—11. „Існіте є со тшанієм: Пасха єсть Господня“. б) „Сей закон пасхи: всяк іноплеменник да не ясть от нея“. Ісх. XII. 43—46. „необрізаний да не ясть от нея“. (48).

¹⁰⁾ Ісх. XII, 24. „Весь сонм синов Ізраїлевих сотворить сіє“. (XII. 47) „В дому едином да сніється не оставите от мяс наутріє і не ізнесіте мяс вон із дому і кости не сокрушіте от него“.

¹¹⁾ Споживали справді і дещо з жертви мирної, але тільки дещо, зрештою жертва та не була для кожного обовязкова.

При пояснюванні родів Ст. Завітних жертв треба узгляднати поділ їх з огляду на намірення. І знову тут прийде Літургія: „Тебе поєм, Тебе благословим, Тебе благодарим, Господи і молим Ти ся Боже наш“. (літ. пісня). Отже Літургія як жертва похвали, благодарення, примирення і благальна¹⁾. Тут конечно треба згадати про намірення на всякі наші людські потреби, особистого і загального характеру, тут вкінці також місце навчити дітей приходити-участвувати в Літургії завсіди в якимсь наміренню, як також у всіх потребах душі і тіла, з Літургічною жертвою до Бога приходити. В Ст. Завіті дуже строго перестерігано Божий приказ: „Да не явишися пред Г. Богом тще“ — цей приказ і в Нов. Завіті не стратив своєї сили.

Г. В Ст. Завіті жертва була дійсно тісно звязана з життям, тому й була така велика кількість найріжнородніших родів жертв (що було разом і ознакою їх несовершенности)²⁾. Новозавітна безкровна жертва, як совершенна, є всебічна, універсальна, тому є лиш одна жертва, з многими найріжнороднішими наміреннями.

З вибудуванням „скинії свідіння“, зглядно від Мойсея справа жертв є вже вповні самим Богом упорядкована; як найточніше приписаний кожний рід жертви і спосіб приношення. Як сама строгість що до приписів і обрядів жертв, так і факт, що дані вони були самим Богом, говорять про особливе значіння і вагу перед Богом жертви взагалі: „Без пролиття Крови не буває прощення“³⁾. До Новозавітної жертви відноситься це передусім: „Се є Кров Нового завіта, що... проливається“⁴⁾.

Манна в пустині, це загальний прообраз Літургічної жертви, це безпосередній прообраз св. Причастя, на котрий покликується сам Христос. „Ваші вітці їли манну в пустині.. а хліб, що я дам, се моє тіло (що його я дам) за життя світа“. (Ів. 6, 48—52). Отже Літургічний хліб, це жертвенне Тіло (і Кров Христа), це новозавітна манна⁵⁾.

В доповненню Ст. Завітних прообразів Літург. жертви, а разом, як закінчення їх, треба конечно навести пророчтво пророка Малахії.

Він, як останній месійний пророк закінчує контури образу Ст. Завіта, наче той мистець-різьбар долотом віщого слова викінчує останні риси величавого прообразу: Бо ось

¹⁾ Оскільки не пояснено того вже на початку при жертві Авеля, а властиво кожний окремо при відповідній жертві, як це зрештою й повинно бути.

²⁾ Євр. 9, 9—10.

³⁾ Євр. 9, 23.

⁴⁾ Мт. 26, 28.

⁵⁾ „Сей хліб єгоже даде Господь вам ясти. Сей глагол єгоже завіща Господь: соберіте от него кійждо на домашнія“. (Ісх. 16, 15—16).

Австрія новою конституцією ще в маю 1934 р. В основу конституції лягли засади енцикліки „Quadragesimo anno“. Австрія мусить зводити завзяті, криваві бої з течіями соціалістичними, ліберальними, а навіть спорідненими устроєвими формами корпораційними, що є в Італії. Бо Муссоліні взяв ідею від католицької Церкви, але зміст дав свій, нераз і противний християнській соціології. Австрійський корпораційний устрій наскрізь християнський-католицький. Наразі створено 8 корпорацій: рільництво, промисл і гірництво, ремесло, торгівля і комунікація, вільні звання, фінанси і державні урядники. Для тих груп створено професійні союзи працівників і то був перший організаційний етап. По довершенню тих організацій получиться відповідні групи працівників і працедавців в окремі корпорації — стани.

Щоби заінтересувати корпораційним устроєм і виказати дійсний стан перебудови устрою в Австрії і в світі, скликано 29 і 30. травня 1935 року до Відня міжнародну конференцію в справі корпораційного устрою. Конференцію скликав „Volksbund der Katholiken Oesterreichs“. На чолі комітету стояв кардинал Інніцер, який видав окремий пастирський лист в справі корпораційного устрою.

В конференції взяло участь 13 європейських держав і Канада. Зїзд ствердив, що рух за католицьким корпораційним устроєм є вислідом праці перших піонерів цього руху, єпископа Кеттелера, о. Гіцца Фогельзанга і ін.

У відповідь на питання, як представляється тепер стан розбудови корпораціонізму в Австрії, представили його стан у своїх відчитих Др. Ганс Бауер і міністер Neustädter-Stürmer. В перебудові устрою держави треба відріжнити саму програму і її виконання. Програма є випрацьована вповні, а виконання іде поступенно — і деякі зарядження мають характер сталий, а деякі тимчасовий. Новий устрій має 4 ради: 1. Державна рада (Staatsrat), зложена з 40—50 членів іменованих президентом, радить над справами війська, заграничних справ, публичної безпеки і судівництва. Ті справи є виняті зпід впливу суспільности. — 2. Союзна рада культури (Bundeskulturrat), зложена з 30—40 делегатів віроісповідань, шкіл і наукових організацій — радить над справами релігійними, шкільними, культурними і суспільного виховання. 3. Союзна господарська рада (Bundswirtschaftsrat) з 70—80 делегатів господарських — радить над справами суспільно господарськими і станово фаховими. 4. Краєва рада (Länderrat), зложена з 2 делегатів кожного краю. — Делегати цих чотирьох рад творять законодапний Союзний Сойм (Bundestag). Католицька Акція висилає своїх делегатів до Kulturrat-у.

Отсе загальні рами нового устрою. Введення цього устрою всеціло потребувати-ме ще багато праці й за-

станов, тому то й Австрія бере радо участь в міжнародній виміні думок, щоби збогатити своє знання і піддати дискусії етапи виконаної праці.

Корпораційний устрій переводиться не тільки в Австрії, він мостить собі шлях, і то дуже могутчо, у Франції, де сильні комуністичні впливи, але не менш сильні і впливи католицькі. „Національний Господарський Комітет“, що об'єднує вільні звання, промислові, ремісничі і рільні організації, — числить кілька мільонів людей. Цей комітет вніс меморіал до уряду, в яким жадає уведення станово-фахового устрою. „Уважаємо себе за противників необмеженого лібералізму і державного соціалізму“ — каже меморіал. Французький суспільний тиждень, який відбувся м. р. в липні в Anger-і, радив над корпораційним устроєм в душі католицької суспільної науки.

Дуже сильний вплив енцикліки „Quadragesimo Anno“ є в Бельгії. Католицький рух в Бельгії впливає і піддержує ідейно католицький рух у Франції. Молодь і робітництво організуються на основах католицької Церкви. — Бельгійські католики опрацювали проєкт закону, що нормує ціннікові умови між сторонами.

Голяндія пристосовує свій устрій до основ енцикліки „Quadr. Anno“. Закон з 7. IV. 1933 організує професійні ради. Єпископ Утрехту Jansen видав окремий пастирський лист про солідаризм.

На Угорщині йде також рух за перебудовою суспільного устрою в душі енцикліки „Quadr. Anno“, як то сказав бувший прем'єр, а тепер голова Католицької Акції, Гусар.

З держав, що не брали участі в конференції, а устрій корпораційний уводять, є Португалія й Естонія. Конституція Португалії з 11. IV. 1933 передбачує в арт. 102-105 існування корпораційної ради, яка має складатися з 26 секцій. В Естонії політичні партії мають зникнути, а до голосу придуть фахові угруповання, а найвищою законодавчою владою має бути рада представників фахових палат.

В Польщі для ідеї корпораційного устрою працює „Суспільна Рада при Примасі Польщі“. Ця рада вже два рази публично забирала голос в справі нового устрою. Перший раз 15. травня 1934, а другий раз оголосила вказівки: „В справі фахової організації суспільности“. Текст вказівок подаю в цілості, бо це конкретна програма, що має на увазі польську дійсність, а тому і для нас не може вона бути байдужа.

1. „Обмеження суспільної перебудови тільки до перебудови робітничих професійних союзів не є розв'язкою питання; ця перебудова повинна обняти всі господарсько-суспільні групи.

2. На підставі виконання тої самої або подібної

праці творяться серед суспільности природні відносини спільноти і певної їх окремішности від інших, відносини співпраці і співсуперництва, взаємної залежності і підпорядкування. Так повстає природна суспільна група, професійний стан, що обіймає робітників, працівників і працедавців.

Суспільність, оперта на зорганізованих станах, є згідне з природною її будовою.

3. Цій дійсній спільноті професійних інтересів треба дати правну форму, бо інакше не запевниться порядку суспільного ладу. Корпорація є правною формою професійного стану. Не сповнить вона своєї задачі, якщо не обійме всіх тих, що виконують якесь звання, як громада обіймає всіх мешканців даної округи. Корпорацію треба узнати з природи річи за інституцію публичного права.

4. До завдань корпорації належить старання про добро професійного стану і його членів в рямцях загального добра.

Корпораційна влада, справуючи загальний заряд професійним станом, повинна мати управнення, що уповажнювали б її до полагоджування внутрішніх спорів, до оголошування відповідних правильників, до організування фахового шкільництва, давання фахових порад, посередництва в праці і т. д. Корпораційна влада союзу корпорацій, створена поодинокими корпораціями, повинна порядкувати взаємні відносини між станами і кермувати їх діяльністю для загального добра.

Надзір над діяльністю автономної корпорації належить до держави.

5. Ролю корпорації в Польщі могли б обняти фахові палати, що є нині в стадії творення. Однак їх устрій повинен передше змінитись у тім напрямі, щоби вони були представниками цілих фахів, а не, як се є тепер, тільки представниками кляси працедавців і промисловців, поділеної після фахів.

6. Оскільки професійний стан є нормальним об'явом суспільного життя, остільки кляса та її організація має історичний характер.

Внаслідок розділу капіталу і праці, машинової системи продукції, витворилася тепер численна верства наємного робітника. В народнім господарстві ця верства зорганізувалася окремо, поза рамами організації професійного стану, яка заникла.

Соціалізм зміцнив цю клясову окремішність і надав їй ідеологію в виді клясової борби.

7. Однак оперта суспільно-господарських і правних відносин на клясовій борбі противиться природі суспільного співжиття, головно законности справедливости і любови; є безнастанним жерелом несталости і потрясень суспільного життя.

Натомісь теперішні господарські відносини, що їх вивторив розділ капіталу від праці, через створення окремих інтересів капіталу і праці, допускають існування клясової організації, а навіть роблять її при теперішнім стані річей моральною кінцевою. Для старання про власне добро, в разі потреби для оборони власних інтересів кляса працедавців і кляса робітників мають право творення окремих організацій.

Такими організаціями є робітничі професійні союзи.

8. Організація робітничої кляси в рамках організації фахового стану, чи в рамках корпоративної організації, може прибирати різні форми. Система одного професійного союзу монопольного характеру для всіх працівників шкідлива. Вона грозить знищенням дотеперішнього організаційного доріжку, який є додатній, мимо хиб, недотягнень, а навіть деколи шкідливих проявів діяльності професійних союзів, і може провадити, з огляду на ідейне розбиття робітничої верстви, до гнету переконань і совісти і ляїзації організації тої верстви. Творить бюрократію і ослаблює енергію особливо робітничої верстви. Одиноким справедливою є система, що полишає робітникам свободу організації професійних союзів, згідно з засадою, що природне право дає чоловікові свободу гуртування себе в границях загального добра. Ця система вільного професійного союзу в обсязі зорганізованого фаху, побіч інших користей, що впливають із свободи гуртування, дає союзам можливість охорони окремих інтересів, згідно з законами католицької моральності.

Застереження будять реформи, що їх уведено в кількох державах Європи, які полягають на монополізації професійної організації і робленню з неї політичного знаряддя в руках уряду. Ці реформи не видаються бути найліпшим способом гармонізування трьох чинників, що входять в гру одиниці, суспільності і держави. Природне право одиниці гуртуватися роблять вони майже ілюзоричним, відбирають свободу рухів суспільності на такім важнім відтинку збирного життя, як господарське життя, яке надто піддають флюктуаціям політичних настроїв, що змінюються стало в урядових сферах. На державу накладають важкі обов'язки, яких вона в нормальних обставинах сповнити не буде в силі.

9. З самої сути професійної і корпоративної організації випливає, що в ній можуть міститися тільки ті союзи, що не стоять на ґрунті клясової боротьби і що не відкидають засадничо порозуміння меж клясами.

10. Устрій, опертий на корпоративну організацію фахів, змряє до надання суспільності цих одноцілого суспільного організму, а саме через поконання клясових різниць і зміцнення лучби, що вяже людей того самого фаху. Цю моральну ціль досягнеться під умовою, що звільна dokonается відродження християнських обичаїв, і що новий устрій

опреться на інституціях, які виростають просто з християнського духа. (Ateneum Karłańskie, листопад 1935. ст. 404—7).

Як каже о. Вишинський, вказівки сі не найшли наразі належного відгону серед польської суспільності, а навіть духовенства. Причину бачить в тім, що освічені верстви до нині виховуються ще на основах ліберальної економії, а щодо духовенства, то воно має часто великі браки в своїй освіті що до суспільного питання.

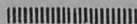
„Після Франца Баадера (1765—1841) (Ideen über Recht, Staat, Gesellschaft und Kirche) належить в суспільності розрізнити три стадії: любови, права, авторитету. Для автора ідеалом є перша, бо любов є засадою, що лучить поодиноких членів суспільності. Економічний лібералізм спричинив пролетаризацію мас, яка противиться любові. Кожному чоловікові належить право до життя, а вибороти його повинні для цілого загалу в парламентах духовні, як речники любові“. (Solidaryzm ст. 196—7).

Від ідеї лібералізму не може нічого іншого сподіватися український нарід, хіба своєї загибелі. „Можна розуміти, що вовки виють за свободою, але якщо те саме бляють і барани, то доказують тільки, що є баранами“ сказав Rudolf v. Ihering, правник XIX в. (Solidaryzm ст. 378). При ліберальнім ладі ми пропаді, бо слабкі.

Ратунок для нас в кооперації. Але кооперація не має тільки перепродувати чужий товар. — Ми мусимо створити наш рідний український промисл, а грошем нашим мусить стати наша національна свідомість. Наш капітал — се клич: „Свій до свого по своє“. Шлях зо солідаризму веде через кооперацію. „Luzatti, славний міністр фінансів Італії перед світовою війною, отже не мрійник ані фантаст, сказав, що добробут держави в малім ступні залежить від урядів і законодатних установ, що їх назвав ефемеричними об'явами несталих людських тенденцій, а натоміць щаслива будучність народу прозябає в його кооперативних інституціях“. — (Solidaryzm ст. 229)

Нічого доброго надіятися українському народови і від комуністичного устрою. Там панує засада Voltair-a: „Держава — це тільки приличні люди, нарід це воли, яким належить ярмо, батіг і сіно“. (Solidaryzm ст. 192).

Краще завтра українського народу кується в „Католицькій Акції“. Коби ту правду зрозуміли як слід духовні отці, українське інтелігенція і весь український нарід!

Болюче питання

Тягар матеріальної скрути, що від 1930 р. почав усім нам дуже дошкулювати, стає щороз більше невиносимим. Найболючіше однак відчують його рільники. Одні за другими падають більші господарства, за ними йдуть поволі й середні. Тільки менші, у яких адміністрація не потребує більших вкладів, бо обробляється руками членів рідні власника, ще сьак-так, хоч і слабонько, держаться. Чи довго? — Мабуть, що ні. — Тому й не дивно, що щораз частіше підносяться голоси у пресі, у різних міністерських габінетах, на зборах господарських установ і т. д., як би здержати катастрофу, яка гряде з невмолимою силою і загрожує існуванню мільонів, в першу чергу рільничої людности, а вслід за тим і других станів у нашій наскрізь рільничім краю.

У крутіж господарської катастрофи попали і матеріальні інтереси парохіяльного духовенства.

Три джерела мають дати удержання духовенству: 1) дохід з поля, 2) епітрахильні доходи, 2) конгруальний додаток. Пригляньмося видатности цих джерел ближче:

1. Дохід з поля: Він нині загалом мінімальний всюди, а вже тимбільше з парохіяльного і то у більшости парохій, бо парохіяльне поле не є і не може бути, з різних причин, у такій культурі, яка своєю видатністю моглаб у нинішній скруті не тільки покрити високі податки та адміністрацію загалом, але дати ще й дохід на удержання пароха. Можливе це хіба в парохіях ближче великих центрів, де як кажуть, за винаєм морга поля можна одержати річно 60 до 70 зол.

Для нас (маю на думці свій і сумежні деканати) осягнення тієї цифри є казкою з тисячодної ночі, коли возьмемо під увагу дійсність, що в нас річний чинш винайму від морга вагається між 10 а 20 зол. Очевидно, що ціна чиншу винайму дасть приблизний образ якости поля і сподарської конюнктури.

Попит за землею і в нас безперечно є. Малесенький свій варстат праці радо побільшив би бідак, чи й середняк піднаймленим полем, щоби можна було свою працю продати, хочби й дуже дешево. Та більшої квоти за винаєм ніхто дати не може, бо це ніяк не виплатиться.

Коли ж не виплатиться це рільникови, який власними руками його обробляє, та своєї роботи або зовсім не числить, або коли вже й числить, то дуже дешево, — то тимбільше не виплатиться сподарка у тих обставинах власникови, чи ужитковцеви, який мусить її обробляти наймленою силою і відносно дуже дорого цю силу оплачувати.

2) Епітрахильні доходи: Ці вже сььогодні майже ніякі. Оттак піддержується традицію тай тільки! Селянин

нині платити не всілі. А звісно ж: „коли нема нічого, то й цісар право тратить“.

І що нині можна жадати від селянина за треби, коли сотнар жита платиться у нас від 8·50—9 зол.? А скількиж тих сотнарів річно має він на продаж, коли подавляюча більшість наших парохіян має $1\frac{1}{2}$ до 4 моргів поля, а на це біля шість душ на удержанню?!

Робимо отже майже все „на борг“. А щоб зберегти декорум традиції, записуємо обіцяну плату за треби, а на те ще й якийсь записник купити треба. І виходить, що до нашої роботи ще й якийсь сотик готівки доложити треба.

А наші парохіяни обіцяють усе точно заплатити, біда лише в тім, що тих двох шляхетських речинців платности: 1) „кєди бенден мял“ і 2) „кєди бенден хцял“ діждатися годі!

Переглянув я свій записник довгів парохіян і бачу там і австрійські корони і польські маркі і золоті. Та мимо того записую дбайливо і дальші довги, от так собі... про меморія!

Справедливість однак вимагає додати тут, що не лиха воля, тільки загальна нужда такий стан викликує.

3) Конгруальний додаток: В засаді він є... та дуже химерний... І дивуюся, що дехто з Отців боїться, що то буде тоді, коли його не стане? І тою марою страшимо самих себе і других, іноді для відміни потішаємося, що, мовляв, у нас ще не так погано, коли ще конгруальний додаток маємо...

Скільки кому того додатку належить, — ніхто з нас не знає. Дають, — бери, не дають, га, щож, і за це Спасибі!

А вже найпоганіше те, що ніхто з нас не може передбачити, коли і на скільки нам цей додаток зредукують. Остання січнева редукція принесла нам дійсні несподіванки. Від 6 до 46% редукції! А вже що найгірше, що пояснень у цій справі, хоч і проси, діждатися годі. Архиєп. Маєткова Рада на письма і запити у цій справі зовсім не реагує. Резигнуєш вже з позитивної відповіді, — ждеш хоч на негативну. Тай тої нема.

Висоту конгруального додатку вимірюється так, що від платні пароха (171 зол.) обтягається за кожний гектар уживаного ерекц. поля по 2 зол. в одних деканатах, в інших по 3 зол. місячно. Чим руководилася Архиєп. Маєткова Рада, постановляючи поголовно для цілих деканатів стягати від гектара першу, чи другу суму — не знаю. На кожний однак раз певне, що не брано тут під увагу ані якости поля поодиноких парохій, ані господарської конюнктури. А це ж не марниця!

Навіть скарбовий уряд, обтяжуючи податками поле, робить ріжницю, і то дуже дбайливо, між якістю, себто клясами парцель і відповідно до того їх обтяжує. І так н. пр.:

за 46·57 га поля, в якому грубо переважають кляси від VI до VIII., плачу річно державного ґрунтового податку (без додатків) 70 зол. 40 сот. Зате за 8·09 га поля, в якому переважають кляси від II—V плачу того податку 30 зол. 10 сот. Отже різниця у стосунку величезна. І зовсім справедливо, бо гектар поля першої, чи другої кляси видасть три і більше разів стільки, що гектар восьмої кляси, а вклад і тут і там однаковий.

Тільки Арх. М. Рада тієї різниці чомусь не бере під увагу, наслідком чого поголовний вимір стяганої квоти для цілих деканатів, мусить бути несправедливий.

Щоби не бути голословним, подаю приклади:

1) Парох Маркови винаймає коло 30 моргів поля за річну ціну винайму 8 долярів.

2) Парох Славятина винаймає 34 морги поля за ціну 105 зол. річно.

А з конгруального додатку стягається їм поперх 20 зол. річно від морга. До того мусять вони ще платити усі державні й автономічні податки.

Так у малих парохіях. А в більших? Парох Підгаєць уживає 103 га поля разом з городами, та сіножатями, та 33 га ліса. Самому о. парохови з різних оглядів господарити неможливо. Останнє це останнє: винаєм. І винаймає морг по 9—13·50 зол. річно. Ліс не дає ніякого доходу не тільки в готівці, але навіть майже жадного опалу для пароха. Дохід з поля в господ. році 1935/36 виносить 2100 зол., а державні та автономічні податки, платні в цьому році, виносять 2700 зол. Вислід: парох „на чисто“ має доплатити 600 зол. Коли додати до цього ще 300 зол., які той парох мусить доплатити до релігійного фонду в цьому році, то вийде зовсім показна сума 900 зол. А з чого їх заплатити? А з чого жити?!?

Розуміємо, що цей додаток у поодиноких випадках не може бути більший, як одержувана від правительства загальна його сума, одначе розуміємо й те, що справедливо розділений він може бути тільки тоді, коли візьметься під увагу якість поля у поодиноких парохіях та господарську конюнктуру. А доконати цього при добрій волі і при помочі Деканальних Маєст. Рад зможе АЕп. Маєст. Рада зовсім легко!

Тому, замість фантастичних проєктів, друкованих і відчитуваних на тему матеріальної кризи духовенства, треба перевести справедливу переоцінку поля і то чимскорше, щоби цю катастрофу можна було ще спинити, бо що не спинимо її ані крихітки нереальними проєктами статей з „Мети“ п. з. „Засоби для поборювання матеріальної кризи духовенства“, се цілком певне. Між теорією і практикою завсіди була, є і буде різниця тимбільша, чим менше практичного досвіду матиме проєктодавець-теоретик.

Щоби дати доказ нереальности проєктів у згаданих

статтях, торкнуся для прикладу одного з них під заголовком „ліс“, який на думку Автора має стати видатним джерелом доходу для пароха. Читаємо там дослівно так: „Колиб справу господарювання в ерекціональних лісах оперти на почутті відповідальности перед наслідниками, становилаб вона для кожного пароха гарне джерело доходу“. Направду, ревелляція, гідна подиву!.. Шкода тільки, що Автор не дав нам ближчих вказівок, у який спосіб до цього джерела доходу можна дійти. Бо скількиж того ліса має парохія, що аж гарного джерела доходу від нього Автор сподівається? Кілька, чи кільканадцять гектарів ерекціонального ліса, здеваствованого звичайно війною та післявоенними часами, далиб ужитковцям повне вдовілля, колиб до них не треба грубо докладати, (як згодом викажу). А з „гарного доходу“ на чисто ми вже радо зрезигнували би.

Або знов читаємо дальше: „Плян, який дозволяв би на вируб ліса, не повинен переступити скількості чверть до пів морга на рік відповідно до якості ліса“. Коротко і ясно! Щоб не морочити нікому голови,— усе під один стрихулець. Байдуже, який там стан ліса, який його вік, який обшар, квінці яка почва. Столикові проєктодавці над такими дрібницями ніколи не застановляються. В противному разі не давалиб певного доказу, що про лісову господарку вони й зеленого поняття не мають! Бо кожний, хто бодай згрубша визнається на лісовій господарці, знає, що обшар ліса треба поділити на 35 літні етапи вирубу, а вчисляючи до етапів наступних літ природний приріст, зменшувати поступенно у слідуєчих літах обшар етапу. І на основі такого ключа, провіривши стан і обшар кожного ліса з окрема на місці, може фаховець задецидувати, як великий етап може бути вирубаний у перших, та слідуєчих роках вирубу. По тридцятьпяти літах вертається ужитковець знов до етапу перших літ, який стає вже пригожий до вирубу. І тільки така лісова господарка буде згідна „з почуттям відповідальности перед наслідниками“.

Не менше цікавий і дальший тяг проєкту, де Автор каже: „заборонити продажі дерева, де обшар ліса не перевищає 15 га“.

Річний етап (після господарчого пляну) вирубу в нашому пар. лісі обшару 15 га дасть до 40 м³ опалового дерева і ще троха майже безвартісного хворосту, або іншими словами; дасть стільки, що парох матиме потрібний на рік опал, тоді, коли буде з ним ощадно обходитися. Думаю, що заборона продажі тут щонайменше зайва, бо мимо найщирішої охоти — продати нема що. До цього заборона продажі тут невмісна, бо як можна продажу заборонити тому парохови, що схоче продати дрова, а палити вугіллям? Тут справа лежить хіба в забороні вирубу, а не продажі

Коли Автор мав тут на думці несовісне нищення ліса, то має рацію. Всеж таки і тут наказ вирубу справу унормує. Нормує її зрештою найновіше розпорядження Митр. Консистерії, яка всякий вируб узалежнює від дозволу Консистерії. Чи і той дозвіл спровадить господарку ерекц. лісів на властиві тори, то друге питання. До цього треба фахових людей, провірення час від часу справи на місцях і... на всякий випадок сталого дозору.

Що при раціональній лісовій господарці у нинішніх обставинах кожний парох до ерекціонального ліса мусить доложити, хай послужить слідууючий приклад:

Маю 16 га 42 а ерекц. ліса, який є еквівалентом за викуплене право побору дерева з двірських лісів. Господарський плян цього ліса, затверджений воєвідським комісарем охорони недержавних лісів, дає річний етап вирубу 0'41 га, що дає около 40 м³ опалового дерева. Місцева ціна одного метра в лісі виносить 5 зол., — отже річний дохід 200 зол. Ця сума по стороні доходів. По стороні розходів прийде: З конгр. додатку обтягається місячно за ліс по 3 зол. від гектара, що винесе річно 591'12 зол., або іншими словами: доплачую до цього „гарного джерела доходу“ покищо 391'12 зол. річно. Кажу ганькощо, бо ще до того плачу ґрунтовий податок, особ.-доходовий, дороговий, данину, вирівнюуючий тай автономічні додатки, — тільки не від тих 0'41 га, які маю право вирубати, а від цілого обшару 30 моргів, мабуть за те, що вільно мені туди перейти.

Ба, на тому ще не кінець. Щоб забезпечити ліс перед девастацією з боку несовісних людей, побудував я хату і будинок, та удержую там постійного лісового дозорця.

Вправді із моїм „почуттям обовязку перед наслідниками“ буде все в порядку, наскільки моя кишеня і на дальше видержить, та всеж таки заєдно Господа молю: Сохрани нас від таких гарних джерел доходу.

Не довго після війни, коли стрінув я своїх парохіян при важкій праці очищування їхнього поля від кільчастих дротів і жалував їх, сказав один з них до мене: „тото (кільч. дріт), прошу єгомостя, така нужда, що її ані втопити, ані закопати не мож“.

Такою то нуждою, що її ані втопити, ані закопати, ані від неї відчепитися не можна, є теж і ерекціональні ліси. І коли трапляється, що деякі парохи їх нищать, то ліси за те безумовно знищать матеріяльно кожного пароха, що має те нещастя бути їхнім ужитковцем серед нинішніх відносин.

Двох річей з тієї справи ніяк зрозуміти не могу: 1) чому не обтягається тим парохам з конгр. додатку нічого, які побирають дальше дерево з двірських лісів і не виміняли цього права за ліс, 2) чому обтягається з того додатку за

Чим більше лихо, тим більша потреба застанови над засобами ратунку. В нас кожде нещастя степенують десятикратно зневіра, безнадійність і опускання рук. Те саме й з переходами на латинство. В напрямі якоїбудь протиакції дослівно не робиться в нас нічого. Побіч звичайних нарікань кругом тупа байдужність. Нераз одна одніська в родині особа чужого обряду тягне помало за собою всіх, аж поки не замкнуться для нашого обряду зовсім двері такої хати. Не шукається в нас зарадчих засобів, хоч би навіть і весь обряд мав для нас пропасти.

До того дійшло, що в багатьох місцевостях лишилась була з часом ще тільки церква, а вкінці і в ній лише сліди, — написи або стиль будови — що тут колись молились греко-католики. Ще нині свідком по деяких чисто латинських парохіях ерекціональні ґрунта, приналежні до матірної церкви, що там були колись церкви, а навіть і приходства, що подались під напором чужого елемента і зникли.

Такі умовини пригожі переходам на латинство, можна ділити на дві часті: Одні залежні від нас самих. За них на рід вповні сам поносить відповідальність. Другі від нас справді менше залежні, одначе не без вини нашої тому, що нема в нас старань вибристи з них якість, а навпаки, є велике збайдужіння до цеї, такої важкої і болючої рани.

Перші це брак релігійної свідомости, релігійна байдужність, релігійний індиферентизм інтелігенції та протирелігійна борба лівих напрямів. Другі це політичний упадок народу і його економічна нужда.

Можна сюди зачислити й засадничу умовину — одну й ту саму католицьку віру, що — як найвище на землі добро — людською злобою так густо-часто профановане, надживане до справ чисто матеріальної якости, як політика й подібні дочасні справи.

Вкінці й те, що обряд світські елементи уважають параваном національного життя й тому в розгарі політичної борби на найбільші приступи висунений наш обряд. В міру зросту національної свідомости терпить і наш обряд як головна твердиня на оборонній лінії посеред невгаваючої борби народу за краще завтра.

Одначе змістом всіх загалом понук до переходів на латинство це брак серед народу незалежної релігійної свідомости. Бо правдиво релігійна людина не дозволить себе ловити омані дочасної неவிгоди в своїм ріднім обряді та омані кращого життя в чужім. Не буде вибілювати свого чорного поступку оправдуванням: „То все одно, то один Бог, одна віра; я не виджу тут нічого злого“. Не буде покликуватися на чисто земські мотиви свого каригідного вчинку, щоби оправдати себе. Інакше до релігійности такої

людини треба би ставитися з резервою. Бо хто легко ізза будь якої причини змінє обряд, той з тою самою рівнодушністю може змінити й віру. Такі вірні це поважні кандидати на сектантів, або й взагалі на безвіроісповідних руїнників суспільного життя. Саме з таких, що готові змінити обряд, ці руїнники національного життя й рекрутуються. Ані в чужих ані в своїх не мають такі люди вартости. Всюди є вони предметом кпин та насмішок і тільки ошибочно думають про себе інакше.

Якщо брати під увагу, що в кожній добрій чи злій акції *exempla trahunt*, то якраз приміри польської інтелігенції також немало відтягають наших людей від нашого обряду, що гарних подібних примірів у своїм обряді мають за мало. Особливо віднести можна се до тих, що хочби й ошибочно, себе зачисляють до інтелігенції — інтелігентів наслідують.

Входить тут в гру також протирелігійна борба, що своїм початком саме й сягає безбожних настроїв інтелігенції. Коли вже не може зовсім вирвати віри з серця простолюддя, бодай осягає свій певний успіх в поширенню одрядової байдужности. Ця борба, переважно ведена під гаслом національного освідомлювання мас, нищенням віри, причинилась досі радше до знищення суспільного життя і до упадку. Довівши до легкодушних змін обряду, довела й до затертя в таких людей національних почувань.

Переходи на латинство у тих всіх умовинах являються для нас тим грізнішим явищем, що вони стали захитником для решти умовин, що так жорстоко сьогодні відбилися на судьбі нашого народу: політичний занепад, економічна нужда, байдужність до суспільних справ, симпатії до форм чужого життя, хочби й гіршого від свого власного і др. — це завсіди вело до переходів на латинство. Все те з давендавна створювало атмосферу цілого ряду трудних проблем, що їх дуже легко розв'язував перехід на латинство. Вже за панщини опускала нас наша українська шляхта й переходила на латинство тому, що стидалася приналежности до закріпощеного народу. Рівнож змінiali обряд і ті українські кріпаки, що бажали таким чином, коли не звільнитися цілком від кріпацтва, то бодай поправити свою позицію як пр. стати наставником та зійти до ролі турецьких яничарів.

А нині то для хліба переходи на латинство, це перший крок старань, чи треба чи не треба, його робити. Часто й без того обійшлося би. А нерідко з такого переходу й хісна не багато. Лише шкода і сором. Раз на все пятно зломаної душі. Таким чином змінє сьогодні обряд будучий урядник, листонос, возний, каменичний сторож, слуга магїстрату, денний зарібник, на фільварку економ. Словом: кождий, що не видить перспектив на зміну важкого життя на краще в рідному гнізді.

До зміни обряду доводить часто упір парохіянина за- платити кільканадцять сотиків священикови за духовну чин- ність. Або навіть часто особиста ненависть до священика. Перше слово нинішнього парохіянина підчас орудки у свя- щеника: Не дам. Піду до польського. Перейду на польське! Такі погрози вірних чути сьогодні чи не в кожній парохії. І то чи не кожного дня. А кількож то таких погроз і ви- конано!

З цього виходить, що не більше над економічну кризу входить тут у гру людська злоба, заслаба релігійна свідомість, довголітними трудами соціялістів та радикалів підго- тований упадок віри. Бо кількож то таких переходів на латинство не дасться оправдати навіть найбільше практикованими викрутами й є наглядним вислідом руйницької праці патріотів без Бога, або понад Бога!

До певної міри веде до зміни обряду й ріжнородність двох обрядів. Головно буває це в тих, що люблять насо- лоджуватися чужим, а не знаходять свого, хоч своє куди краще і величавіше, ніж чуже.

Грають у зміні роллю також і маєткові відносини су- пругів. Бо часто зміняє обряд одна сторона на бажання другої, щоби не розійшлося намірене супружество, в яким вона видить матеріяльну користь. Це буває там, де не по- біраються з любови, а лише з матеріяльних спонук.

Пропадає також для обряду по чужих „охронках“ ба- гато наших дітей, тому що в нас сирітських захистів ще обмаль. А до того часто й до тих, що є, нерозважно не до- пускається декотрих сиріток-дітей. Таким чином не одну си- роту дитину пропуститься через неувагу до чужої за- хоронки.

Нарешті приходить ще й національна свідомість, що чим вона більша, тим більші впливи на зміну обрядів по стороні елементів ворожих національній свідомості, щоби розбити національну єдність.

Та які умовини, сприяючі переходам на латинство, й не булиб, то всеж так довго тут наша вина, як довго ми не протиставимося цьому явищу до певних границь активно. А ніколи не було такої догідної хвилі на успішну тут про- тиакцію, як саме тепер. Зачинає в нас працювати Като- лицька Акція. Це переломовий момент в життю усіх наро- дів, початок нової щасливої ери. Немов хвиля ще одного розділу історії людства на старий і новий завіт з виразним закросенням кращих часів. Цим разом націхований цей роз- діл появою містичного життя Христового в соціяльнім життю народів.

Таким чином Католицька Акція це справдішний по- чин відродження людства. Особливо наш нарід повинен

перенятися ідеєю Католицької Акції і її у себе якнайскорше реалізувати. Бо Католицька Акція, дбаючи за релігійну свідомість народу, чуває й над зберіганням нашого обряду. Хто прецінь стоїть на належній висоті релігійної свідомости, той не буде шукати вигід до релігійного життя в чужім обряді. Цей крок буде проти його совісти і свою позицію він прийме в тім обряді, в котрім Боже Провидіння веліло йому жити.

Католицька Акція передусім тим замітна, що запускає свої коріння глибоко в найдрібніші клітини суспільного життя, тягне в рух найдрібніші колісцята суспільного механізму, тим що стоїть на становищі сторожа духових цінностей народу й піддається процесови постійного свого розвитку. А характеризує сполуку найдрібніших клітин суспільного життя провідна ідея — добро людства; вічне на першім, а дочасне на другім місці.

До такої клітини життя в душі Католицької Акції належить і якийсь рід організації для береження обряду. Може нею бути в рамках Католицької Акції навіть конкретна установа, яка мала би за ціль боротися зі всіми обставинами, сприяючими переходам нашого народу на латинство. Вже сама спільна ідея не дозволяє виломлюватися зпід цієї дисципліни. А при дотичній діяльності окремої організації була би нагода ще й поборювати всякі матеріальні спонуки до таких приходів на „чуже“, не лише моральні. Попросту розв'язувала би вона кожду неясну проблему, сягаючи аж до спонук стидатися свого рідного обряду, або шукати в чужім дочасних користей.

До круга такої праці належалиб: відчити, вистави, вплив одних на других, братні нап'ямнення, збірки, заповідности, фундації. Словом всі засоби, що стоять до розпорядимости в такій важній суспільній справі. Напростувалиб вини звихнений характер неодної людини. Одні морально, висвітлюючи відразу й шкоди. Другі матеріально, обмежуючи надуживану тут злобними людьми мвтеріальну нужду.

Така охорона обряду при помочи ширення релігійної свідомости та усунування моральних та матеріальних спонук до зміни обряду можна сміло уважати початком обновиті цілого нашого життя. Бо ціле суспільне життя немічне, якщо воно оперте на слабій національній свідомости. Але слаба всюди й національна свідомість, де нема правдивої релігійної свідомости, що лише одинока може держати нарід в тісних межах суспільної маси й потрібної єдности.

Вплітуючи у свою програму духово-моральний провід на всіх відтинках життя, не залишає Католицька Акція нічого, що є порушенням прав народу під оглядом його природного й надприродного життя. Католицька Акція стає опікуном над станом посідання, що припав з Божої волі кождому народови на його дочасне й вічне добро.

До обов'язків Католицької Акції можна отже сміло зачислити й працю над охороною обряду. Бо, зберігаючи обряд, причиняється вона й до консервації цілоти народу та до консолідації сил в борбі за слушні права.

Отже необхідним показується в нас така організація, що у своїй програмі малаб завдання уважати на наліг переходу на латинство та нищити його в народі при помочи всіх моральних і матеріальних засобів. Всі інші організації тут невистарчаючі тому, що це завдання хоч у них і є, та скрите воно поза справи своєї питомої програми.

Та в першій мірі слід звернути увагу на особлившу потребу в нас Католицької Акції, що вже сама обмежить в нас переходи на латинство та виділить зі себе з часом і таку особливу конкретну організацію зі спеціальною програмою охороняти наш обряд.

о. Ілля Братик

о. Андрій Лошній

Великий піст в річнім, церковнім уставі

(Продовження)

4. Вузчий огляд науки в поодиноких тижнях В. посту

Час св. В. посту, який — через зимні м'ясиці — наступає по річнім празнику Богоявлення, або Просвічення, має на цілі те просвічення, яке подав устав в першій курсі своєї науки, перенести в область нашої волі. Незгідність Христової ідеї з реальним, дійсним нашим життям мала нас в зимних м'ясицях довести до того, щоби ми, вступаючи у В. піст, були вже освідомлені про нашу виновність і вміли відділити в своїм життю те, що внесли до нього наші забаганки і пристрасти, від того, що є в нім природне і мудре і тим самим оправдане. Тому вже в першій тижні В. посту підіймається устав того, щоби набути, життєві наші забаганки і пристрасти в їді, питтю, уборі, мешканню і т. д., які вже сталися немов другою нашою природою, взяти у тверді карби Божого ладу-закону. Щойно на тій основі Божого порядку вказує устав особлившими собі середниками у другім тижні В. посту дорогу до правости, на якій у третім тижні заохочує до мужности через поклін хресту, щоби вже в четвертім тижні В. посту через здержаність дійти до панування над собою. Щойно так скріплених морально у володінню над своїми забаганками і пристрастями в кінцевих трьох останніх

тижнях В. посту підносить нас устав вже вищими, християнськими середниками покори і лагідности до такого просвічення в любови, у якім вже самим життям переходими до морального нашого воскресення, яке оспівуємо в найбільшій, тріюмфальній, річній святі Великодня. Розберемо це після вказівок уставу подрібно в поодиноких тижнях В. посту.

I

Памяткою вигнання Адама з раю, яку обходиться в неділю Сиропусну, як граничну між зимними м'ясицями і В. постом, Церква виказала нам, що у тій, хоч і гіркій карі містився заразом і завязок спасення. Бо Бог не на те вигнав Адама з раю, щоби він у безвиглядности й розпуці безнадійно блукав по землі і всі свої забаганки і пристрасти пустив у дикий танець своєї самоволі але, щоби досвідом цілого свого життя, поволи і поступенно доходив до цієї мудрости і переконня, що сам зі себе нічого не може, а вся його вартість і сила лежить у свідомім і свобіднім захованню Божого ладу-закону. Тому тут, у В. пості в чудний спосіб, вже самими зовнішніми, великопісними практиками, тягне нас Церква до того, щоби ми не змушені фізичною конечністю, але добровільно самі ввійшли на ту дорогу вигнання і відреклись себе, обмежуючись у всіх життєвих наших вигодах, щоби всі наші давні вимоги і пристрасти, які ще донедавна неповздержна наша фантазія уважала за конечні й потрібні, а про які ми щойно у зимних м'ясицях переконались, що в життю можемо обійтись без них, вже тепер взяти у тверді карби Божого закону.

Основою нашого ділання не можуть бути самовільні забаганки нашого серця, бо тоді не нам буде користь, а злomu духови, який „гніздиться у наших серцях“¹⁾. І так, як в крузі Різдвяного свята усталив устав віру, як цей найвідповідніший чинник, який має кермувати нашим життям, так тут, у В. пості, вже в першій його тижні вертається устав до цієї мудрости життя з віри і завершує її в I. неділю В. посту „в нуже православіє воспоминається“. Цєю згадкою хоче устав оперти наше покаяння на правильности у вірі.

Правильність і законність вже у матеріяльнім світі є така очевидна, що без них не можна собі навіть представити цього світа. Тож коли вже цей зовнішній лад і порядок являється немов душею всесвіта, так що формальним предметом всіх наук є всебічне шукання правильности, ладу і міри, без огляду на те, чи це шукання буде відноситись

¹⁾ Слова молитви при св. Т. Хрещення.

до чисел, фігур, зізд, тонів, красок, чи кождої іншої річи, то найвищою наукою дня нас буде всетаки наука, яка навчить нас знаходити такий самий лад-гармонію у нашім життю. А в мральнойнм порядку життя образом такого ладу буде все добре зорганізоване військо. Коли військо буде зоружене, а некарне і нездисципліноване, то все буде тільки страшною ватагою розбишак. Так і чоловік, як моральне ество, зоружене розумом і свободою, зійде на бездоріжжа хаосу, коли свідомо і добровільно не підчинить себе імперативам вищої Божої Мудрости.

До такої беззастережної субординації Божому закону мають нас потягнути приміри таких святих, які за життя були жовнірами і як такі підчинювались приказам команди. Тому вже в першу суботу В. посту каже устав обходити памятку жовніра, св. Мученика Теодора Тирона¹⁾. Рівночасно в ту саму суботу памяткою дивного заховання посту тими христіянами, які — мимо хитрого пляну Юліяна Відступника — були непричасні в самовільній ідоложертвенній поживі, а вдовилились звичайними вареними зернами пшениці (коливо), вказує устав тою загальною, у всіх народів піднесеною до якогось релігійного культу, стравою²⁾, на ту, злучену з захованням в життю вищого Божого закону, правду, за якою, як дальший наслідок йде вже нагорода воскресення, бо коли „зерно не впаде до землі, то само лишається, а коли ввійде в землю, то приносить богатий плід“. (Іван XII, 24). Такою памяткою св. Теодора Тирона, як також одиноким вже після Минеї, поліселейним святом у В. пості св. 40 Мучеників (9. III.), також жовнірів, хтє Церква вже на початку цього св. часу приготовити нас до цього, щоби ми були вже так утверджені у вірі і так беззастережено і твердо стояли при Божім законі, щоби з повною свідомістю, серед найгірших життєвих обставин могли повторити слова XVII Катизми, яка тепер в недільних утрєннях приходить замість „полісєлею“, а які таким могучим акордом завершують першу статтю в парастасі: „Яко аще би не закон твой поученіємое бил, тогда убо погибл бих во смренії моем; во віки не забуду оправданій твоїх, яко в них оживил мя еси“.

Де як де, але у вірі правильність і субординація тій правильности мусить бути. Хто хочби в однім тільки случаю не підпорядкувався у вірі, той тим самим нарушує весь Божий закон; а хто нарушує порядок, той руйнує загальне добро, яке без порядку не може існувати.

(Продовження буде)

¹⁾ Після Минеї також менше більше у тім самім часі приходить памятка цього святого (17. II).

²⁾ Пор. проф. Хведір Вовк: Студії з української етнографії та антропологии, ст. 183.

о. Др. Г. Костельник

Квестія апольогетики

Вже в 1924 р., коли я писав свою апольогетику, я відчував, що з апольогетикою, як окремим предметом науки, щось не в порядку. Великі труднощі я мав з відмеженням апольогетичного матеріалу від догматичного, етичного та історичного, і не міг віднайти об'єктивного критерія для такого розмеження. Кожний автор апольогетики заповнює її таким матеріалом, яким сам хоче. В великих апольогетиках буває обговорена ціла християнсько-католицька віра: не тільки її природні основи, але й цілі партії зі спеціальної догматики, як також деякі партії з етики та історії Церкви. Мені став ясний той критерій, що кожний автор обговорює ті партії з християнсько-католицької віри, котрі вважає за найбільше наражені на ворожі напади — отже за такі, що найбільше потребують оборони. Тому то і я, пишучи свою апольогетику, свідомо придержувався того критерія. В наших часах найнебезпечнішим ворогом нашої віри є атеїзм та раціоналізм, бо саме вони відривають від християнської віри і Церкви найширші маси інтелігентної верстви в усіх народів. Відповідно до того, я в своїй апольогетиці обороною християнську віру перед нападами атеїзму та раціоналізму, обмежуюся до основ віри, а не запускаюся в квестії, які спеціально зв'язані з католицькою вірою та Церквою.

Перед роками один священик Білорусин хотів переложити мою апольогетику на білоруську мову, але підніс своє невдоволення з того приводу, що в моїй апольогетиці нема нічого про устрій катол. Церкви, про примат римського єпископа.

Я йому відповів, що я, пишучи апольогетику, шукав предметної системи, а по цій системі партія про устрій катол. Церкви належить до спеціальної догматики. Однак я відчував, що партія про устрій катол. Церкви також мала би „право“ знайтися в апольогетиці на основі такого критерія, що апольогетика має обороняти те з нашої віри, на що вороги найчастіше і найзавзятіше наступають. Католицькі апольогетики звичайно й містять у собі партію про устрій катол. Церкви. Та це йде в розріз із предметною системою апольогетики, бо одна частина апольогетики обговорює основи віри (т. зв. *praefambula fidei*), — а друга партію зі спеціальної катол. догматики. Отже „ні в кут, ні в двері“!

В останніх роках я частіше роздумував над переріркою моєї апольогетики для нового видання, бо старе на вичерпання. Від перерірки заєдно відстрашувало мене непрояснене

поняття про предмет апольогетики. Як систематик на перше місце ставлю логіку фактів, а тут ніяк знайти предметної системи. Ціль апольогетики ясна: апольогетика має обороняти правди нашої віри, котрі *hic et nunc* найбільше наражені на ворожі напади. Але що є властивим предметом апольогетики? На зміст апольогетики в дійсності можуть складатися всі предмети, що мають зв'язок з католицькою вірою й Церквою — отже ціла догматика, етика, історія Церкви, навіть літургіка та канонічне право. Все тут залежне тільки від того чи *hic et nunc* якась правда нашої віри або церковна практика наражена на ворожі напади, чи її треба обороняти, чи ні. Якщо її треба обороняти, то вона повинна знайти своє місце в апольогетиці, бо апольогетика має обороняти цілу нашу віру, а не тільки деякі її частини. З того виходило би, що апольогетика це якась теологічна надрядна наука, що стоїть понад усіма іншими теологічними науками. Та чи се згідне з правдою?

Справді, є деякі надрядні науки, як нпр. логіка або граматика, що стоять понад усіма іншими науками, але їх відношення до інших наук зовсім не є аналогічне до того відношення, яке є між апольогетикою та всіма іншими теологічними науками. Логіка й граматика мають свій власний, окремий предмет, котрим ніяка інша наука не займається. А апольогетика не має свого окремого предмету, тільки запозичає його собі від інших теологічних наук.

* * *

Ось із такими думками я змагався впродовж повних 11 років. Аж під кінець 1935 р. одного дня усе прояснилося мені. Відома річ, що се надзвичайно тяжко визволитися від прийнятих, науковою традицією „освячених“ поглядів і відкрити їх похибку. Визволення наступає в формі нової, несподіваної думки, що робить „ухил“ від прийнятого погляду і представляє його в новому світлі.

Мені в одному моменті стало ясно, що нема апольогетики, як окремої наукової дисципліни зі своїм власним предметом. Нема ніякої науки без свого предмету, а апольогетика не має свого предмету.

Нема апольогетики! — Чиста іронія, що я, як автор апольогетики, по 11 роках передумання прийшов до такого погляду і то зовсім ясного, що визволює від матні. Якщо нема апольогетики, то що ж нам думати про підручники апольогетики, чи вони „ні до чого“? а що буде з навчанням апольогетики по школах?

Сама річ нічого не втрапить, але ще й зискає, бо стане легше доступною — буде простіше і проглядніше сформульована.

Христове слово „правда визволить вас“ усяди здійснюється, де відкриваємо правду. Ось які будуть консеквенції в нашому випадку:

1) Хоч нема апольогетики, але є апольогетична метода. Сю методу можна й треба стосувати в усіх теологічних науках, де сього вимагає „дух часу“. Се так у дійсности й до тепер було. Вже Йоанове євангеліє написане апольогетичним способом (проти гностицизму); так само листи Ап. Павла (проти юдаїзму та проти поган).

2) Підручники апольогетики, які тільки є, остаються в силі й на дальше, але треба змінити їх титул: се не „апольогетики“, тільки „апольогії“. Приняте розрізнення між апольогією й апольогетикою: апольогія се частинна й принагідна оборона віри, а апольогетика се „наука про систематичну оборону віри і Церкви“. Але що апольогетика не має свого окремого предмету, тому вона не є й ніколи не зможе стати систематичною наукою. Отже розрізнення між апольогією та апольогетикою відпадає як безосновне, штучне. Нема апольогетики, як окремої науки! Але є апольогія. В дійсности всі написані апольогетики є апольогіями — себо не якоюсь новою теологічною наукою (дисципліною), тільки частинним і принагідним (приноровленим до „духа часу“) ексцерптом з різних теологічних дисциплін, отже використанням цілої теогічної науки для оборони віри й Церкви. З того і ясно, чому апольогетики не могли прийняти одної системи, але кождий автор добирає собі матеріял і групує його, як сам хоче. Се питома всім апольогіям! Хоч скільки адвокатів буде боронити одного й того самого обжалованого в суді, хоч перед усіма стоятиме один і той сам доказовий матеріял, то кождий у своїй оборонній промові (апольогії) по свому буде групувати й використовувати сей матеріял. Се так і має бути, бо оборона має поконувати людські упередження, а ріжним людям ріжне трафляє до переконання.

Нехай автори пишуть ріжні апольогії (false „апольогетики“) віри й Церкви, се буде таке корисне для оборони віри і Церкви, як коли більше адвокатів боронить обжалованого. Але нехай не мучаться шуканням об'єктивної системи в „апольогетиці“, і ми в їх апольогіях не шукаймо того, бо кожда апольогія має право до свого власного, оригінального, суб'єктивного добору й упорядкування доказового матеріялу.

3) Моя „Християнська Апольогетика“, як се тепер бачу, не тільки що не є апольогетикою, але не є ані апольогією. Змилив мене модний термін „апольогетика“, але саму річ я вже тоді добре схопив. Колиб я нині видавав сю мою книжку, то я тільки пропустив би її „Вступ“ (де говориться про „апольогетику“), а всю решту залишив би, як є, і дав би книжці заголовок:

Природні правди християнської віри.

Зміст моєї „Апольогетики“ творять ось такі розділи: Вступ; I Релігія; II Бог; III Сотворення; IV Душа; V Боже об'явлення; VI Христова Церква (тут тільки два параграфи: про божий і людський елемент у Христовій Церкві); VII Причини невірства. Хоч моя книжка писана апольогетичним способом, то апольогетичний спосіб ще не робить ніякої книжки „апольогетикою“, гесте апольогією.

Кожий легко спостереже, що моя „Апольогетика“ обговорює тільки природні правди віри; а хто перечитає книжку, переконається, що я в цілій книжці аргументую тільки „ex ratione“. Гравітація до логічної послідовности, до систематичности вже тоді довела мене до того, що тепер ясно розумію й оправдую.

Християнсько-катол. віра має два жерела: одно природне, друге надприродне. Природне жерело творить світ, оскільки його пізнаємо своїм розумом; надприродне жерело нашої віри творить боже об'явлення (св. Письмо і передання). Послідовно до того в нашій вірі містяться природні і надприродні правди. Природні правди творять основу нашої віри. В ширшому значінню вони спільні для всіх релігій, що приймають Бога і безсмертність душі. У вузчому значінню вони спільні для всіх християн, що вірують у божество Христа.

Атеїзм звертається саме проти природних правд віри. Він признає тільки природу й людський розум, і надуживаючи природничі науки, творить свою перспективу на світ — свій „образ світа“. Живемо в часах природничих наук. Се нас найбільше ріжнить від усіх попередніх поколінь. Зрозуміло, що також наша віра повинна бути відповідно підбудована модерними природничими науками. Без того вона не буде всилі встоятися перед атеїзмом. Значить, що в школах, і в гімназії і на теології, треба навчати про природні правди християнської віри. Апольогетика відпадає, бо в дійности її нема. А апольогія християнської віри непридатна до систематичної науки, тому що вона не є систематичною наукою. Апольогії будуть добрі як приватна лектура. Се стверджує й дотеперішня практика. На теологічних факультетах „апольогетики“ звичайно не викладали, вона належала до приватної лектури. А в гімназіях не могли собі дати ради з навчанням „апольогетики“: то вводили її, як окремий предмет навчання, то знову зносили її, а завсіди жалувалися на брак „відповідного“ підручника. Все те тому, що „апольогетика“ в дійности не є систематичною наукою, тільки „апольогією“.

Потреба навчання про природні правди віри на теологічних факультетах не буде заспокоєна одним під-

ручником. Треба навчати більше філософії, як се в останніх роках у катол. Церкві і ввійшло в життя. Ціла боротьба з атеїзмом ведеться на філософічному полі. Отже „жовніри віри“, священники, мусять бути освоєні з тим тереном боротьби. Але наша філософія повинна на кожному кроці основуватися на модерних природничих науках — використовувати їх для себе. Я вже десь сказав, що св. Тома з Аквіну „уярмив“ науку своїх часів (Аристотеля) теологією — на те саме мусить спромогтися й нинішня теологія, якщо має зберегти своє домінуюче становище. „Наука“ наших часів се природничі науки, і саме їх має „уярмити“ нинішня теологія.

Для гімназії вистарчить один підручник про природні правди віри. Мій підручник затяжкий і завеликий, я його й не писав виключно для навчання в гімназії.

* * *

Се вийшло би поза рядки сеї моєї статті, колиб я взявся порівнювати термін Ляйбніца „теодицея“ (природна теологія) до мною висуненого заголовку „природні правди христ. віри“, або до терміну „*theologia fundamentalis (generalis)*“. Усі ці терміни мають свою спеціальну логічну закраску й директиву. Я обстаю при своїм, що для гімназійного підручника, який мав би заступити „апольогетику“, найвідповідніший заголовок був би: Природні правди християнської віри.

|||||||

Нові книжки

Антін Лотоцький: Було колись на Україні. Історичні оповідання. III. Ростиславичі. Вінету і ілюстрації зладив Петро Андрусів. Накладом видавництва „Наш Приятель“. Львів 1936. ст. 77. 16°.

Це вже третя частина історії України, поданої у формі коротеньких оповідань, популярно й поетично, — яка не тільки подає підставові відомости про державне життя, лад і порядки на Україні, в княжих часах, але теж збуджує у серцях молоденьких читачів любов до Рідної Землі і тугу за нашим славним минулим, та родить постанову — працею свого життя причинитися до відбудовання нашого самостійного державного життя. І тут саме велике виховане значіння тієї низки книжечок, що їх започаткувало видавництво „Нашого Приятеля“, виховне так під оглядом маральним, як і національним.

Книжечка змальовує чи не найкращий період державної історії Галицької Землі, славу й культурно-творчу добу

династії Ростиславичів, що починається хоробрим князем Ростиславом, внуком кн. Ярослава Мудрого, а кінчиться славним Ярославом Осьмомислом.

Книжечка, як і попередні, заслуговує на масове поширення між нашою молодю вселюдних шкіл.

X.

о. Др. Г. Костельник: **Настя Волошин, дівчина зі стигмами. Перша частина, історія стигматизації.** Львів. 1936. Накладом Автора. стр. 149. Ціна 1 зл.

Дівчина зі стигмами, або конкретніше кажучи: простенька сільська дівчина-служниця, завдяки дивним явищам, що на ній здійснюються, стала від якогось часу центром зацікавлення цілого нашого громадянства. Провидіння Боже так зарядило, що заки долею Насті занялися церковні круги, вже широко писала про неї польська брукова преса, підсичувана сензаційними, густо-часто злобними комунікатами лікарських кругів. Заки Настя Волошин знайшлася у властивому їй, монастирському оточенню Сестер Василіянок, перейшла вона через руки адміністраційних властей (поліція, староство-Яворів) та світських лікарів-спеціалістів (Яворів-Львів). Але воно може й було корисне для Насті, що заки її долею занялися духовні круги, лікарський світ докладно прослідив її психічний та фізичний стан, щоби прийти до висновку: *ignotamus*. Правда, жадна сензацій брукова преса ще довгий час бавилася сплетнями на тему Насті, але після появи низки статей о. др. Костельника на шпальтах „Діла“, змінила свій неприязний тон, а почасти й відкликала свої попередні, злобні наклепи.

Долею Насті та дослідом її стигматизаційних явищ занявся о. др. Костельник. Наша суспільність ждала, щоби о. Костельник вже раз ширше й виразніше публично висловився в справі Насті. Зробив це о. К. своєю книжкою та повні заспокоїв наші сподівання. Книжка написана незвичайно цікаво, а кожна її сторінка вводить нас не раз аж у подив. На фільмовій ленті пересувається перед нашими очима спершу мала, скромна дівчинка-пастушка, її забава з пташками, історія з вервицею; дальше літа її важкої праці: молода, сильна дівчина, повна самовідречення, її працьовитість, побожність і скромність, перші симптоми її стигматизації, що з дня на день „прибирає на форми“, та вкінці всі надзвичайні явища, суттєво злучені з її стигматизацією, як: перебирання чужих недуг, численні апорти, ясновидючість, екстеріоризація душі, тілесні та духові бичування і т. п. Зібрати це все в систематичну цілість — не легка річ; мабуть і найбільше натрудився Автор над тим, щоби сконструувати та відтворити фільму Настиної душі. Настина стигматизація ще не закінчена, ще не набрала повноти своєї форми: кожний день приносить нове,

нього потребою. Вкінці поручив Папа молитви, які ніколи не були такі конечні, як у цих сумних днях коли то люди шукають мира і не знаходять його, тому що ані не вміють його шукати, ані не знаючи, в чому він міститься.

Високопреосвящений Митрополит Андрей по кількох дня, важкої недуги в останніх днях Чотиродесятиці повернув при Божій допомозі знов до здоров'я, так що в часі Великодних свят виголосив навіть проповідь, що її львівське радіо передавало в часі Сл. Божої в Успенській церкві у Львові в Світлий понеділок 13. IV 1936. Проповідь — коротку та глибоку своїм змістом — подаємо й ми:

ХРИСТОС ВОСКРЕСЕ!

Проповідь коротка, у двох словах несе цілу силу Євангелія. Віруючим і невірним приносить вона світло з неба. потіху і силу до життя навіть серед найтяжчих злиднів. Нею звертаюся сьогодні до вас усіх, Дорогі браття. До Вас віруючих і Христових вірних християн і до Вас невіруючих, що від Христа далекі, думаєте, що можна жити без Бога. А до Вас невіруючих у першому ряді, бо Ви тими овечками Христового стада, що їх Христос перших шукає.

У короткій проповіді десятиох хвиль не пора давати переконуючі докази, що Христос — Воістину Воскрес. — Але можна хоч здалека вказувати дорогу. А може і нема ліпшого доказу як передсвідчення. Погляньте у душу, у життя правдивих християн, погляньте на християнство, і побачите, чим для нас Христове Воскресення. Зрозумієте, що воно світлом з іншого, ліпшого світа, зрозумієте, що світ не є фікцією ані мітом. На Вашу думку, на думку тих, що не знають Бога, безконечне майже чергування смерті і життя, гнилі і пишного розвою, з яких складається дочасне буття, мусить закінчитися смертю. Вам чужі поняття вічного життя і вічного блаженства. По Вашому смертю кінчиться життя одиниці, життя суспільности і народів, та й життя тої зорі, на якій прийшлося нам жити. Усьому мусить прийти кінець. Будуччина сповита темрявою смерті.

Миж, християни, живемо надією, надією побіди, надією тріумфу, надією вічного життя і вічного блаженства. Така суть нашого життя. В ній сила, що переможе найлютіших ворогів, терпеливість, що перетриває найгірші перевороти, і хрестом, символом побіди, значить усю будуччину!

Погляньте у те життя християнина. Зрозумієте, чим для нього Богом обявлена правда — що Христос Воскрес, — що воскресне разом з Ним той, хто з ним терпів і умирав. Хто терпеливо носив хрест щоденних обовязків, хто прощав ворогам, а ближніх любив, хто серед злоби і бруду цього світа умів серцем зніматися до Бога і Бога називав Отцем, — той надіється вічного блаженства і не тільки надіється, бо

надія усе злучена з якимсь страхом, що може не здійснитися. Надія воскресення для нас радісним очікуванням певної і ясної будуччини. — „Чаю воскресення мертвих...“

Погляньте на життя правдивих християн. Старайтеся зрозуміти їх поняття про майбутність, а знайдете в них найсильніші докази, що дійсно Христос Воскрес, що і для Вас воскресення... У цій одній правді віри всі містяться. У цьому одному промінчику з неба всі небесні дари. Прийміть Божу Правду. Нехай світло з неба просвітить Вас, а Христос, що й для Вас умер на хресті, зробить Вас учасниками Свого Воскресення.

І до Вас, віруючі і вірні Христові, Божі діти — християни — звертаюся з цею проповідю. У ці два слова рад би я вложити світло небесного сонця і тепло вічної радості. Знаю, скільки поміж вами терпінь і які глибокі вони бувають, які тяжкі. Але знаю і силу тої проповіді, що її Вам несучу. Бо у цих двох словах проповіді — Христос Воскресе — могутня, премогутня сила, сила, що побіджує і саму смерть, а чоловіка переносить у надприродне життя. Я рад би у це слово проповіді вложити всі святочні бажання, усі святочні молитви за Вас, усе те, що Всемогучий Бог дає вірним у Свому благословенстві і Своїй благодаті. У слово проповіді рад би я вложити Божу благодать і Божу силу і Божу потіху і Боже життя. Одним словом, те світло з неба, що його приносить Боже Обявляння і християнське надприродне життя.

Для Вас усіх, для Ваших родин і сіл і міст — для усього українського, тут і там, для всіх терплячих і всіх сумних — нехай те слово принесе з неба „всього даніє благо і всяк дар совершен“. Нехай Вас двигне, скріпить, освятить, очистить. Нехай буде доповненням того Пасхального Причастя, яке Вас злучило з Ісусом Христом, яке Вас злучить з Ним на віки.

Христос Воскресе.

Великдень в большевії. Як повідомляють з Москви, цьогорічні Великодні Свята були замітні це більшим, ніж в попередніх літах напливом вірних до церков. Передусім велику участь населення в Великодних відправах можна було бачити в Москві, на Україні й Білоруси. Серед вірних переважали мужчини, головно ж молодь. В Москві в Велику Суботу вже в 9 годині вечером потворилися довгі черги вірних, що ждали терпеливо на отворення церков. В 36-ти церквах, що їх досі ще не знищили большевики, панував великий натовп. Тисячі вірних, що не могли дістатися до церков, стояли з відкритими головами на сусідніх майданах і вулицях. Коли з одної церкви вийшла процесія, співаючи „Христос воскрес“, багатотисячні маси, що стояли на дворі,

підхопили цей відвічний гимн Спасителеви світа, співаючи його весь час, доки не скінчився триразовий обхід довкола церкви. Яскравих антирелігійних виступів підчас Великодних відправ цього року не занотовано.

Криваві події у Львові. В третій день Великодних свят 14. IV в часі демонстрації безробітних, ранила поліція одного робітника, який перевезений до шпиталю, помер. В четвер 16. IV робітничі організації уладими йому маніфестаційний похорон (кошти похорону взяв на себе львівський магістрат). Розуміється, що робітничі організації і тут зазначили, як і все, своє вороже відношення до релігії, бо похорон відбувся без священика, а посмертні клепсидри були друковані на червоному папері, без хреста, по польськи і жидівськи. Траса похорону була устійнена, по взаємнім порозумінню між городським староством і робітничими організаціями, з Анатомії на Личаківський цвинтар. Однак тисячні маси учасників, замість на Личаківський пішли на Янівський цвинтар, вулицями: Пекарською, Бернардинською площею, Галицькою пл., Марійською пл., вул. Легіонів, Казимирівською і Янівською. Поліція старалася завернути похід на Личаківський цвинтар, але то було просто неможливе. І тому прийшло до першої сутички поліції з товпою вже на вул. Пекарській, а відтак на Бернардинській площі та інших точках. Було убитих, по урядовим обрахункам, біля 15 осіб і дуже багато ранених, цивільних і поліціантів. Варшавський „Роботнік“ подає число вбитих на двадцять кілька, а різні людиці побільшують це число до фантастичних розмірів. Склепи на вулицях, куди йшов похоронний похід, страшно потерпіли: повибивано всюди шиби і скляні вивіски. Коли похід йшов Казимирівською і Янівською вулицями, тоді поодинокі групи зачали „гуляти“, головно в середмістю, на вул. Казимирівській і Городецькій, де вибивали шиби в державних і приватних домах, а навіть церквах, розбивали і рабували склепи, вивертали трамваєві вози, били вуличні ліхтарні, підпалили на вул. Городецькій (під св. Юром) склад опалових дров. Здемольовані частини міста представляли жалюгідний вид. Поліція появилася на вулицях біля 8 години вечером і тоді запанував всюди спокій. Тіла вбитих похоронено тільки при участі найближчої родини, так що до дальших маніфестацій не прийшло.

На другий день по тій кривавій „маніфестації“ появилися на мурах міста „odezwy“: магістрату, підписана віцепрез. Островським і ріжних патріотичних польських організацій: obrońców, związków, federacyj і ін., які стараючися успокоїти розбурхані маси, чомусь все покликувалися на „bohaterskie walki robotnika w obronie Lwowa“ в 1918 р., викликаючи тим непотрібні спомини на ще одну боротьбу, та немов стараючися спрямувати увагу голодного робітництва на той

відтинок нездорових відносин. Такий підхід до справи викликав обурення й осудження з боку цілої української преси.

До хору тих різних „оброньцув“ приступили і львівські польські єпископи: архієпископ латинський Твардовський і вірменський Теодорович, які — на превелике диво — замість галузки мира, пригадали львівському робітництву знов кривавий меч і „bohaterstwo“ з часів польсько-української війни.

„Nawet wierzyć w to nie chcemy — пишуть польські Архипастирі — i nie uwierzymy, ażeby dzielny robotnik lwowski poniżył się do bicia szyb, nieraz również dziś biednego kupca jak on sam, albo do niszczenia i plondrowania cudzego mienia. Albo nawet do niszczenia dzieł sztuki, które przecież są chlubą tak dzielnie przez robotników przed niedawnymi laty bronionego Lwowa.

Та інше і то обче żyвиолы objęły w tem komendę; bo my pamiętamy robotnika lwowskiego z dni oblężenia Lwowa (підкр. наше); pamiętamy jego szczytne i poświęcające się bohaterstwo i pamiętamy go wylewającego krew dla ojczyzny, znoszącego głód i wszelkie cierpienia dla dobra wspólnej sprawy. Takim on był wówczas, takim niewątpliwie, choć przyparty głodem i choć chwilowo omotany siecią obcych, płatnych agitatorów, został i dzisiaj“.

А однак в пам'ятний четвер „takim nie został“. Не тільки той звичайний, голодний робітник, але навіть „гордоші“ „польського“ Львова, ті патентовані „оброńцу“ ані пальцем не кивнули, щоби боронити Львів від нищення. „Польський Львів“, відповідно до цього підготований передусім своїм духовенством, вмiє „боронитися“ тільки проти Українців і їх одних ненавидіти та відмовляти їм права до життя. Комунізм, про який Архипастирі говорять, — видно — для нього не страшний.

Вкінці Архипастирі подають способи, як злагодити сучасне важке економічне положення, і знов не можуть здержатися від того, щоби не пригадати кривавих місяців з часів польсько-української війни. „Na otwierając się wielką ranę społeczną nie pomogą już dzisiaj chwilowe choć potrzebne plastry; komunistycznemu ideałowi zniszczenia potrzeba przeciwstawić ideał pozytywny, zwłaszcza ekonomiczny i przemysłowy odbudowy Polski zakrojony w wielkim stylu, któryby tak pociągnął robotnika polskiego, jak ongi pociągała go obrona Lwowa“ (підкр. наше). Мається вражіння, що найвищі представники польського духовенства радо зааранжували б і штучну „оборону“ Львова проти Українців, щоби тільки піднести погасаючі патріотичні настрої польського робітника.

Жиди. Цікавою справою займається о. Станислав Солярж, редемпторист, в *Ateneum Karłańsk-im* (за червень-липень м. р.) в статті під наг. „Крок уперед до розв'язки жидівського питання“. Застановляючися, чому так мало Жидів наvertsється на християнську віру, хоч живуть постійно між християнами й вплив християнства на них повинен би бути далеко більший, як на інших, доходить до висновку, що причиною цього стану є невідповідний підхід до цієї справи. Дотепер так завжди є, що Жид, який наvertsється на католицьку віру, тим самим зриває не лише зі своєю жидівською вірою, але й нацією. Приступлення до кат. віри є злучене з денационалізацією й цілковитою асиміляцією з народом і обрядом, до якого приступає. Дуже часто те, що було для нього досі святе й дороге, мусить осмішувати сам або бачити це в інших, як осмішують і опльовують (не йде тут про фалшиву віру, але про давні традиції національні чи зверхні признаки національності). Такий Жид мусить зірватися, зі своєю рідною культурою й цілковито засимілюватися. І те є якраз найбільшою перешкодою до більших і частіших ідейних наvertsень. Наvertsення бувають, але тільки індивідуальні і виїмкові, та не завжди з чистих мотивів. Гавриїл Єгуда, жид-християнин, у своїй книжці „Спомини, сльози й думи християнського Жиди“ пише так: „Жиди, що впродовж століть наvertsалися до свого Месії, на мою гадку, зробили одну основну помилку, а саме, що з охрещенням стали причислятися до народу, серед якого хрещення одержали. Ці самі Жиди у своїх довгих кафтанах, з бородами патріархів, що схиляючи свою голову перед хрещенням Церкви, якщо були б не виголили бороди, не заміняли довгих одягів скитальства на барвні, золототкані строї, лише повісили би хрест на шиї й дальше призивали Г. Бога своєю мовою, що нею колись Він промовляв до їх предків, витворили би в той спосіб гідні пошани, поважані типи, навязали би до своєї гарної й високої традиції, а так, під впливом віків, витикають їм народи, з якими хотіли злитися, смішності і недотягнення, застиджуючи ще крім цього згадкою упосліджених протоплястів“.

Отже скріпити й розвинути діло наvertsення Жидів у більших розмірах можна в той спосіб, коли це наvertsення не буде однозначним з національною асиміляцією й зірванням з усею рідною традицією; коли Жид, приступаючи до католицької віри, зможе задержати свою мову і свої питомості. А це є можливе, на думку о. Соляржа, коли подобається про окрему релігійну організацію Жидів католиків, у якій те все легко далось зберегти.

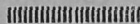
А саме відомо, що є в Церкві дуже старинний обряд, який своїми початками сягає походження жидівського або дуже від жидівського залежний. Це обряд сир-халдейський

або халдейський. Літургична мова цього обряду звана східньо-сирійською, халдейською або арамейською. Відомо, що єврейська мова в часі вавилонської неволі змішалась з халдейською. У цій арамейській мові написані деякі частини книг Ст. Завіту, як Даниїла й Єздри. І ця мова й літургія халдейського обряду є найбільше зближені до єврейської мови і найскорше можуть відповідати расовому почуттю жидівському. Бо хоча вже в часах І. Христа Жиди не говорили мовою халдейською, але західньо- або палестино-арамейською, однак халдейська мова це лише діалектична відміне цієї самої мови.

Знаємо теж з місійної діяльності, яке велике значіння для успіхів апостольства має рідне духовенство зпоміж народу, серед якого працюється. У народів з іншою культурою й розвиненою національною свідомістю лише рідне духовенство може з успіхом працювати. Тому справа притягнення Жидів у більшій кількості до кат. віри вимагає окремого для них обряду й окремої з тим злученої організації їх релігійного життя зі своїм рідним духовенством.

Треба признати, що ці цікаві погляди не позбавлені рації й глибшого підходу до справи навернення Жидів.

Ювілей Львівської Ставропігії, Цього року минає 350 літ від хвилі, як славне колись львівське брацтво при Успенській церкві дістало від царгородського патріярха право „ставропігії“, себто було вийняте зпід юрисдикції місцевого львівського єпископа, а підчинене, у своїй релігійно-церковній діяльності, безпосередно патріярхови. Ювілейне святкування з цього приводу відбулося в Томину неділю, 19. IV ц. р., і складалося з двох частин: архиєрейського богослуження в Успенській церкві, що його відправив Преосв. Будка і виголосив відповідну проповідь, та з концертної частини, влаштованої вечором в театрі „Ріжнородностей“. Промови на концерті були здебільша в мові російській, або „тарабарщині“. На святі явився римо-кат. архієп. Твардовськмі, православний львівський парох архиманд. Філотей, а з нашого духовенства парох Успенської церкви і ще один львівський священик.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові
 Видає Бог. Наук. Товариство
 Відповідальний редактор: о. Петро Хомин.

З друкарні „Бібльос“, Львів, Японська 7. Тел. 14-78.

Цими переказами присилайте передплату!

<p>Tytuł czasopisma: .....</p> <p>Okres prenumeraty: .....</p> <p>Adres odbiorcy czasopisma: .....</p>	<p>Nr. listy rozrachunkowej .....</p> <p>wpisal .....</p> <p>sprawdził .....</p> <p>UWAGA: Wszelka korespondencja, zamieszczana na 1-szym cdełniku, poza wskazówkami wedle treści nadruków, podlega opłacie przez naklejanie znaczka pocztowego w wysokości opłaty taryfowej.</p>	<p>Nr. listy rozrachunk. ....</p> <p>Dzień nadesłania</p> <p>(podpis sprawdzającego)</p>
--	---	--

ВІСЬМЬ ПІСЬМОВАНИЙ ЛІНІЙ.

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно,
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америки 250 долари річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чекове конто: 151.092

З М І С Т :

	стор.
<i>Роман Лиско:</i>	
Слава Пресв. Богородиці у наших богослуженнях	161—169
<i>о. Микола Дідуник:</i>	
Для успішности проповідей	169—173
<i>о. Андрій Лошній:</i>	
Великий піст у річнім церковнім уставі	173—181
<i>о. Йосиф Чаплинський:</i>	
В память 20-літньої річниці смерті	181—188
<i>Х.:</i>	
З голосів преси	188—195
Всячина	195—200

До Впреподобних Передплатників „НИВИ“!

На прохання многих наших Впр. Передплатників термін сплати залегlostей в ратах, якщо хто їх має, продовжується до дня 15. травня 1936, у висоті, як це було подано в пригадках.

Виказана залеглисть є по кінець грудня
1935 року.

АДМІНІСТРАЦІЯ.

На днях появиться всіми так дуже ождана книжка

О. Д-ра Г. КОСТЕЛЬНИКА про

НАСТЮ ВОЛОШИН

частина перша: історія стигматизації.

Книжка буде мати 140 сторінок, з ілюстраціями.

Її ЦІНА БУДЕ 1 зл. — Замовляти можна в автора
(пл. св. Юра 5), а також через Адміністрацію „Ниви“.

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2 $\frac{1}{2}$ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата вносить 12 зл. річно,
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америки 2'50 долари річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чекове конто: 151.092

Роман Лиско

Слава Пресв. Богородиці у наших богослуженнях

1. Якими іменами прикрашує Марію Церква? ¹⁾

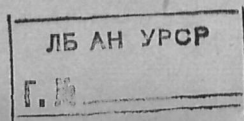
„Всемирную славу, от человек прозябшую воспоим Марию!..“ [Богородичен-Догмат, Глас 1].

Вже на початку (бо в першій гласі) називається Марія всемирною славою. Про правду цих слів переконує нас ота правдиво велика і всевітня слава, якою осяяна Марія.. „От человек прозябшую“...! Хтож з людей досягнув такої слави? Чиє ім'я сталось таке величне? В кого Вона не на устах? А однак ця слава, яку віддають Марії люди, нічим супроти слави, що її віддають їй ангели. Ангел перший сказав їй „Радуйся“. Ангел навіть упокорився перед Нею, людиною. А щож ця слава людська проти слави Божої?! А Марія першу і найбільшу славу зискала в Бога, який задля Свого Сина так прославив Марію, що Вона „предста... одесную Тебе“ ²⁾, як співає псалмопівець. Та чиж можемо людськими устами говорити про славу Марії у Бога? Не знаємо й ангельської мови! Тому слід нам говорити про цю третю „всемирну славу“, яка найбільше проявляється в наших прегарних церковних богослуженнях.

Ціла Церква прославляє Марію. В наших ліснях побіч похвали Пресвятій Тройці і Воскресенню Христа третю чергу

¹⁾ Реферат виголошений на сходинах Брацтва „Входа в Храм Преч. Діви Марії“ в гр-кат, Духовній Семинарії 8. XI. 1935 р.

²⁾ Псалом 44, стих 10.

займає культ Пречистої. Автори літургічних книг¹⁾ вложили в ці пісні всю свою глибоку теологію, велику святість, артизм слова і мелодії. Але бачучи слабкість нашої людської мови до висказання такої великої тайни, як дівственне материнство, чи прославлення порочної людської природи, вони безрадно питають: „Како Твою воспою красоту? (Пісня 7, Пон. Повеч. Глас 1), „Что Тя наречем о Обрадованная?“ (Богор. І. часа). Вони шукають слів і, даючи таку величезну їх кількість, нічого кращого не всили видумати, лише за Хрангелом повторяють: „Радуйся!“. В цім „Радуйся“ є все: і привіт і просьба і подяка і покаяння і перепросьба і подив і сповнення пророцтв і спасення людей і велика тайна і неземська гідність.

А побіч цього „Радуйся!“ стоїть імя Марії. Воно кожного разу інше. Наче в калейдоскопі пересувається перед нашими очима свята постать Марії у щораз інших видах, у щораз ясніших красках. І так, в одному місці слідимо її в старозавітних пророцтвах і прообразах, і немов звіддалі зарисовується Її постать в неясних зарисах, в іншому місці непорочну Дівицю, що перед Нею і Ангели не є без плями, дальше Чудесну Матір, вкінці Царицю неба і землі і Заступницю нашу. Але цей радісний, похвальний тон не раз зникає, а замість нього дзвенить гіркий дисонанс болю і розпуки Страдальної Агніці. Біль, що її самотнього на землі, найліпшого Сина ганебно розп'яли на хресті.

Пісні, в яких прославляємо Марію, зовуться ріжно: Богородичні великі або догмати, Богородичні воскресні, Хрестобогородичні і Богородичні одпустительні. Марії посвячені теж цілі канони і дев'ять пісень кожного іншого канона, кожде „І нині“, дальше ікоси і стихирі марійські тропарі і кондаки празничні та інші.

Якими ж словами „іменує“ Східня Церква Марію?

I.

Церковні пісні хронологічно повертають аж до початку людського роду і там при брамі раю в обличчю нещасних прародичів малюють перший образ Марії. Марія: „Евино ізбавленіє“. Перша Ева вивела людей з раю, а друга Ева-Марія веде їх знов у рай. Вона названа теж „новим красним словесним і мисленним раєм“. Марія це „дерево життя“. Овоч із заказаного райського дерева приніс нашим прародичам смерть, а дерево життя — Марія зродила Овоч життя вічного (Пон. Повечр. Гл. 1). Як пояснюють св. Отці, слово Марія (Маріям) це морська зірка. По вигнанню з раю обняло нещасне людство „житейское море“ (Канон. воскр. Гл. 6. п. 5) і в нім воно почало потапати. Тоді Та, що зітре

¹⁾ Реферат опертий на Осмигласнику; а його автори: свв. Іван Дамаскин, Йосиф Піснеписець, Степан Саваїт і Теофан Начертаний.

голову сатані¹⁾, наче морська зоря засіяла над Ізраїлем. І на цю морську звізду дивився цілий Старий Завіт, почавши від патріархів. Але не лиш Ізраїль. Три Мудрці зі Сходу пішли за нею і побачили в Вифлєсмі спасення. Тому зове Марію Церква: „пророческая печать, пророков оглашеніє, сбитіє пророк“.

Старозавітні прообрази і пророцтва займають поважне місце в марійських літургичних піснях. Слідкуючи хронологічно історію Ізраїля, ми відчитуємо в ній прообрази Марії, що хоч самі собою були неясні, чи незамітні, по вповненню стають нам аж надто очевидні і представляють собою незвичайно влучні схожості з майбутньою Посередницею ласк, Чудесною Матір'ю, Дівою і Царицею.

„Кія похвали принесу імени Твоєму о Кораблю!„ (Непор. Зачат., Богор. сідален), Марія, це корабель, а властиво ковчег Ноя. Патріарх Ной одинокий праведник, що в ковчезі перебував потоп, щоби стати батьком нового покоління, примиреного з Богом, а Христос — одинокий Найсвятіший прийшов з Богом примирити людство з Пречистою Діви неначе з ковчега, якого не досягла потопа гріхів.

Чудесний сон, який бачив патріарх Яків, став нам щойно зрозумілий. Бо коли Яків знав лише те, що „бет Ель“ („Бог є на цьому місці²⁾), ми знаємо більше. Знаємо, що до Бога ми можемо дістатися цею чудесною драбиною, якою є Марія. Тому церковні піснописці зовуть Її: „Добровосходная ліствица Божія“, „ліствица небесная“, „ліствица уже Яковльє виді“ (Четвер Повеч. Гл. 3, п. 6).

Вона: „купина неопальная, — неогаряема“ (Понед. Повеч. Гл. 1 п. 5). Так як для Ізраїля занявся був незгоряючий корч перед Мойсеєм, щоби поручити йому освободження з єгипетської неволі, так для духового Ізраїля³⁾ занялась материнством Діва, не спалюючись, щоби дати нам Освободителя з неволі гріха.

І слухає Мойсей приказу, даного йому на Хориві і веде Ізраїля крізь Червоне Море сухою ногою, а Церква наша співає: „Во чермнім морі неіскусобрачния невісти образ написася іногда...“ (Богород. догмат Гл. 5). Там Мойсей „разділитель води“ — тут Гавриїл „служитель чудесе...“ Отже Марія то море, яке сухою ногою перейшов Христос.

В мандрівці до обіцяної землі веде Ізраїльтян облак (хмара), а нічу огняний стовп. А для Марії стрічаємо назви: „Столп, облак світа, світовидний облак преводящий новия люди ко землі обітованія“ (Втор. утр. Гл. 5).

Іде Ізраїль крізь пустиню і нарікає на брак води, тоді Мойсей палицею добуває воду із скали, а церковні письменники зовуть Марію: „істочник жизни, — безсмертія, — ми-

¹⁾ Битія 3, 14.

²⁾ Битія 28 стих. 16.

³⁾ Для Церкви.

лосердія, ісціленій істочник приснотекущ, істочник чудес, ісполнена вод животних, істочник воду оставленія істочающ, (Октоїх), камень напоївший жаждущія жизни“ (Акафіст). Як це порівнання нагадує нам і Сина Марії Ісуса, що на Зелені свята стояв і кликав: „Коли хто спрагнений, нехай прийде до мене і п'є!“¹⁾

Марію називає Церква „скинією свідіння, нескверною скинією“ (Серед. Пов. Гл. 1) в аналогії до шкіни, яку з поручення Божого збудував Ізраїль на пустині.

Після надання закону і встановлення священничого уряду, як відомо зацвила палиця Арона. А той „жезл чесний прозябший цвіт неувядаємий“ (Пятн. утр. Гл. 1) це після розуміння Церкви ніхто інший, лиш проображена Богородиця Діва. Нарід зближається до Обіцяної Землі. Посли приносять доказ плодючости землі — велику китицю винограду. А Церква в доказ своєї великої духової плодючости показує нам Марію словами: „яко виноград одушевлен прорастила єси нам грозд зрлий істочивший віно оставленія гріхов, лозо невозділанная, маслино плодовитая, мислений винограде прорастивший нам грозд божественний із негоже напаяємся водою нетлінія“ (Нед. Пов. Гл. 3).

В іншому місці названа Вона „звізда яже от Яковля“. бо Марія це та зоря, про яку пригадали собі три волхви, що переховували в себе пророцтво Валаама, який несвідомо пророкував з мадіямських мурів, що коли вона засяє, принесе спасіння ізраїлеви²⁾. І прийшов вкінці нарід до Обіцяної Землі, але Марія теж „земля ізбранная, земля святая отча“ (Пят. утр. Гл. 7).

Пречиста Діва Богородиця в іншій місці зветься „руно і роса Гедеона“ (Суб. Повеч. Гл. 3). Це безперечно аналогія до Її чудесного родження. Про Неї співав псальмопівець „Предста царица одесную Тебе в ризи позлащенні одіяна і преукрашенна“.³⁾ І про це пророцтво співаємо на Богородичнім догматі Гл. 4.

В іншому місці зветься Вона „невіста“ от Ливана“ (Суб. Повеч. Гл. 5)⁴⁾ і там автор церковних пісень пояснює цю назву: Марія приносить Богові своїми молитвами неначе ливанське кадило! В іншій місці за пророком Давидом називає Її Церква „горою чудною, а за Авакумом „горою мисленною добродітелей“ (Суб. Пов. Гл. 3), а на каноні у вівторок гл. 2 читаємо: „Даниїл Тя гору велію духом зряещ Богородице от неяже камень отсікса сокрушаєт демонов істуканная“⁵⁾. Давид говорить про красу цієї гори (невин-

¹⁾ Йоан 7, 37.

²⁾ Числ. 24, 17.

³⁾ Псал. 44, 10.

⁴⁾ Пісня Пісень 4, 8.

⁵⁾ Даниїл 2, 34.

ність і чесноти Марії); Авакум говорить про багатства тієї гори, себто про Її ласки, а Даниїл про таїнственну Її силу: Вона „несікомая“ (значить дівствена) і від неї „неізречено“ (без жадного ділання людського) відломився Камінь і знищив гріховного боввана.

О! Цей Камінь то угольний камінь „...егоже небрегоша зиждуші...!“ Це той камінь, до якого порівнує себе сам Христос¹⁾. Тому часто стрічаємо такі імена Марії: „гора святая, — богопроходная, — приосіненна, — тучна, — превознесенна, — божественна“.

Пророк Ісаїя в інавгураційній візії побачив в „домі слави“ Серафима, що взяв кліщами жертвенний вуголь і очистив його уста.²⁾ І Марію зове Церква: „Пламеноносная клеще“, клеще (божественная) божественного угля (неізреченно) пріємшая“ (Четв. утр. Гл. 7). Бо не пророка, але ціле людство, не вуголь, а Христос принесений був на світ кліщами — Марією, а Серафима заступив Архангел Гавриїл. Пророк Ісаїя бачить Господа, сидячого на легкім облаці (хмарі)³⁾, а Марія в церковних піснях: „Облак незаходимаго світа світовидний облак (Серед. Повеч. гл. 1), облак легкий божественний дождь носящий Христа“ (Нед. утр. хвал. гл. 3)

Пророк Єзикіїл у видінню бачив зачинені двері, якими ніхто не смів вийти, тільки сам Господь Бог Ізраїля⁴⁾. І тому літургічні пісні відносять те пророцтво до Марії і влучно називають Її: „врата Божія, врата непроходима тайно запечатлінна, врата світа, двер во едемі на восток зрящу, двер мисленнаго востока, восток слова, двер світа, двер єюже Бог єдиний пройде“.

Марія не лише „двер“, але і „храм“!

II.

Майже на кожній сторінці Октоїха стрічаємо порівнання Марії з храмом. І ніщо дивне, бо це найбільш відповідне порівнання для Матері Божої. Приймаючи у своє лоно Воплоченого Бога, мусіла Вона святістю дорівнувати храмови. Тому стрічаємо назви: „храм одушеленний, церков освященна Богови, храм всіми царствующаго, храм Христов світовидний (Втор. утр. гл. 1 пісн. 4), догм. слави⁵⁾, Сіон ізбранний“ та ін.

Але крім храму стрічаємо незвичайно часті порівнання до всіх річей, які були в старозавітнім храмі, бо в усіх них бачать літургічні піснеписці прообрази Марії. І так Марія це „престол херувімський огнезрачен, ківот освящений, зла-

¹⁾ Псалом 118, 22. Мат. 21, 42.

²⁾ Ісаїя 6, 7.

³⁾ Ісаїя 19, 1.

⁴⁾ Єзикіїл 44, 2.

⁵⁾ Ісаїя Гл. 6, 1.

токований ковчег завіта, словесний ковчег закона благодати, ковчег чеснаго священства (Вторн. пов. Гл. 1), скрижалі благодати, свічник світообразний (Сер. Пов. гл. 1), свіща разумная, свіща негасимая, седмосвітний свічник огонь благорозумія носящ“ (Втор. утр. гл. 6).

У старозавітнім храмі була трапеза предложення, а Марія названа: трапеза тайная, хліб вмістившая тайний, хліба животнога трапеза (Втор. Утр. гл. 5), а це тому, бо Христос під видом хліба дає Себе нам при святій Трапезі на корм.

В старозавітнім храмі була „стамна“ з ручкою, в якій переховувалась манна; а Марія названа теж і стамною; „стамна манну безсмертія носящу Христа“ (Втор. Утр. Гл. 3), „ручка манноприемная, златокованная стамна“ (Пон. Пов. гл. 8), бо манна є прообразом Христа (Прсв. Евхаристії). Марія це „жеzl освященний“, який переховувався теж у давній єрусалимській святині.

Та може найгарніший символ знайшли второпні піснесписці зі старозавітного, ба й новозавітного храму, яким звеличують Пречисту Діву Марію, яко нашу молитвенницю і заступницю, називаючи Її просто „златая кадильница“ (Пят. Пов. гл. 2¹).

Приємний запах кадила символізує наш намір, щоби це богослуження, чи ці молитви, які заносимо, були Богові подібно милими. Чи ж не є Марія цею дорогоцінною духовою кадильницею, з якої безнастанно виходить наймиліший запах молитов за грішний світ?!

Є Вона золотою кадильницею, бо своїми чеснотами немов кадилим димом наповнила Христову Церкву.

В старозавітнім храмі знаходилося миро, яким помазувано царів, а Марія: „миро тайное, приятелище мира мисленнаго всю землю облагоуханного“. Вкінці Марія це преіспещренна позлащенна утвар“ (Нед. Утр. гл. 7). Так дуже Вона звязана з храмом і жертвеними діями, що Її порівнюють навіть до жертвених звірят, тому кажеться: „Агница нескверная (Четвер Веч. гл. 5), юница Божія, голубица словесная“.

Марія це храм, в якім замешкав Христос. Від дитинства Вона перебувала в храмі, в храмі сталася гідною свого великого становища, в храмі пожертвувала свого сорокднешного Сина. Ми також при храмі виховуємося на будучих священників, а кождий з нас це також храм²). (При храмі маємо служити Богові все життя і дбати про його „благоліпє“³). І в цім храмі пожертвувала себе Марія цілковито. А ми, як посвячені Богові, самі маємо співділати со-

¹) Гляди вище: „Невіста от Ливана“

²) I. Коринт. 6, 19

³) Літургія св. Ів. Золот. (заамвонна молитва)

вершеній жертві Христа, так як це зробила співвідкупителька наша Марія. Тому слушно і наша Марійська Дружина приняла назву „Брацтво Входу в храм“. Кому ж отже з людей ближча може бути наша Свята Покровителька, як не нам?!

Ці часті прирівнання Марії до храму і всеї його внутрішньої обстановки вказують, що ОО. Церкви хотіли передовсім піднести Її святість. І не диво, що відносять до Неї слова псалмопівця Давида: „Свят храм твой дивен во правді¹⁾ (Нед. Веч. Стихов. Гл. 2).

III.

І так перейшли ми думкою, почавши від раю впродовж довгої історії Ізраїльського народу, всюди немов відкопуючи сліди, знаки і написи, які вказували щораз виразніше і щораз ясніше на Марію, Матір Божу, Царицю, Діву, Заступницю нашу, а за руку вела нас Церква. Зачинаючи від прародичів, що принесли зі собою першу благовість (первоєвангелія) на землю, стрінулися ми з обіцянкою, даною патріярхам. Її ми бачили перед собою все, коли переходили крізь пустиню, про Неї довідалися ми багато від Її праотців і царів, Давида і Соломона, а пророки малювали Її живими красками. Відтак основніше розглянулися ми по єрусалимським храмі, що сам і кожним своїм предметом проображував „пречистий храм Спасов“ (кондак Введенія).

І приходить хвиля, коли „ясно Діва являється“ (тропар Введенія). Сповнивши всі очікування Старого Завіту, сталася Марія „разрiшенням клятви, а введенієм благословенія“. „Закона главизну і пророк Гавриїл тя показуя Благодатная“ співаємо на богородичнім каноні. Благовіщення Марії безперечно прояснило всі пророцтва. Архангел відніс до Неї всі старозавітні прообрази і пророцтва могучим і епохальним словом: „Радуйся!“ Вона сталася Божою Матір'ю. І хоч у наших богослуженнях материнство Марії ставиться все вище і скорше від дівства (все є наперед „Богородице“, а відтак „Діво“), то хронологічно слід би говорити наперед про Марію Діву.

Про непорочне зачаття прямо і виразно не говориться, та коли розглянемо інші назви, побачимо, що ця правда віри, яка сталася догмою щойно у 1854 р., вже від початку була в нашій Церкві, у літургічних книгах. Бо Церква наша зове Її ось як: „храмина дівства; діва нескверная; дівственная похвала; сокровище дівства; непорочна; чистотою запечатлінна; священний сосуд дівства; нива неоранная (Нед. Утр. гл. 8); земля неділанная; пренепорочная; всесвятая;

¹⁾ Псалом 6, 45.

вся ізбранная; вся преукрашенная; неосужденна; нетлінна отроковица“ (Сер. Утр. гл. 7); сінь нескверная; браконє-іскусная; богорадованная; прерадованная; преіспещренна божественними благодатьми (Пяток утр. гл. 1); „яко істинний крін, яко благоуханноє обоняніє, от красних мірських удолий Творець ізбрав Тя“. (Четв. утр. гл. 8); Недаром відносять Отці піснеписці прямо до Марії слова книги Пісні Пісень: „Вся добрая... і ність порока по Тебі“.¹⁾

Марія Богородиця є передовсім почитана в нашому обряді. При великім отпусті священник додає: „Пресвятая Богородице спаси нас!“ На утренні по 8-пісні канона священник торжественно звиває: „Богородицу і Матер світа в піснях возвеличим“.

Богородицу... Термін III. Вселенського собору стрічаємо на кождому кроці. Поминаючи вже попередно наведені пророцтва і прообрази, які в першій мірі є великим доказом Богоматеринства Марії і віри в цю правду нашої Церкви в літургічних піснях, хоч виразно і недвозначно зазначено земське походження Марії в словах „Дщи земнороднаго Адама (Субот. Веч. гл. 3); доброта Яковля, жезл Єссеєв (Суб. Пов. гл. 3); дщи Давида (Нед. Пов. л. 3); одр Соломонов честний, єгоже окружають нині сильніі шестдесят (Пон. утр. гл. 8), — багато виразніше і частіше підкреслюється її Божє материнство в словах: „Богоматер; Богородица; Богородительница; благословенная в женах; Боговмістимая сінь; Божіє жилище; вмістилице соєдиненія небеснаго; вмістилице невістимаго; восток Слова; Господородительница; неложна мати; обрадованная; божественная палата Слова; пространнійшая небесе і землі; палата одушевленная; небесний чертог; священія жилище; сокровище благословенія многоцінноє; Матер Емануїла Христа Бога нашего, Матер Божія; Матер Спасова (Пят. утр. гл. 8).

І — „Матер світа в піснях возвеличим. Христос сказав: „Аз єсьм світ; ходяй по мні не ходит во тмі“²⁾.

Тому мати Христа це: „Матер світа; мати світодавца; світородительница; світа незаходимаго світильник світодарен (Нед. Пов. гл. 3); світа приятелище; невістник світоносець; світильник божественнія слави“ (Субот. утр. гл. 2). Христос це „світ тихий“ (Вечірня), а Марія „тишина єдина вірних“ (Октоїх).

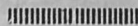
Але тому, що Марія, як „Матер і Невіста Божія“ (Пят. утр. гл. 2) непонятим для нас способом осталась Дівою, то Вона є для нас: „недоразумімоє відініє; чудо несказаноє; бездна чудес“ (Нед. утр. гл. 3), бо вона: „Мати браконє-іскусная; мати безневістная і приснодіва; невіста нєневістная

¹⁾ Пісня Пісень 4, 7.

²⁾ Йоан 8, 12.

(Акафіст); дівамати (Пят. утр. гл. 3); матидіва (Пят. Пов. гл. 5), невістник воплощення неізреченнаго“.

Колиж мова про материнство, слід згадати би і про Хрестобогородичні, в яких Марія представлена, як Страдальна Мати, що стоїть під хрестом і в нечуванім болю, як сказано, „оружіє сердце Твоє пройде“ (Вторн. Вечер. гл. 3), бачить терпіння Свогого Сина. „Пречиста Отроковице зряще Сина Твоєго на хресті простерта і страсти терпяща і закаляюща тми борительнаго змя; тімже плачуше матерски того величала еси“ (Пят. утр. гл. 8), Але найчастіше це представлено способом драматичним нпр.; „Єгда виділа еси Агнца, Агнице, вопіяла еси слезяще: „Уви мні чадо сладчайше! Крімі болізней прежде родих Тя; нині же болю сердцем і терплю Тебе зря распинаєма Христе Сине мой многомилостиве“ (Четв. Вечер. гл. 5). Про терпіння Марії каже багато вже саме Її імя Міріям — гіркість моря, анальогічно до сестри Мойсея, що на вид потоплених Єгиптян приняла таку назву. І вона проображувала Марію. Гіркість моря — гіркість терпінь. Та особливо створених термінів „Страдальна мати, печальна мати, страдна“ чи що інше, майже не стрічаєтьсл. Часто лише находимо порівняння до агниці жертвенної. Впрочім Хрестобогородичні це лише плач Марії. Коли ж говорити про материнство Марії в літургічних книгах, то прямо кидається в вічі, а може й дивує нас, що всюди бачимо лише Богородицю і Матір Божу, а ніде не подибуємо матері нашої, матері вірних, чи христیان то що. Всі ті часто вживані в нас назви, як „Наша Небесна Ненька, Матінка Наша“, чи інші, хоч які вони гарні і для нас симпатичні, є західнього походження і цього ніде в наших літургічних піснях не знаходимо. Схід у своєму лочитанню Матери Божої вважав, що не випадаеть, щоби ця св. Божа Матір, яка сталась вищою від небесних чинів, могла прямо зватися і нашою Матірю. Зрештою св. Піснеписці так прецизно й обережно висказували в піснях лише правди, або обявлені або порішені на соборах, що певно тому нестрічаємо вище наведених імен. (Продовження буде)

о. Микола Дідуник

Для успішности проповідей

Св. Апостол Павло, як досконалий знавець людських сердець, знав добре етичну вартість старинного поганства, яке „знікчемніле у своїх думках, із затемненим нерозумним серцем, погібало у смертній тіни“. Із болем у серцю, па-

лаючому святою ревністю для справи розп'ятого Христа, ось як схарактеризував духовий стан тих „мудрих, що стали дурними“: „І заміняли славу нетлінного Бога на подобу образу тлінного чоловіка і птиць і четвероножних і повзунів: котрі заміняли правду Божу в лож і поклонялись і служили сотворінню більш чим Творцеві“. (Рим. I. 23—26).

Велич слів геніяльного місіонера народів, звернених проти старинного поганського світа тому майже 2000 літ, не стратила своєї сили і нині, як оцінка сучасного поганства, із його антропоцентричним світоглядом. Новітнє поганство із його вірним союзником, „жестокосердним“ жидівством, із небуваюло дотепер натугою, розвивається хвилями потопу по цілому світі; в своїй нікчемности думок — воно не тільки прогнало із престолу почитання і слави Сотворителя, ставлячи на його місце тлінне сотворіння, але пішло до крайности, аж до визову Господа Бога, і проголосило „війну і смерть Богові“. На місце давних одиниць і гуртків, що укривалися, отих корифеїв беззаконня, вийшли нині із підпілля „ударні баталіони“ явних безбожників, які явно „від правди відвернули слух, та до казок прихилились“ (Тимот. IV. 4). Це об'єднані кадри новітніх безетничних суспільних „хіліястів“, які подоптали і в братній крові втопили природні і Божі права, та піднесли до апотеозу культ чи то сліпою ненавистю дишучого расизму, чи дурманом суспільного опіюму вбиваючого душі — колективного раю на землі.

Важке було завдання перших післанців доброї радісної вістки — апостолів, котрих вислав Христос у ворожий, незнаючий правдивого Бога світ, щоби усему сотворінню проповідувати Євангеліє. „А вони пішли, і проповідували всюди, а Господь допомагав і потверджував їх слово послідуєчими знаками“. (Марко XVI. 20).

Начате діло і нині наслідники перших Христових післанців продовжують, та з святою ревністю взивають: „Ідїть між наїрід, душпастирі, рятуйте душі, що пропадають у тому потопі безбожности. Затрубїть у труби, сторожі! Нехай їх звук потрясе усіми силами, усіми хатами, нехай дійде до відомости кожного мешканця. Нехай потрясе їхню совість“. (Митрополит Андрей: Послання на великий піст 1936 р.).

Обовязки післаних у Христовий виноградник робітників і нині є ті самі, що їх мали перші післанці зперед 2000 літ; тільки обставини святого труду нині не стали лекшими, навпаки борба за спасення душ стала ще завзятішою, бо потоп безбожности і зіпсуття розілляв свої води стихією по усім світі. На наших очах йдуть завзяті змагання о побіду живої віри чи посіву сатани, о перемогу Христа чи царя тьми. У цю борбу втягнені не тільки звичайні людські сили, але і незбагнута по суті сила електрики й етеру

— таїнственне дрожання воздушних филь. Глядячи чисто по людськи, — є причини, щоби кликати із острахом — „рятуй нас, бо погибаємо“; але, чуючи голос Спасителя, стоячого при кермі корабля св. Петра — „не бійся маловіре“, знає кожний робітник у Христовім винограднику, що робити: на місцях праці не жаліти жертв із себе, та проти бушуючих филь потопу новітнього поганства — доброю боротьбою боротися.

I.

З прикладу Христа Спасителя — царство Боже на землі мало ширитися при помочі живого слова: „Ідіть у світ і проповідуйте Євангеліє цілому сотворінню“. (Марко XVI, 15). Сам Христос не писав нічого, а проповідуючи, учив, сіяв зерно віри живим словом, бо віра із слухання, а слухання через слово Христове (Рим. X. 17).

Чим вище завдання, тим і совісніше мусить бути змагання для його виповнення. Без сумніву, що другого святішого завдання з обсягу душпастирських трудів не має над проповідництво. Ціль проповіданого живого слова Божого це спасення людських душ. Тому із батьківською любовію та апостольською печаливістю заохочує св. Апостол Павло до гідного сповнювання цього святого завдання, кажучи: „Пильно старайся, щоби Ти представив себе випробованим перед Богом бездоганим робітником, що добре орудує словом правди“ (II. Тим. II. 15). Це безсумнівна річ, що в наших часах, як ніколи досі, проповідується багато, але й це правда, що із дуже ріжним успіхом сходить, росте і ріжні приносить плоди сіяне слово Божої правди. Причини цього ріжні: буває непригожа рілля, буває і терня, що заглушує прозябаючий посів, бувають і птиці і люди, що вибирають і допчуть посіяне зерно, але буває вина і по стороні сівача... Бувають проповіді змістом учені, стилем цвітисті, голошенням пориваючі, але, як часто у практичній висліді, — вплив їх на душі слухачів малий, або й ніякий.

Дзвінкі фрази, пушисті й краснорічіві звороти, можуть притягнути слух, але все ж не загриють волі до діла, не рушать серця та остаються без впливу на етичну сторону життя слухачів, далекі від цілі успішного ділання проповіді. Ціль християнської краснорічivosti загалом, а кожної проповіді зокрема, це вміле подання слухачам, живим словом, Богом обявлених правд так, щоби вони вплинули на волю слухачів і спонукали їх взяти пізнані правди за норму практичного життя. Кожда проповідь має два суттєві моменти: 1) подання до відома правд віри, 2) розбудження і поглиблення християнського життя. Творці теорії духовної кра-

снорічivosti розрізняють два головні роди проповідей; а) поучаючі б) парегоретичні. (Гл. Jungman Jos: Theorie der geistlichen Beredsamkeit S. 45 f.) Оба ці головні роди проповідей враз із різними формами (катихитичні, гомілії, паренетичні, панегіричні) мають спільну ціль — розбудження і поглиблення християнського життя, а різняться між собою способом у переведенню завдання. Не так важний є рід чи форма проповіді, як радше успіх справи, для якої трудиться сівач Божого слова.

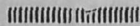
II.

Справа, для якої виступає проповідник, Божа; бо ціль проповідей надприродна: розбудження і поглиблення етичного, надприродного життя. Успішне осягнення тієї цілі залежить від гармонійного ділання двох елементів: природного і надприродного. Щоби вплинути на слухачів природним способом, зеднати їхню вільну волю для Божої справи, треба вміти найти дорогу до їхніх душ. Першим, загально приготувним до осягання бажаної цілі засобом, спільним для кожного проповідника це не тільки основне набуття знання із обсягу теологічних, філософічних та других помічних наук, але їх поглиблювання через студії цілого життя. Студії св. Письма та творів Богом натхнених св. Отців й Учителів Церкви, як також студії клясичних творів проповідників, є невичерпаним жерелом богацтва тем і першою запорукою успішної праці проповідника. Одним із постійних засобів успіху проповідей є життя самого проповідника — жива проповідь чину. Слова і найкращої проповіді скоро забуваються, а приклад життя остається незатертим образом перед очина. „Сильнішою є проповідь діла, чим проповідь слова“. (Св. Бернарда). „Нехай твої діла не йдуть всупереч із твоїми словами, щоби хтось — коли ти навчати будеш, — не сказав собі в душі: чому ти того, що говориш, сам не робиш? Обвиняти за грошелюбство скупого і злодій потрапить; священника уста, дух і руки повинні бути в згоді“. (Св. Єронім, 12 лист до Непотіяна). Колиб проповідники перестерігали в життю науку великого мистця слова, св. Івана Золотоустого, що каже: „Не булоб ні одного язичника поміж нами, колиб ми були такими християнами, як належить; наші добрі приміри уже давно наворачулиб усіх“, так певно вплив проповідей, ідучих в парі із їхнім життям, доконував би чудес, бо до совершенної будови практичного християнського життя необхідна потреба гармонії ділання і навчання.

Святе і непорочне життя Христа Спасителя є для сучасних Йому людей постійною пориваючою проповідю. „Великим у небеснім царстві назветься той, що захоче і вчить

заховувати заповіді Божі“ (Мат. V. 19.). Апостоли не були б довершили чуда навернення поганського світа, коли б при дарах харізматів — голошені ними правди віри не були потверджені живим приміром їх власного життя.

Коли слова св. Апостола Павла, звернені до Тимотея: „будь взором для вірних у слові, в життю, в любові, в вірі, в чистоті“ (I. Тим. IV. 12.) будуть в душі проповідника ясніти незатертими скрижалями, тоді успіх його праці мусить вітчатись богатими жнивими, — життя із живої віри, осяяне силою жертвенної любови до безсмертних душ, улекшить проповідникові доступ до душ слухачів; бо він сам, горючи вогнем, не тільки буде світити, але зуміє запалити в душах святий вогонь. Дорікання св. Павла в листі до Филипян, що обіцяв післати до них Тимотея: „Бо не маю нікого так однудушного, котрий би зі щирим спочуванням дбав про вас. Бо всі шукають свого, а не того, що Ісус Христове“. (Филип. II. 20—21), дають ясну відповідь на болюче питання: чому стільки проповідей буває безуспішних? Бо многі забувають на ціль проповідей, забувають, що „ми не себе самих проповідуємо, але Господа Ісуса Христа“ (II. Коринт. IV, 5) та шукають самих себе. Чи виголошена проповідь мала доцільний вплив на душі слухачів, чи ні, чи причинилася вона до поучення в правдах віри, чи стала вона товчком до поглиблення християнського життя — про те буває не одному проповідникові байдуже; але чи хвалять його проповідь, чи подивляють його дар красномовства, на цім йому багато залежить. Пересторогою хай стануть тут слова св. Ів. Золотустого: „Коли проповідник стане одушевлятись славою похвал, грімких оплесків слухачів, то вийде однакова шкода і для народу і для нього самого“. (Ів. Золотуст. Про церков. красномовство кн. I. гл. 2). (Докінчення буде)

о. Андрій Лошиній

Великий піст в річнім церковнім уставі

(Продовження)

II.

На основі так поставленої правильности у першім тижні В. посту, за якою для осягнення вищого добра мусить іти й воля, підчиняючися тій правильности, подає Церква в другім тижні і в другу неділю В. посту свою пропозицію до зміни нашого життя. Колиж ця правильність опирається на надприродних основах віри, то тим самим на такій правильности оперта й зміна життя не може бути

тільки зовнішня, поверховна, але глибока, внутрішня, яка стреміла би до досягнення такого надприродного нашого добробуту, який, як найтісніше з нами злучений, об'являвся би у моральній нашій правості. А така внутрішня, моральна наша правість може бути досягнена тільки покаяттям. Тому вже з відданням празника Богоявлення і на протязі зимних мясниць устав нашої Церкви звертає нас до покаяття. До покаяття чули ми виразне візвання ще в неділю по Просвіченню, коли уставове євангеліє тої неділі кінчалось словами: „Оттолі начат Ісус проповідати, і глаголати: покайтеся приблизися бо царство небесное“. (Мат. IV, 17). А тут, в євангелію другої неділі В. посту вказується вже немов на овоч покаяття, що міститься у безмежнім змісті Христового висказу: „Чадо, отпущаються тобі грѣхитвоя“. (Марк. II, 5). Ті слова, на території початкової діяльності Христа, в Капернаумі, стались іскрою, яка запалила і поділила Його аудиторію на два табори. Одних, що відчували властиву область післанництва Христа і себе підчинили Йому, вступивши на дорогу покаяття, і других, які лишилися в нерозкаянню. Тими послідними були фарисеї, хотяй представляли себе упривілейованими в Бога і тому не вміяли собі за вину обиджувати, зневажати, насміхатися з других. Тому то дорога до покаяття для них була замкнена, бо вони, утвержені в такім своїм упривілейованню, шукали в Христа увільнення тільки від дочасних, зовнішніх нещасть, бо своєї внутрішньої, моральної виновности вони не бачили. З причини такого їх психічного наставлення мали вони замкнені очі на дивні діла Христа, а їх серце лишилося без вражіння на почуту правду, бо слово Христа не нашло в них рефлексії свідомого й охочого розуміння, а як пустий, беззмістовий звук відбилось об їх уші. На них сповнилися слова пророка Ісаїї (VI, 9, 10): „Слухом услышите і не уразумеете: і видяще узрите і не увидите: Одебелѣ бо сердце людей сихъ, і ушима своима тяжко слишаша, і очи свої смѣниша, да не когда узрятъ очима, і ушима услышатъ“... Тому й Христос, знаючи безвиглядность покаяття в фарисеїв, уникав їх, а радо приставав навіть з явними і великими грішниками¹⁾, які скорше від фарисеїв давали запоруку навернення.

Так також і наш устав зробив. На боці лишає тих, що не по правильности в вірі, а своєю тільки фантазією виробили собі свою спеціальну правість, а в особлившу свою опіку бере тих, які об'єктивно і правильно розуміють і відчують свою правість, бо лиш перед такими буде отворена дорога до морального поступу і досконалости, які на Бога і вічність глядять так, як каже віра. Таким у відношенню до

¹⁾ пор. Євангеліє Третьої суботи В. посту (Марк. II, (15—17).

Бога все щось буде бракувати, а тим самим їх, хочби й давно розпочата праця в досконалости, доки живуть, ніколи не буде завершена. Такі тільки характери є спосібні до поступу, зближення себе до ідеалу в осягненню надприродного добра — тому їх провадить устав в дальших тижнях В. посту. Але, щоби й для тих, які вже в основі свого успосіблення, через систематичність у фарисейській поверховности стались неспосібними до покаяння, бодай щось, що ще вдасться зробити і тим самим і зглядом них вивязатися, які вже явно, немов серед білого дня грішать, то для таких призначені високі пророцтва Ісаїї, які приписує устав читати на VI часі, себто серед білого дня, в саме полудне.

III.

На фундаменті так глибоко понятої правости, щож ліпше може нас до неї захопити й ободрити, як не знамя побіди нашого Спасителя — хрест? Тому й найближча, третя неділя посту є хрестопоклонна. Ті, що вступають на дорогу правости, в хресті набирають вже мужности. А тоді перед ними уступає дотеперішній ангел-сторож, який огненным мечем боронив вступу до раю, бо хрестом проганяється страх перед самою смертю, за брамами якої несеться вже голос нашого Спасителя: знов вийдіть в рай¹⁾.

У такім значінню, що тягне аж до такої мужности в осягненню внутрішньої правости, може тут, у цім часі, найскорше від четверга третього тижня посту²⁾ припасти радісний празник Благовіщення Преч. Діви Марії. В цім празнику, побіч тріумфу Божої Правди, підноситься також Преч. Діву Марію, яка, як перша героїня в борбі зі злом, заохочує нас до такої самої мужности. Тому вже тут співаємо їй побідні пісні, як вибраній Володительці³⁾.

Хрест, як знамя смерти і побіди нашого Спасителя, є оруддям, що має нам додати не тільки відваги на дорозі життя, але рівночасно й вказати, чим маємо ми підвестись до володіння над нижчою частию нашої природи. Тому хрест лишається на тетраподі до поклонення на цілий майже четвертий тиждень В. посту.

Як пісня при поклоненню хресту: „Кресту твоєму поклоняємся Владико і святоє воскресеніє твоє славим“, для плиткого розуміння є нонсенсом, бо поверховний погляд на життя не розуміє й не може поставити побіч себе таких понять, як „хрест“ і „владика“, так після глибокого й Божого розуміння життя, якраз ті поняття є зі собою у найбільшій гармонії. Бо ніколи не буде добрим, християнським воло-

¹⁾ слова кондака третьої неділі, хрестопоклонної.

²⁾ гл. Типік о. Дольницького, ст. 273.

³⁾ перші слова кондака Благовіщення.

дітелем і наставником той, що буде розуміти своє верховне, родинне, суспільне, національне, а тим більше церковне становище тільки так, щоби легко, без клопоту, тільки панувати, давати розкази, без рівночасного фактичного і дійсного відчуття їх виконання. Такий все буде тільки тираном, але ніколи християнським володітелем, „владикою“. Тому при кожній згадці на хрест згадується все в наших богослуженнях і кождочасне державне, світське начальство, яке в першій мірі має бути сторожем зовнішнього порядку і яке порядками має стреміти до зовнішньої моральности, щоби не було публичних насильств, згіршень, пиятик, розпусти і т. п. Тому „да тихое і безмолвное житіє поживемъ во всякомъ благочестіи і чистотѣ“, каже св. Ап. Павло в листі до Тимотея (II 1—2), „прежде всѣхъ, творити молитви, моленія за вся человекѣ: за царя, і за всѣхъ, іже во власти суть“. В такім розумінню, то все, при згадці на хрест, на місці будуть ті слова в наших богослуженнях, які відносяться до такої світської влади, яка не руководячись самовою, а сповняючи справедливість, навіть в моральних ділах людей, починається до загального порядку.

IV.

Хрестом уводить Церква у наше життя не тільки чесноту мужности в осяганню внутрішньої нашої правости, але рівночасно в четвертий тиждень і четверту неділю В. посту хрестом закріплює у нас моральну чесноту повздержности. Бо як в руки світської влади є вложена Провидінням тільки зовнішня спонукка до повздержности, то Церкві, яка має берегти чистоти моральних засад людей і яка йде до внутрішньої моральности дорогою етичної дисципліни, дав Бог такі середники, якими може впливати на тайні і скриті людські діла. Тому то неповздержним подобаються тільки такі бесіди, які схлібляють їх пристрастям, а найсильніші і найбільше переконливі аргументи проти їх пристрастей будуть вони відкидати як собі ворожі, або, як то кажуть, притиснені до кута, на зверх будуть навіть потакувати, але хйба лиш на те, щоби скорше збутися того, що їх переконує. В цім огляді неповздержні подібні до глухого і німого, який є все без вражіння на словний аргумент. З цієї то причини наводить устав в євангеліях з четвертої суботи і найближчої четвертої неділі посту ті місця, де подаються уздоровлення таких глухих і німих. Наука про повздержність може мати успіх тільки для тих, що вже покушали овочів повздержности, а для глухих і німих має устав певніший і сильніший аргумент, а ним є згадка на померших. Таку згадку робить устав в другу, третю і че-

тверту суботу В. посту. Ця згадка, це немов граната, що має розбити стіну упереджень неповдержних. Бо скорше чи пізніше, голос Божої правди мусить таки прийти до нашого серця і то як не тепер, то при воскресенню мертвих коли то „сам Господь в повел'їні, во гласъ Архангеловъ, і во трубъ Божїї, снидет с небесе“. (І Солун. IV, 16).

Коли у воєнній штуці явними нападами і стрілами не можна здобути укріплень, тоді уживають тайних і укритих середників, а ними є підкопи і підкладання мін, якими напевно і найсильніші укріплення висаджується в воздух. Подібними підкопами в моральній області, якими можна збурити і найсильнішу стіну упереджень неповдержних, є молитва і піст. На ті найуспішніші середники вказує Христос, а за Ним і Церква, коли в четверту неділю В. посту каже читати Євангеліє, в яким говориться, що: „Род сей нічимже может ізити, токмо молитвою і постом“. (Марк. IX. 29).

Молитва, як глибше розуміння мудрости Божого Провидіння, і піст, як всякий рід уморення тіла і пристрастей, є найпевнішими середниками, якими можемо вступити на дорогу повдержности і вірою ходити в Божім законі. Молитвою і постом підносимося до загальної і необмеженої ціли нашого буття, якою є Бог; ними пізнаємо, що чоловік, це таке ество, яке, хотяй само в собі не має початку життя, то мимо цього Бог оказався необмеженим в терпінню для того черва, якого називає чоловіком. Бо чоловік, хотяй і гордить Богом і відказує Йому свого послуху, вище ставляючи камінь — ідола від Бога, то все те перетерпів Довготерпеливий і каючимся чоловіком тішитися, наче якою дорогою знахідкою. Тоді кріпить його, піддержує, одушевляє, заохочує, і пригортає до себе, наче своє життя. До такого правильного поняття про Бога доходитья якраз молитвою і постом. А хто вже дійшов до того, такий не буде ставати побіч з Богом і немов торгуватись з Ним за своє спасення. Такий не буде домагатись від Бога запевнення, поруки, (завіту, клятви)¹⁾ у Божій прихильности і праведности, бо він не буде вже вагатись, чи має жертвувати Богови свою независимість, чи ні. Для такого не лишається вже інше відношення до Бога, як дитинне, безуслівне віддання себе Його св. волі.

V

Тон такого беззастережного віддання себе Божій волі пробивається вже у п'ятім тижні В. посту. Цей тон завершується четвергом Великого канону, суботою Акафістовою і V неділею В. посту. В четвер каже устав впасти до землі,

¹⁾ Пор. апостол з четвертої неділі В. посту (Євр. VI, 13—20).

щоби більше не падати в сіті гріха¹⁾, а в суботу Акафістову зн. несідальну, каже стояти, щоби піднісшись вже новим єством, могли загріти волю до нової активності, готовости до ділання²⁾. Тому що чоловік вже своєю природою, як *ens sociale*, звязаний з другими людьми і той, що так беззастережно відданий Богови, не маючи нагоди безпосередно реалізувати свого настрою в діланню для Бога, не бачить нічого іншого, тільки один свій обовязок, а саме: у всіх можливих йому життєвих обставинах служити своїми способностями слабшим від себе. А це вже чеснота, до якої не можна піднятися природним умом; то чеснота покори, що виросла вже на надприроднім християнським ґрунті.

Рівночасно з наставленнями, які подає Церква про повздержність в тижні, в яким кланяємося хресту і то від середини (середі) того часу, рівночасно в другій части В. посту, каже устав додавати, аж до середі страсного тижня, на Літургіях Преждеосвящених Дарів ектенію „о готовящих ся ко святому просвіщенію“. В цій ектенії просимо, щоби Бог тих, що приготовляються до такого просвічення, „утвердив і укріпив; просвітив просвіченням розуму і благочестія; сподобив у відповіднім часі купіллю другого існування, відпущення гріхів і нетлінної одежі; породив водою і духом; дарував совершенство віри; зачислив до свого, святого, вибраного стада“ зн. такого вже товариства, де всі творять одно, де вже нема „ні Юдея, ні Єлина, ні раба, ні свобідного, мужеського, ні женського пола, а всі творять одність в Христі“³⁾. Коли Церква лишає вже за собою чотири перші тижні перебутої, великопісної практики, в яких то тижнях подав устав образ служби людського ума після чотирьох, моральних чеснот: мудрости, справедливости, мужности і повздержности, до яких дійшли вже й погани своїм природним пізнанням, а які уподібнює устав в тім місці⁴⁾ до такої ж служби в старозавітній скинії, зв. Святая, де „священици вину вхождаху служби совершающе“, то від тепер, від V тижня В. посту подає устав образ такої служби, яку в старозавітнім обряді сповняв тільки раз в рік первосвященик, у другім місці скинії, званім Святая Святых, де „єдиною въ лѣто, єдин архієрей, не без крове, юже приносит за себе, і о людских невѣжествѣх“. А це вже

¹⁾ Пор. стих: „Падуть в мрежу свою грѣшници...“, від якого зачинаються стихири на „Господи возвах.“ в середу на вечірні, перед четвером В. канону.

²⁾ Таке значіння має в нас стояння підчас богослужень, а передовсім в часі св. Пятьдесятиці. В такім розумінню стояння є вищою формою релігійного настрою, як це будемо бачити в розгляді найближчого річного періоду, а тим самим стояння не є нічим гірше від пасивного нераз клячання.

³⁾ Галат. III, 28;

⁴⁾ Пор. апостол V суботи (акафіст.) В. посту (Євр. IX 1—7);

образ служби і беззастережної відданости Богу покорою, до якої доходить ся вже вищим просвіченням.

Христос, це правдивий Бог, хоч і скритий в образі чоловіка і хоч прийшов не на те, „да послужать єму, но да послужить“¹⁾, то якраз ціною такої своєї служби, такого свого життя заінтересував нас Бог своїм Божим Духом, в якім лиш одно бачимо, а саме тріумф вічної Правди і радість Бога ізза спасення своїх сотворинь. Є такі, що не спостерігають цього Божого Духа, як ті фарисеї, які волять тим, що їх менше коштує, себто кровю волів і телят служити ідолам, як тим образам своєї непокірної фантазії, ніж більшою, бо життєвою таки ціною, немов власною кровю, а це безоглядною покорою служити такому, після Божого Духа, живому і правдивому Богови²⁾. А хто догляне того Божого Духа, як та грішниця Марія Єгипетська, якої память каже устав обходити якраз в V неділю посту, а в Минеїнім порядку також менше більше у тім часі (1 IV), то такий безоглядною покорою служить живому і правдивому Богови. Тому що живий і правдивий Бог жие у своїх сотворіннях, то кождий, хто Йому безоглядно відданий, той доброзичливий для всіх, з ким стрінеться.

Таким почуванням покори воскресив Бог наше довіря до Нього, яке ми стратили були через гріхи³⁾ і тому аж тепер в тім часі приходять слова: „Воспойте Господеви піснь нову“⁴⁾. Колись в зимних мясницях кликала Церква до нас: „Воспойте нам от пісней Сіонских...“ А ми, відчуваючи свою негідність, питалися: „Како воспоєм піснь Господню, на землі чуждей?...“ Чого тоді ми не могли зробити, то аж тепер, вже в другій часті цього найважливішого часу в річнім, церковнім уставі В. посту, ми підіймаємося і вже в найближчу Акафістову суботу співаємо Непоконаній Побідниці (Возбранной Воєводѣ побѣдительная) таку нову, Сіонську пісню за дані нам побіди. Тут аж вдаряє в очі, що не йде в тих піснях тільки про ті історичні дані, наведені в Синаксарі Тріоди з того дня, але радше благодарення за ті побіди, нами тепер віднесені при помочі тої самої Побідниці, за те, що ми вже тепер, в новім завіті, через нову чесноту покори сталися новим Ізраїлем, вибраним народом, царським священством⁵⁾.

1) Слова евангелія V неділі посту (Марко X, 45).

2) Пор. Апостол V неділі посту (Євр. IX, 11—14).

3) Пор. тропар на VI часі з понеділка V тижня посту.

4) Пор. другий прокімен на вечірні в середу V тижня посту; Ісаїя (XXXXII 10), що читається в четвер на VI часі того самого тижня; стих до прокімена на Літургії в день Благовіщення і аллилуярій в Цвітну неділю.

5) I Петра II, 9.

VI.

Хто так безоглядно відданий Богови, що зі всею щирістю, у всіх подробицях піддається Божому закону, тоді на тім непорушнім царстві Божої волі родиться в такого безмежне довіря до Бога, яке творить душевний спокій і радість. А це вже такий стан душі, що його означуємо чеснотою лагідности (кротости). Тої чесноти учить нас VI тиждень і неділя Цвітна. Такого наслідку лагідности, яким є радість і мир з Богом, що „превосходяй всякъ умъ“¹⁾ наповняє, серця вибраних, не розуміють ті, що шукають не спокою душі²⁾, а чого іншого, що сходять на манівці служення ідолам, які витворила собі їх непокірна фантазія. Такі не шукають правди і тому не можуть вязатися нею, як це бачимо в Юди. І навпаки, Марія щирістю своїх почувань відчула глибину Божої правди в Христі і в лагідности при ногах Ісуса найшла спокій душі³⁾. В чудових образах — символах представлена тут ця чеснота лагідности. І так, лагідність, це безпечність, оперта на довіру до Бога, Його силі і волі нами опікуватись. Таким символом супокою праведника, це образ льва⁴⁾, як найсильнішого між звірями, що заживає спокійного відпочинку по віднесеній побіді. Осел⁴⁾ також символ мира, а винна лоза⁴⁾, що родить овоч, якого напій веселить, є символом душевної радості; а молоко⁴⁾, це символ невинного, дитинного задоволення.

На тій чесноті, яка являється для нас немов якимсь духовним цвітом близької пасхи, коли то вже дозріваючий овоч цього цвіту дійде до повної зрілости в день Воскресення, — кінчиться Постова Тріодь, а зачинається Цвітна. Дні св. Чотиродесятниці кінчаться п'ятницею VI тижня посту⁵⁾, а дні від суботи Лазаревої до Воскресення, це такий час в річній церк. уставі, який завершує св. Чотиродесятницю, а рівночасно розпочинає час св. П'ятьдесятниці.

Як оливна галузка в дзьобі голуба була для Ноя знаком певної і вже близької радості з причини помирнення з Богом, така сама галузка, вирита на християнських камяних нагробниках, є символом надприродної радості тих, яких тіла спочивають під тими каміннями, так обряд нашої Церкви посвячувати в Цвітну неділю „ваія“ — галузки пальмового дерева, а в нас вербові пруті — лозу і при миро-

¹⁾ Слова апостола цвітної неділі (Филипис. IV. 7).

²⁾ Пор. Мат. XI, 29.

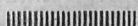
³⁾ гл. еванг. Цвітної неділі (Йоан XII. 1—9).

⁴⁾ Пор. перше читання на вел. вечірні в Цвітну неділю (Битія XLIX, 8—12).

⁵⁾ „Душеполезну совершивши чотиродесятницю...“ Слова на славі по стиховні утрені в п'ятницю Ваї. Дотеперішній час 6 тижнів посту по 7 днів робить 42 дні, а від того віднявши 2 дні (субота Лазарева Цвітна неділя), лишається рівно 40 днів.

ванню¹⁾ роздавати вірним, має нам пригадувати не тільки ту історичну подію, яка збулась при вїзді Христа до Єрусалиму, але передовсім радість нашого помирення з Богом у В. пості. Ми, що дні В. посту переживали в гіркім, покаєннім настрою душі, чули себе дуже далекими від надприродної радості. Тоді, крім виїмкових днів, якими є все суботи і неділі в нашім уставі, не сміли ми підносити заспіву на утренні „Бог Господь... благословен грядий во імя Господне“, а тільки „аллилуя“, бо чули тільки грозячий суд Божий над нами, а не знали ще тої дороги, по якій нам іти. Так тепер, пізнавши її, вже в Цвітну неділю витаємо нашого Спасителя, як першого на тій дорозі, що йде в імя Боже, а рівночасно наставляємо себе на життєву дорогу нашого власного блаженства і виявлення в собі Бога, яке то виявлення в дочасности має дійти до повної радості з тріумфу вічної Правди, що веде нас до безсмертності. А це вже наука найближчого, страшного тижня.

(Продовження буде).

В Пам'ять 20-літньої Річниці Смерти Першого Українського Католицького Єпископа у Злучених Державах бл. п. Сотера Стефана Ортинського

Року Божого 1916, дня 24 березня в п'ятницю, в годині 11.30 перед полуднем замкнув свої очі у Філадельфії і перенісся до вічності великий муж, якого пам'ять смерті припадає цього року як 20-літня річниця. Мужом цим був бл. п. Сотер Стефан Ортинський, перший український Єпископ для всіх греко-католиків у Злучених Державах. Вже 20 років минуло від хвилини смерті його, але він живо стоїть перед очима всім, що його знали. Стоїть як муж великого серця, великої доброти, як енергійний організатор та незрівняний Місіонар.

Оттакий то був перший наш Владика, котрий всего ледви дев'ять років працював у нас в Америці, але за тих дев'ять літ поклав стільки труду і праці, що слава його не вмере, не загине, — довгі, довгі літа.

Покійний Владика бл. п. С. С. Ортинський прийшов на світ в селі Ортиничах, Самбірського повіту. Родина Ортинських виводилась із старої української шляхти, до якої належало колись село Ортиничі. В тім то селі народився дня 25 січня 1866 року Єпископ Сотер. Охрестили його Стефаном. До народніх шкіл ходив в родинному селі Орти-

¹⁾ Пор. Празники Різдва Христового і Богоявлення (Нива ч. 1. ст. 18).

ничах, а покінчив їх у Василіянській школі в Дрогобичі. В Дрогобичі, здавши вступний іспит, перейшов до гімназії, а вже у вищій гімназії, як мав 18 років, хто зна, чи не під впливом дрогобицьких ОО. Василіян, які знали його талант, вступив 3 лютого 1884 до Чина св. Василія Великого, забавивши стати місіонарем. Зголосився до новіціату, який був тоді в Добромилі. Був то час, коли недавно передтим обняли реформу Чина св. Василія В. на доручення Святішого Вітця Папи Римського, ОО. Єзуїти.

Чин ОО. Василіян був саме тоді занепав, упала дисципліна і не видно було життя ні праці Чина для добра Церкви. Тому то за старанням бл. п. кардинала Сильвестра Сембратовича й заходами тодішнього головного Протоігумена Чина, бл. п. Климентія Сарницького і других вище поставлених осіб, вислано просьбу до Святішого Вітця, щоби перевести реформу Чина. Святіший Отець, Лев XIII, дуже розумний і великий Папа, та дуже прихильний для східного обряду, вибрав ОО. Єзуїтів і доручив їм реформу Чина, але виразно з тим, що не вільно їм переводити Чина на латинський обряд, а лише мають надати духа, впровадити дисципліну і дати якнайкращі школи та професорів, заховавши строго обряд греко-слов'янський. Дістали такий заряд Чина лише на 25 років. Після 25 літ ОО. Єзуїти мали постаратися, щоби Чин ОО. Василіян мав своїх спосібних людей до ведення заряду, до професури, до місіонарства і всего іншого, а самі мали уступити. Це і сталося. Бог благословив.

Нині самі ОО. Василіяни ведуть свій Чин і з нього, як обновленого вже, вийшли й наші Владики, Митрополит Шептицький, Єпископ Коциловський, Єпископ Ладика, Єпископ Гойдич, і бл. п. Єпископ Ортинський.

До такого то свого Чина забавав і вступив Стефан Ортинський. Тут найшов вже дуже добрі сили, пізніші слави Чина, як бл. п. Філяса, Ломницького і других. Молодого Стефана прийняли ОО. Єзуїти з отвертими раменами, бо відразу пізнати було, що це непересічна людина, а коли зробив вступний іспит до Чина, побачили, що це неабиякий талант. То була надія і слава Чина!

Вступив Стефан на новіціят і прибрав собі монаше ім'я Сотер. Після скінчення новіціату перейшов до шкіл в заряді Чина, де покінчив гімназію і здав іспит зрілости, приватно, в гімназії у Львові. Був звичай ОО. Єзуїтів, що найспосібніших учнів висилали на „велику“ теологію до Кракова, де були найвищі теологічні студії і знамениті професори ріжних народностей. Краків тоді вважали наче Інсбруком. До Кракова зіздилися славні, спосібні богослови і там студювали та добували докторати. З перших ОО. Василіян були, наскільки пригадую, Ортинський, Шептицький, Ткачук (теперішній архимандрит) і кількох інших. Пізніші вже йшли до Інсбруку. Всі вони поробили докторати.

Єрейські свячення одержав о. Сотер в часі студій теологічних, в році 1891, підчас вакацій у Львові, а першу Службу Божу відправив у Добромильському монастирі. Що за втіха була для родичів, які тоді держали млин під самим Добромилем, глядіти на свого сина, гарного єрея, будучого місіонера й єпископа.

Після скінчених студій теології й осягнення докторату, іменовано о. Сотера професором філософії для василіянських питомців у Лаврові, де вчив два роки. Та надзвичайний дар бесіди не дав йому тихо сидіти і бути професором. Його душа рвалась до проповідництва. Ще як студент теології часто проповідував підчас вакацій в церкві ОО. Василіян у Львові. Вже тоді рознеслась по Львові слава про молоденького питомця, який дуже горячо, з життям і запалом голосив слово Боже та притягав своїми проповідями масу інтелігенції і так багато народу до церкви ОО. Василіян, що чимало людей мусіло завсіди стояти на дворі і слухати науки. Вже тоді став він любимцем Львова.

Після двох років професури був перенесений до Львова, де став одним з головних місіонерів. Реформа показала, що зробила, бо вислала найгарніші сили на перші місії по Галичині, і то знаменитих місіонерів, якими, одні з перших, були оо. Філяс, Ортинський, Ломницький, також Кулик і Шептицький. Вони то здовж і поперек переїхали цілу Галичину, проповідуючи слово Боже. Хоч всі вони були сильні і славні місіонарі, та перше місце всетаки мав о. Ортинський, бо крім прегарної вимови мав він велику силу завзяття, говорив із жаром і поривав усіх. В цій Галичині не було священика, який дорівнював би йому. Притім, як поет, мав багату фантазію і вмів прекрасно описувати. Тому коли парохі старались за місію, звичайно просили, щоб поміж трома місіонерами був конче о. Ортинський.

Оповідав мені один священик такий факт. Було це в одній великій парохії на місії в осені. Маса духовенства, сусідів і дальших, зіхались на місію. Одного дня пополудні запросили в парохіяльнім домі всіх священиків до підвечірку на каву. Було це в годині 4 пополудні. Всі засіли до кави і весело собі говорять. Тоді дає хтось знати, що коло церкви вийшов на проповідальницю під липою о. Ортинський. Всі, як стій, в одній хвилині, старі і молоді священики, покинули каву і побігли слухати проповіді о. Ортинського. Це лиш один приклад, а багато таких можна подати.

По літах праці на місіях о. Сотер почувся перемученим і просився на село відпочати. На його просьбу перенесено його до Михайлівки, монастиря в Борщівському повіті, де займався зарядом господарки, а пізніше, як ігумен, підніс Михайлівку до непізнання. Заложив читальню „Просвіти“, товариство „Сокіл“, християнську крамницю, усунув польську вчи-

тельку, а постарався за вчителя Українця, притім їздив даліше на місії і давав реколекції по школах, в гімназіях і для інтелігенції. Тернопіль ніколи його не забуде, де довгі літа ніхто інший, лише о. Ортинський проповідав на всіх відпустах. Таксамо Чернівці на Буковині все мали собі за щастя мати на маєві проповіді о. Ортинського. Ціла Борщівщина, всі відпустові місця були під впливом о. Ортинського.

В році 1906 вернувся на давнє місце до Львова, де працював серед Львовян і приготовлявся на виїзд на місію до Бразилії, де вже від кількох років працювали ОО. Василіяни.

Та цілком несподівано, замість виїхати до Бразилії, прийшла його номінація на першого Єпископа в Америці. А що був він ідеалом питомців у Львові, яким в часі побуту у Львові, а теж і з Михайлівки дуже часто давав реколекції, тому, коли його іменовано на Єпископа, зробили йому питомці в Духовній Семинарії у Львові величезну овацію і в честь його славу академію.

Іменовано його на Єпископа дня 26 березня 1907, а дня 12 травня 1907, консекровано у Львові при величезнім здвизі народу, бож кожний хотів бачити свого любимця. Перед відїздом до Америки поїхав новий Єпископ ще на Угорщину, зложити візиту тамошнім греко-католицьким Єпископам, потім представився в Римі Папі.

До Злучених Держав прибув літом, 27 серпня 1907 р.

Велика радість настала в Америці, що Єпископом став славний місіонар о. Ортинський. Всі священники, закарпатські й галицькі, зробили кілька зіздів, щоби гідно прийняти першого Владику і вручити йому дар любови. Вибрано комітет, який мав займитися всім. До комітету вийшли: о. Лавришин, предсідатель, о. Гавриїл Чопей, касієр, і о. Чаплинський, секретар і менаджер, як Ньюйорський душпастир. Все, що жило, духовні і світські, вийшли громадно на док на привитання. Комітет виїхав лодкою аж на море.

Церква в Нью Йорку була ще тоді при 20 вулиці, поміж 1 і 2 евеню. У дверях церкви привитав Владику тодішній парох о. Йосиф Чаплинський, а з проповідальниці в церкві о. Лавришин. Вечером в однім з найбільших готелів відбувся бенкет. На вечері були всі священники і кілька соток різних представників, делегатів і чільних людей.

Місцем осідку для Єпископа Рим призначив Філадельфію, та вона була тоді дуже нужденна. Церковця при 9 вулиці маленька, а помешкання, ледви з кількох кімнат, було дуже лихе й опущене. Комітет просив Владику, щоби згодився наняти відповідне помешкання, та Владика не хотів, а замешкав зараз біля церкви, де мешкав полередній парох з Закарпаття, о. Грабар, який обслуговував галицьку парохію у Філадельфії, а перед прибуттям Єпископа виїхав до старого краю. Та Владика тим не зразився, замешкав, де меш-

кав парох, і взявся до праці. З часом перенісся на мешкання у Вест Філадельфії і доїздив до церкви, бо в помешканню показалася вогкість. Але це тривало не довго, бо за короткий час закупив Владика при Норт Френклин стріт велику церкву на катедру, а побіч помешкання для Єпископа і священників.

Єпископ Сотер, прийшовши до Америки, застав усього 12 галицьких священників, а понад двадцятькількох закарпатських. Вмираючи, полишив по 9 роках понад 150 священників, разом галицьких і закарпатських, що їх було майже пів на пів.

Свою працю розпочав виданням першого свого послання. Всі його послання були дуже гарні, але перше було таке зворушливе, що багаго священників, читаючи, плакало. Зробив зараз на початку зїзд всего духовенства і по нарадах впорядкував дієцезію, поділив її на деканати, іменував деканів і совітників, та старався за лад і порядок. Сам взявся до місій, бо розкішно було для нього проповідати. Як місіонар і єпископ обїхав всі парохії, раз і другий, і зєднав собі увесь нарід не лише з Галичини але і людей з Закарпаття, які не звали його інакше, як „наш Преосвящений Пан Владика“. Вони щиро його полюбили і дуже любувались його проповідями по місіях й візитаціях.

Бл. п. Владика як єпископ був дуже приступний, людяний і товариський. Всіх священників трактував як своїх товаришів і чувся все дуже веселим і вдоволеним у їх товаристві, на різних посвяченнях, місіях, або зібраннях. Коли хтось зі священників приїхав в обїзову пору, все з ним ділився своїм обїдом чи вечерою. Любив страви прості і здорові. Кожного року все сам давав реколекції всім священникам, а по реколекціях один день призначав на наради над добром дієцезії. На тих нарадах ухвалювались нераз дуже важні речі. Ті реколекції дуже любили всі священники і дуже радо зїздились, бо золотоустий Владика подавав їх чудово та з серцем, уділяючи теж різні практичні ради. Був дуже мягкого і благородного серця, дбав за хорих священників і все носився з гадкою вибудувати десть над морем дім для старих священників. Любив нарід і тому всякі делегації з різних парохій приймав як правдивий батько і вмів так повести справи, що хоч нераз і не сповнив їх волі, то так їх мило успособив, що делегати виходили все вдоволені і хвалили собі свого Єпископа. Приймав делегатів усюди, де був, не лише в Філадельфії але й на всіх місіях і візитаціях.

Дунав і про нашу будучність в Америці, тому спровадив із старого краю Сестер Василіянок, які мали відкрити новіціят і приготовляти сили на вчительок. Під їх проводом мали повстати школи на зразок шкіл інших католицьких.

народів в Америці. Коли був на місіях, бачив, як багато дітей наших пропадає і гине для нашої Церкви й народу в чужих, часто стейтових сиротинцях. Вразливе серце зрозуміло їх недолю і тому заложив сиротинець, окремо для дівчат, окремо для хлопців, разом їх було майже все понад сотня. Постарався, що заложено і затвердив „Товариство Дяковчителів“ в Америці.

Щоби піднести духа української католицької Церкви, заложив українську греко-католицьку організацію „Провидіння“ і віддав її під опіку Преч. Діви Марії Непор. Зачатої. Носився з гадкою заложити також народній дієцезальний банк і вже поробив був перші кроки, та смерть перешкодила. Любив брати участь в патріотичних народніх виступах. Звичайно гарним вступним словом відкривав таке свято і тим надавав святові великого значіння, поваги та блиску.

Мав великий дар до мов. Окрім рідної і польської мови говорив ще із старого краю гарно по німецьки і по французьки, а тут за кілька років виголошував уже бесіди по англійськи. Знаменито і дуже плавно говорив по латині, а набрав вправи при теологічних диспутах у Кракові і тієї мови вживав у початках з Апостольським Делегатом, а також з латинськими єпископами, яким все тим дуже імponував.

Також мав дар до музики і поезії. Грав на кількох інструментах і співав дуже гарно милим, дуже сильним баритоновим тенором. Був великим католиком, але коли була прийшла булля з Риму, яка була-б зашкодила нашому обрядові, і нашій Церкві, бл. п. Єпископ постарався в Римі за її неоголошення і невиконання.

* * *

Здавалося, що такий вродливий, рослий, здоровий, гарно збудований чоловік, як Єпископ Ортинський, буде жити до сто років. Та він не дбав за своє здоров'я. При кінці життя чувся нераз апатичним і перемученим, головно через виступи деяких осіб. Та ще й не зважав і на перестуду. Перестуджувався дуже часто, та не дбав за це. Так і перед смертю був перестуджений і нездоровий, коли в неділю мав мати проповідь в церкві один із сотрудників. Але що той був в недиспозиції, попросив Владика, щоби його виручив. Владика, хоч від якогось часу сам хорий і перестуджений, не дався два рази просити, але негайно встав і пішов до церкви виголосити проповідь, а був то Великий піст. Говорив дуже горячо і з великим жаром, говорив довго, кажуть, до півтора години і цілий мокрий пішов до дому через зимне подвір'я. Не обгорнувшись, перестудився ще більше і дістав запалення легенів. А що вже давніше мав два рази запалення, так не пережив того. То вже була остання його проповідь.

День перед смертю, в четвер, чувся дуже зле і тому

просив Впр. о. Пика, щоби його висповідав, запричащав і уділив св. Єлеопомазанья. На другий день, в п'ятницю, Єпископові покращало. Він встав, ходив, сам оголився і розмовляв з адвокатом Чупкою, який прийшов його відвідати і завважив, що Єпископові очі дуже змінилися, і тому дав знати родині. Коли родина прибігла, Єпископ положився і скаржився, що руки його похололи. За хвилину кликнув: „О, мені темно, о, Боже! прийми мою душу“! То були останні його слова. В годині 11:30 передполуднем того самого дня Єпископа Ортинського вже не стало між живими. Помер в 50 році життя, а по 9 літах праці в Америці. Була п'ятниця 24 березня.

Серед суму та плачу родини й домашніх розіслано телеграми до всіх греко-католицьких священників в Америці, до Апостольського Делегата і латинських єпископів. Ударили дзвони по всіх церквах і звістили смерть Владики. Вістка зробила на всіх величезне вражіння, бо ніхто того не сподівався. Сльози полились по лицях не тільки приятелів, але також байдужих, а часто й ворогів. Покійний був свідомим Українцем, тому за життя мав і ворогів і не дуже прихильних собі, а саме москвофілів і одну часть закарпатських священників, які не дуже його любили задля його українства, але по смерті всі упокорилися перед маєстатом смерті і всі признали, що це був великий і характерний чоловік. Неодні казали й донині декотрі з них кажуть: „Ми не знали, кого мали“.

В неділю, 26 березня, в годині 10 рано перенесено тіло в повних єпископських ризах, серед величезного здвигу вірних й чужого народу до катедральної церкви, прибраної в середині і зверху сумними прапорами. Кожного дня відправляли там Службі Божі і панахиди священники, що прибули, щоби віддати Єпископові останню прислугу.

Похорон відбувся в четвер 30 березня. На похорон прибув Апостольський Делегат Бонцано з Вашингтону, латинський єпископ з Філадельфії та монсініор Лавел з Нью Йорку в заступстві свого єпископа. Явилось все греко-католицьке духовенство з цілої Америки, всі дяковчителі, які чудово співали похоронну Службу Божу і на вулиці, а також делегати майже усіх парохій і безмірне число народу, місцевого й позамісцевого та із найдальших сторін Америки. Хором диригував померший недавно Андрій Гела, найліпший тоді диригент.

Духовенство в порядку і парами вийшло з палати до церкви. На кінці йшов Апостольський Делегат. Службу Божу правив генеральний вікарій, священник з Закарпаття о. Дзюбай, в асисті духовенства. Сподівалися, що прибуде Єпископ Будка з Канади, і відправить Службу Божу, але то був час війни, тому не міг приїхати. Проповідей було три. Першу виголосив о. Чаплинський, другу від духовенства

православної Церкви в Польщі, помістив з цього приводу статтю п. з. „Pierwsza jaskółka“, у якій автор, полемізуючи з твердженням про переслідування православної Церкви в Польщі, засадничо це твердження відкидає, „бо всі добре знаємо, що ніякого переслідування Православ'я в Польщі нема. Ми могли б перейти над цим протестом до денного порядку, коли б він не мав значіння, не так формального і правного, як радше морального. Таж протест, внесений кількома тисячами американських горожан до Союзу Народів... є історичним документом, на підставі якого майбутні покоління видадуть свій суд про теперішню Польщу. Бай-дуже, що основи цього протесту в великій мірі виссані з пальця. Зрештою і під сучасну пору такий документ не робить доброї реклями державі і може бути завсіди використаний проти Польщі“.

„Коли ми про те все говоримо — пише дальше „Słowo“ — то хіба не на те, щоби валити протести американських Росіян, чи на них відповідати. Не маємо чого боятися і не потребуємо виправдуватися. Говоримо тому, щоби сказати, як обережно належить формувати наші внутрішні відносини, щоби оминати на майбутнє подібних, а може навіть поважніших прецеденсів і не наразити гідності й суверенності Річипосполитої на захитання. Говорячи про підстави американського протесту, ужили ми свідомо висказу „в великій мірі виссані з пальця“. Бож щось на ділі, якась тінь дійсности в тих одержаних з Польщі „вістках і комунікатах“ є. Кажемо — нема диму без огню. Видно, що недотягнення, а радше перетягнення в нашій віроісповідній політиці втворюють такі клуби диму, що вони з американської віддалі роблять вражіння поважної пожежі. *Спроби використати Православну Церкву до цих чи інших політичних цілей* (підкр. наше) роблять за границею вражіння переслідувань. Участь у цих спробах адміністраційного чинника дає змогу більшу часть відповідальности скинути на державу. Нащо і пощо брати в таких умовинах таку відповідальність на себе? Тим більше, що адміністраційні чинники не репрезентують ніякої загальної політичної лінії супроти Православної Церкви. *Кождий воевода, навіть кождий староста, веде віроісповідну політику по своїй власній згоді* (підкр. наше). За експеременти цього чи того воеводи чи старости буде відповідати ціла держава“.

„Велику часть відповідальности за американський протест несе безсумніву також сама православна єрархія. Не вмiла вона, а може й не хотiла, за весь час iстнування автокефальної Православної Церкви в Польщі, себто від року 1921, унормувати її внутрішні відносини. Навпаки, довела ці відносини до стану небувалого хаосу, головно на Волині“.

Стільки „*Slowo*“. Бачимо, що підходить воно до справи положення православної Церкви в Польщі річево і безсторонно. Признає деяку рацію авторам американського протесту, картає політику адміністраційних чинників супроти Церкви, справджує, що не все в порядку, і що конечна є напруга.

Зате дуже рішучо поставилася до згаданої американської резолюції російська православна преса в Польщі, в першу чергу орган правосл. митрополії „*Слово*“, яке від початку цього року появляється у двох мовах, російській і польській. Митр. Діонісій загалом не має щастя до архиєп. Віталія. Памятаємо ще ту халепу, в яку він перед кількома роками, ще будучи ех-намісником Почаївської Лаври з осідком у Ладимирові на Закарпаттю, втягнув був митр. Діонісія в звязку із спільним виступом т. зв. російської еміграційної Церкви, і яка так самому митрополитови, як і іншим владикам православної Церкви в Польщі була наробила багато клопоту, так що митрополит, щоби доказати свою повну й беззастережну лояльність супроти Польщі, мусів видати деякі розпорядки, які православної Церкві слави зовсім не приносять.

Тому в органі митрополії „*Слово*“ появилася насамперед заява митрополита такого змісту: „По поводу „Американского протеста“, Глава Св. Автокефальной Православной Церкви въ Польшѣ, Его Блаженство, Блаженнѣйшій Митрополитъ Діонісій, обратилъ къ Польскому Правительству со слѣдующимъ обращеніемъ: „Имѣю честь препроводить копію письма Предсѣдателя Всероссійскаго Народнаго Крестьянскаго Союза въ Америкѣ, отъ 25 марта с. г., вмѣстѣ съ копіей присланной мнѣ резолюціи „О преслѣдованіи Русской Православной Церкви въ Польшѣ“. — Одновременно выражаю свое самое глубокое возмущеніе ввиду провокаціонной акціи, подчеркивая, что вопросъ резолюціи внесу на чрезвычайную сессію Св. Синода, каковая будетъ созвана въ ближайшее время. Такимъ образомъ желаю публично выразить горячую привязанность Автокефальной Православной Церкви въ Польшѣ къ Государству и опровергнуть гнусныя инсинуаціи“.

Крім цієї заяви-протесту самого митрополита появилася у згаданім пресовім органі митрополії, у його польській частині, дві статті, незвичайно хитро зредаговані, які крім спростовання тверджень „американської резолюції“ мусіли хоч-не-хоч зайняти становище і в питаннях засадничих, а передусім в справі відношення православної Церкви в Польщі до Церкви російської.

І так у „*Слові*“ ч. 19 за цей рік у статті „*Nieogłędny protest*“ її автор полемізує з авторами „американської резолюції“ і при кінці довгих виводів „з цілою свідомістю від-

повідальности, що на нас у цій хвилі тяжить“, стверджує, що „переслідування Православної Церкви в Польщі з боку адміністраційних і державних чинників не існує“.

Відповідаючи на закид „резолуції“ про неможливість простірного розросту правосл. Церкви в Польщі, „Слово“ твердить, що вона „має змогу свобідного розросту в межах Річипосполитої. Яскравою ілюстрацією цієї змоги є збільшення числа визнаців Православ'я в Польщі на 1,400.000 впродовж 15 років польської суверенности, утворення кількадесяти православних парохій на Лемківщині в Małopolsce. Повстали вони в кількох останніх літах і мають вже свої церкви, zorganizовану і достаточну легальну обслугу духовну і т. д.“

Щодо точки, яка відноситься до розросту православної Церкви в Польщі, точніше до експанзії російського православ'я на нашій Лемківщині, — то автори „американської резолюції“ в блуді. Під цим оглядом православна Церква не тільки не переслідується, але ще й усіми засобами державної адміністрації попирається та піддержується, щоби могла в „географічній пляні“ як найбільше поширитися. Вправді вона поширюється там не силою своїх внутрішніх цінностей чи якогось спеціального життєвого гону, — бо рахуючи тільки на те, те поширення булоби дуже мізерне, а „росте“ вона на Лемківщині, яка зрештою не має ніякої територіяльної стичности з православною Церквою, тому, бо комусь цього треба. І тому „росте“ вона там при помочі державних чинників, а коли й того замало, то при помочі терору і насильств. Автори „американського протесту“ — видно — цей „ріст“ переочили.

Дивує нас дуже, що орган митрополії, знаючи дуже добре усі секрети цього „росту“, має лице зачислювати це до успіхів православної Церкви! По нашому це не ріст, але ознака найбільшого занепаду, коли якась церковна організація всю свою експанзію і всі свої успіхи робить залежними від допомоги і піддержки державних чинників та від політичних акцесорій.

Щодо ревіндикації і замикання церков, піднесених у згаданій резолюції, то — пишеться дальше в „Слові“ — ці ревіндикації і замикання церков „це не обяви переслідування самої Церкви з боку адміністраційних чинників, а обявом, зрештої зрозумілої, хоч прикрої й огидної, нехристиянської реакції деяких католицьких кругів на дізнані кривди. Не будемо заглиблюватися в історичні досліди й усталення, хто кого перший скривдив, залишимо це оцінці більше покликаних чинників — вимірови справедливости й осудови історії, у розсудах яких буде узгляднений і наш голос“.

Вкінці автор статті „обертає аргумент“ і звертається до авторів резолюції, вказуючи їм на жахливе положення най-

більшої православної Церкви на світі в СРСР і взиває їх спрямувати туди свої зусилля.

До тієї справи повертає „Слово“ ще раз у 20 числі, також у польській додатку, п. з. „*Złudzenia...*“ Ця стаття обговорює справи, заторкнені в „американським протесті“ більше з принципіального боку, тому вона й цікавіша.

„Передусім хотілиб ми звернути увагу наших читачів — пише автор статті — на мегальоманію авторів резолюції й учасників „Національного Зібрання“. В резолюції ужито щонайменше пересадних окреслень, як „Всеросійський“, „Національне Зібрання“ і т. д. Резолюції спрямовані до Голов Автокефальних Православних Церков, а також... до Папи Римського, до Союзу Народів, до Секретаря (Міністра) Заграничних Справ Зєдинених Держав та інших достойників“.

Автори статті здається, що для такої маленької справи, як положення православної Церкви в Польщі, над якою зрештою „*Głowa Kościoła naszego pracuje z Rządem nad ustaleniem przyszłego ustroju Cerkwi*“, загато галасу знято та загато людей непокоїть.

Та для нас найцікавіше отсе місце статті: „Для точности мусимо вияснити, що *Свята Автокефальна Православна Церква в Польщі не має амбіції бути Російською Церквою* (підкр. наше) і з цього титулу резигнує, застерігаючи собі право уложити своє відношення до Автокефальної Російської Церкви, оперте на канонічних засадах, як до Братньої Церкви, що входить у склад Св. Вселенської Православної Церкви, на чолі якої стоїть Його Святість Вселенський Патріарх. Давня вища організація Єрархії Російської Православної Церкви не існує, що, із смутком, а заразом для точности, мусимо ствердити. Осталися в Росії багатоміліонозі маси вірних, визнаців Православія, що не мають духовного проводу, а також міліонова еміграція православних Росіян“.

Щодо еміграції, то автор радить духовенству працювати на полі релігійних потреб вірних, додаючи до цього ще й чинник діяльності добродійної та ідейної, — так, як це робить православна Церква в Польщі. „Зате не дозволимо замінювати Божий Дім на станицю чи трибуну для політиків, що вдягають на себе тоги оборонців Христової Віри, *бо польська дійсність цього не потребує*“ (підкр. наше) — кличе з емфазою автор.

Прилюдно ствердження в офіційнім органі митрополії, що „Свята Автокефальна Православна Церква в Польщі не має амбіції бути Російською Церквою“ — дарма, що висказане з болем і смутком, має для дальшого розвитку тієї Церкви далекоюсягле значіння, якщо тільки ця заява щира і не подиктована виключно тільки вимогами хвилі. Думаємо

однак, що ця заява відповідає фактичному становищу Православної Церкви, яка в останніх часах йде швидкою ходою до повної польонізації. Урядування у ній ведеться по-польськи, науку релігії по школах для православної молоді викладається по-польськи, офіціоз видається частинно в польській мові, проповіді в більшості парохій виголошуються по-польськи, ба навіть богослуження — і то на домагання самого духовенства — зачинають відправлятися по-польськи, — то якжеж тут не вірити, що „Święty Autokefalny Kościół Prawosławny w Polsce nie ma ambicji być Rosyjskim Kościołem“?! І мають чого обурюватися чорносотенні оборонці „русскаво“ характеру православної Церкви з ославленим архиєп. Віталієм на чолі, якому автор статті не щадить колочок, осуджуючи його „політичну діяльність“ як редактора „Почаєвських Лісток“, приписуючи недовіря частини польського громадянства до православної Церкви якраз шкідливій діяльності цього „ославленого Віталія Максименка“.

„З сумом мусимо прийняти до відома, — кінчить змучений не все вдатною обороною перед важкими закидами американської резолюції автор — що резолюція є наче реакцією на скарги православного населення, яке живе в Польщі. Якщо це правда, то ці одиниці заслугоують на публичне осудження (!), як клеветники, а їх протекторів хочемо перестерегти, що у відродженій Польщі Пілсудського нової Торговиці не буде“.

Ось і оборона, переведена найвищим єрархом православної Церкви! Така оборона положення православної Церкви в Польщі перед закидами авторів „американської резолюції“ це вже не льояльність супроти держави, але огидне льокайство і непристойне лизунство! І тому така оборона не може нікого переконати!

* * *

Заява митрополита Діонісія, що в Польщі нема ніякого переслідування православної Церкви, його маніфестаційне визнання гарячої відданости державі з боку Автокефальної православної Церкви в Польщі та опрокинення „безчесних інсинуацій“ авторів „американської резолюції“ — вивело з рівноваги виленське „Русское Слово“, яке в числі з 17. травня ц. р., обговорюючи згадану заяву митрополі, пише:

„Було би може ще добре, коли б на світі існували тільки американські часописи, а то — на лихо — є н. пр. й такі, як „Воскресное Чтеніє“, що виходить в Польщі чи не 13-ий рік. Коли ж перекарткувати хоч би лиш побіжно числа цього „Чтенія“ за згагані роки, то можна там стрінути все: і замикання церков, і відбирання їх, і захоплювання кла-

довищ та могил, і адміністраційний натиск на духовенство, яке жиє „між молотом і ковалом“, і натиск на законовчителів відносно мови..... і т. д. — весь цей обильний матеріал, яким користувалися своєчасно наші послі і сенатори для своїх парламентарних промов. Словом все те, що знаходиться „в американськiм протесті“, а то й ще дещо можна додати. А з усього того повстав би не один доволі об'ємистий том!“

„Щож тут робити і як пояснити собі те все? Видно, що вищі церковні круги, під наглядом яких видається „Воскресное Чтеніє“, „Слово“ — а видавались і інші часописи — передше не чули горячої любові до Держави, а навчилися її щойно в 1936 році, і тому до цього часу займалися, хоч і в м'якій формі, „безчесними інсинуаціями?“

„Якщо так, то треба буде не тільки в американських часописах, але й у „Слові“ і „Воскреснім Чтеніі“ напечатати спростування, що все те, що говорилося і говориться в Польщі про положення Православія — сама неправда. А саме: Люблинського чи Холмського собору ніхто не зносив, вони стоять, як і передше на місці, їх навіть не перемінено на католицькі костели. А якщоб про них було щось подібне в часописах, то це, правдоподібно, перемішали з храмом Христа Спасителя в Москві або з Симоновим монастирем чи Іверською каплицею.

„Цілої низки церков ніхто в нас не відбирав, а лиш декуди була звичайна „ревіндикація“ з помічю і без помочі влади; нижче духовенство зовсім не є залежне від адміністрації, а вище користується повною свободою говорити так правду, як і неправду, про що, як яскравий доказ свідчить ось хочби згадане митрополиче спростування. Якщо у нас говорять проповіді і відправляють деколи по польськи, а також у полькій мові ведеться переписка в консисторіях, то все те діється під натиском православного населення, яке давно бажає польонізації, а коли вона й не вводиться відразу, а тільки з „благорозумною“ ступеністю, то діється це лиш тому, щоби не занадто хвилювати нарід.

„У внутрішнім життю Церкви два рази на рік відбувається Собор, — іронізує дальше автор статті — як приписують канони. Вибране народом вище духовенство користується повним довірям і любовю. Православія цвiте і росте, а сектанство, головнож комунізм навпаки, падають і гинуть з дня на день, все більше й більше. Тому немає ніколи й церковних ексцесів. Все, що в цій справі писали навіть польські часописи, брехня. Ніякого Вишгородка, рiвенських подій і „Почаївської демонстрації“ не було. Не було виселення духовенства. Здається, що не було навіть убивства митрополита Юрія, який помер спокійною смертю, вiтступивши добровільно катедру своєму мудрішому наслідникови“.

„І тому на правду виступ американських російських ор-

Властиве закінчення ювілею відбулося в неділю, дня 10. травня. На 4 год. по пол. прийшли до Святоюрського храму процесії усіх львівських церков (10 процесій). Просторе подвір'я між катедрою і митрополичою палатою залила кільканадцятьтисячна маса вірних, над якою повівали сотні різнобарвних церковних хоругов і прапорів, між ними багато гарно вишиваних, лунали співи і нісся золотий гомін із Святоюрської гори на княжий Львів і ген далеко на цілий край, звіщаючи всім, що мешканці престольного города складають поклін Найбільшому Синові Галицької Землі. З балькону величавого храму повівали три великі прапори, папський по середині, а по боках національні українські, наче символізуючи тісну звязь нашої Церкви з Апостольським Престолом і з Українським Народом.

В каплиці на подвір'ю о. мітр. Ол. Базюк в сослуженню біля 30-ти священників, з усіх львівських парохій, відправив вечірню і параклис до Пресв. Богородиці, після чого о. др. Г. Костельник з балькону митрополичої палати виголосив проповідь, навіязуючи до слів св. Ап. Павла „Сила моя в немощи совершається“.

По відспіванню тисячними масами вірних благальної пісні явилася на бальконі палати маєстатична, хоч і похилена недугою, псстата Ювілята, привитана одушевленими окликами й оплесками вірних, — після чого зачалася Святочна академія. Розпочав її хор Тов. „Будучність“ при церкві св. Юра і Дяківської бурси католицьким гимном, а голова Святоюрського Кружка Тов-а „Будучність“, п. Олена Гординська привитала щирими і теплими словами Високопреосвященного Митрополита. Згаданий мішаний хор під управою п. В. Жолкевича відспівав многоліття і кантату „Витай нам, наш Архисерею“ рівно і складно, а дівчина Анна Сивиківна виголосила дзвінким, металічним голосом та з повним зрозумінням гарний вірш Романа Дурбака „Князеві Церкви й Україні“. По співі мужеського хору промовив від імені Святоюрської парохії її парох, о. прал. Куницький, заявляючи, що ми всі молилися, молилось і буде молитися, щоби Бог зберіг Достойного Ювілята для Української Церкви й Народу ще многі літа, на що хор відспівав многоліття.

Високопреосвящений Митрополит, зворушений такими сердечними виявами пошани і синівської відданости своїх вірних, уділив усім Архисерейське благословення і під радісні оплески й оклики „Слава“ удався до своїх кімнат.

Хоч ювілейні святочні обходи в цілім краю відбуваються дальше і будуть певно відбуватися до кінця року.

Відкриття вистави катол. преси у Ватикані. Дня 12. травня, себто в день своїх імянин, Св. Отець в окруженню усіх куріяльних кардиналів і мадярського примаса,

кард. Середія, удався в 11 год. ранку до репрезентаційної салі виставових павільонів, щоби відкрити Всесвітню Виставу католицької преси. По дорозі, у Ватиканським музею, чекав на Папу дипломатичний корпус, Великий майстер Мальтанських Лицарів, губернатор Міста Ватикану, папський двір, вищі римські церковні достойники та голови і представники всіх національних виставових комітетів. Коли Папа засів на троні, перший промовив голова виставового комітету, гр. Далла Торре. Просив Св. Отця о благословення і підкреслив, що вистава є доказом відданости католицької преси Христовому Намісникови. Дальше сказав, що вистава дасть пресі не тільки фахові і технічні користи, але теж моральні, тому що католики зрозуміють краще, що для успішної оборони доброї справи треба зоружити себе правдою. Комітет має надію, що нинішнє таке велике, мирне зібрання при боці спільного Батька може бути одночасно гарним прикладом горожанського миру і братерства та, відповідаючи вповні величнім змаганням Христового Намісника, може стати початком замирення народів. Підніс, що Папа кожної днини слідкував за роботами біля вистави, все заохочував і давав ради, а тепер те своє зацікавлення і прихильність завершує благословенням для довершеного діла. Нехай це благословення сплине на всіх журналістів світу, які в цій хвилі, зайняті своєю щоденною працею, очікують вістки про нього з синівським бажанням — передати його благодатний відгомін усій великій католицькій родині. — На це повитальне слово Св. Отець виголосив промову, в якій висказав своє вдовolenня з успіху вистави. Підкреслив, що на виставі є павільони 45 держав Європи і 53 країв Азії, Африки й Австралії. Папа висловив жаль, що на виставі нема двох великих держав, натякаючи на Німеччину й СРСР. Виступив дальше проти комунізму, не лиш як голова Церкви, але теж як людина, остерігаючи весь світ перед небезпекою комунізму. Наприкінці своєї промови Папа поблагословив виставу і всіх приярвних.

Стигматичка Настя Волошин вступила в монастир. Стигматичка Настя Волошин вступила на приказ, одержаний в екстазі, до монастиря СС. Василіянок ім. св. Маркрина у Львові, при вул. Потоцького, принявши імя — дане їй також в одній із її численних екстаз — Маріям. Святочні облечини відбулися у згаданім монастирі дня 21. травня ц. р., себто у свято Вознесення Госп. Монастирська каплиця, де відбулися облечини, була вщерть заповнена людьми, переважно львівською інтелігенцією, яка при тій нагоді хотіла побачити славну стигматичку. Чину облечин, дуже зворушливого і повного глибокої символіки, довершив сам Високопреосв. Митрополит, який спеціально для тієї ціли приїхав до монастиря. Настя у першій частині чину облечин, одягнена в білу весільну сукню, у білім серпанку і з міртовим

вінком на голові, була незвичайно схвильована, зате в другій частині акту облечин, коли явилася перед Архієреєм в чорнім монашій одязі, щоби одержати з його рук вервицю, була вже зовсім спокійна, а в її очах горів вогонь святої радості. По довершенім чині облечин, о. др. Костельник відправив Сл. Божу, а по ній Високопреосв. Митрополит сказав відповідну до хвилі проповідь.

VI Унійний Конгрес на Велеграді. В неділю дня 17. травня ц. р. зачалися на Велеграді ювілейні торжества, які треватимуть аж до пізної осені. Ці головні ювілейні торжества на честь 1050 ліття смерті св. Методія відкрив заступник Св. Отця, пражський нунцій Msgr. Piter, який приїхав в суботу 16. V о год. 10 вечером. При тріумфальній брамі привитали нунція церковні і світські достойники. Підчас богослуження в неділю відчитано папський лист в справі Кирилометодіївських ювілейних торжеств, а також подано до відома десятитисячній масі паломників усі духовні привілеї, що їх Ап. Престол на час ювілейних свят уділив. Архієрейську Сл. Божу правив Ап. Нунцій при численній асисті.

В часі ювілейного Кирилометодіївського року відбудеться на Велеграді, як ми вже про це в попередніх числах згадували, багато різних нарад, зїздів, а на перше місце висувається VI з черги Унійний Конгрес, що відбудеться у днях від 15 до 19. липня. Цей зїзд складатиметься із трьох частин: богослужень в східнім і західнім обряді, пленарних і комісійних нарад та дискусій із незєдиненими в тіснішому крузі заінтересованих.

На трьох секціях цьогорічного велеградського зїзду виголосять по пять рефератів. В догматичній секції передбачені реферати: „Про джерела теології св. Кирила і Методія“, „Святі Кирил і Методій і почесть до Преч. Діви Марії“, „Відношення св. Кирила і св. Методія до примату Римських Папів“, „Про походження Св. Духа“ і „Про римську теологію за часів св. Кирила й Методія“. Літургічна секція буде обговорювати теми: „Повага словянської Кирило-методіївської літургії“, „Старословянський переклад св. Письма“, „Доля словянської літургії в Чехії і на Моравії“, „Подвійна форма східної, византійсько-синодальної та української літургії“ і „Видавання літургічних византійсько-словянських книг“. Історична секція виступить з рефератами: „Історичні куліси византійської держави в добі св. Кирила й Методія“, „Як св. Методій поміг заключити договір або порозуміння між Великоморавською державою і Ап. Столицею в 880 р.“, „Доба св. Івана та його впливи в Чехії“, „Добродійний вплив кирило-методіївської ідеї в добі поїосифінського феброніянізму“ та „Історична картина долі словянської літургії в Югославії та Болгарії“. Крім цього виголосять ще

низку рефератів з історії культу св. Кирила і Методія. — Українські вчені теологи дістали запрошення виголосити на цьому зїзді низку рефератів.

Примусова димісія французького архієпископа. Часописи донесли, що архієпископа в Роуен кард. Де Ля Віллерабеля Св. Отець мусів звільнити за непослух і деякі інші провини, що нарушили авторитет Церкви, її дисципліну та повагу архієпископського становища. Дня 1. травня ц. р. приїхав до палати архієпископа в Роуен архієпископ з Камбре і після довгої розмови запропонував йому зголосити свою димісію. Архієп. Де Ля Віллерабель заявив тричі, що цього не зробить, бо це означало би, що признається до вини. Тоді архієпископ з Камбре прочитав папський декрет, який звільняє арх. Віллерабеля із його становища. Арх. Віллерабель звернувся з особистим листом до папи і французький посол при Ватикані теж інтервенював у його справі, але надаремне.

Вина кардинала Віллерабеля була ось у чому: від десяти літ він тримав при собі довіреного молодого священика — дуже енергійного та зручного, який почав управляти епархіальними фінансами і спекулювати ними. Чимало з тих грошей він розтратив, але для себе вибудував віллію і жив широко. Коли архієпископ запізно розчарувався у своєму вихованкові, замість передати справу церковній владі, звернувся просто до суду і тим нарушив церковну процедуру. Крім цього мав він за собою вже різні світські виступи, дуже рідке листування з Св. Отцем та загалом стояв він на якімсь дивнім опозиційнім становищі до Папи.

Нема еволюції в поглядах комуністів на релігію. В останніх часах писалося і пишеться багато в різних часописах (навіть в російських православних органах Польщі) про еволюцію большевицьких поглядів на релігію. Пускали в світ різні вісти про близьке скликання церковного собору в Москві, що мав відбутися весною ц. р., про проголошення релігійної толеранції, про свобідне святкування Великодних свят і інше. Тимчасом большевицька преса, не говорячи вже про приватні вістки, сама свідчить про те, що старе гасло „Боротьба проти релігії це боротьба за соціалізм“ панує всевладно в державі комуністів. Центральний комуністичний орган, московська „Правда“ з нагоди ювілею 10-ліття „Союзу безбожників“ пише про працю, виконану для поширення безбожництва ось як: „Впродовж цих літ виконано велику працю. В фабриках, робітнях, колхозах і совхозах працювало 50 тисяч безбожницьких кружків, що мають 5 мільонів членів. „Союз безбожників“ має рівнож понад 2 мільйони молодих воюючих безбожників. Основано понад 30 безбожницьких музеїв. Рік річно відбувалося кількадесять тисяч безбожницьких конференцій. Підчас самої

В Адміністрації „Ниви“ Львів, вул. Коперника 36

МОЖНА НАБУТИ:

Праці Богословського Наукового Товариства

які виходять під проводом о. проф. Дра Йос. Сліпого.

- Т. I. Св. свщм. Йосафат Кунцевич (S. Josaphat Kuncevyč) — матеріали і розвідки з нагоди ювілею. Зібрав о. Др. Й. Сліпий. Ст. 261. 8°.
- Т. II. Др. Jos. Slipuj: De principio spirationis in SS. Trinitate. P. VIII + 120. 8°.
- Т. III. о. Др. Спиридон Кархут: Граматика української церковно-словянської мови (Grammatica linguae ecclesiastico-slavicae ucrainicae). Ст. XIX + 284. 8°.
- Т. IV—V. Аскетичні твори св. Отця нашого Василя Вел. (Opera Ascetica S. Basilii Magni). — Пер. з грецького митроп. Андрей Шептицький. Ст. XIV + 490. 8°.
- Т. VI. Др. Володимир Січинський: Архітектура Катедрі Св. Юра у Львові (L'architecture de la Cathedrale de St. Georges a Leopold). Ст. 97 + XXX. 8°.
- Т. VII—VIII. Др. Саломія Цьорох, ЧСВВ: Погляд на історію та виховну діяльність СС. Василянok (Conspectus historiae et opera paedagogica Sororum Ordinis Sancti Basilii M.). Ст. 256. 8°.

о. Йосиф Сліпий: Богословське Наукове Товариство і його статuti. Ст. 19. 16°.

Богословське Наукове Товариство у Львові в першій десятиліттю свого існування (1923—1933). Ст. 92. 8°.

Чи Ви замовили вже на Сорокоусти,
Великий Піст і Великдень?

СВІЧКИ „КЕРОС“

Ні? Пишім таки зараз замовлення...

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2 $\frac{1}{2}$ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата вносить 12 зл. річно,
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америки 2:50 доларя річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чекове конто: 151.092

З М І С Т:

	стор.
<i>Роман Лиско:</i>	
Слава Пресв. Богородиці у наших богослуженнях	202—206
<i>о. Микола Дідуник:</i>	
Для успішности проповідей	207—210
<i>о. Андрій Лошній:</i>	
Великий піст в річнім церковнім уставі	210—215
<i>о. др. Г. Костельник:</i>	
Чудесно відновлений образ Христо- вого Розпяття у Глинянах	215—219
Чи переслідування?	219—226
<i>о. Теодор Цегельський:</i>	
На актуальні теми	226—227
<i>Марія Коритко:</i>	
Рефлексії з нагоди смерти сусід- ського священика	227—229
<i>о. Савин Дурбак:</i>	
Посмертна згадка	229—232
Що завдячуємо Християнському Сходові?	232—234
Нові книжки	235—236
Всячина	237—240

Впреподобні Отці

Передплатники „НИВИ“!

**До цього числа долучуємо поштові роз-
розрахункові чеки. Вплачуйте ними на-
лежитість за „Ниву“.**

АДМІНІСТРАЦІЯ.

Вже появилася всіми так дуже ожидаана книжка

О. Д-ра Г. КОСТЕЛЬНИКА про

НАСТЮ ВОЛОШИН

частина перша: історія стигматизації.

Книжка має 140 сторінок, з ілюстраціями.

Наклад вичерпується.

Її ЦІНА 1 зл. — Замовляти можна в автора

(пл. св. Юра 5), а також в Адміністрації „Ниви“.

Хто одержав цю книжку, а не вплатив належності за неї,
хай зробить це якнайскорше!

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2¹/₂ арк.
з проповідничим до датком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно,
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америки 2:50 долари річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чековеkonto: 151.092

Sygn. VI. I. Pr. 147/36.

WYCIĄG Z PROTOKOŁU WSPÓLNEGO POSIEDZENIA NIEJAWNEGO.

Sąd okręgowy Wydział VI. I. karny we Lwowie w składzie: Przewodniczący Wiceprezes S. O. L. Malicki, S. O. Dr. J. Locker i S. O. T. Będaszewski, w sprawie konfiskaty Nr. 5 czasopisma pt: „Nywa” z daty Lwów, maj 1936 r. do Sygn. VI. I, Pr. 147/36, — na posiedzeniu niejawnym w dniu 4 czerwca 1936 r. po wysłuchaniu zdania Prokuratora Sądu okręgowego we Lwowie

postanawia:

uznać za usprawiedliwioną dokonaną dnia 30 maja 1936 r. przez Starostwo grodzkie we Lwowie konfiskatę czasopisma pt: „Nywa” Nr. 5 z daty Lwów, maj 1936 r., zawierającego w artykule pt: „Z hołosiw presy” — znamiona wystętku z art. 170 k. k. — zarządzić zniszczenie całego nakładu i wydać w myśl §. 493 p. k. zakaz dalszego rozpowszechniania tego pisma drukowego.

Zarazem wydaje się odpowiedzialnemu redaktorowi tego czasopisma nakaz, by orzeczenie niniejsze umieścił bezpłatnie w najbliższym numerze i to na pierwszej stronie.

Niewykonanie tego nakazu pociąga za sobą następstwa przewidziane w §. 21 ust. druk. z dnia 17 grudnia 1862. Dz. p. p. Nr. 6 ex 1863. t. j. zasądzenie za przekroczenie na grzywnę do 400 złotych.

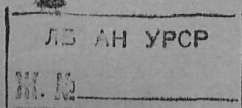
Uzasadnienie.

Ogłoszenie drukiem wymienionego wyżej artykułu ma na celu szerzenie nieprawdziwych wiadomości o stosunkach religijnych kościoła prawosławnego, co może wywołać niepokój publiczny. Według §§. 487, 489, 493 p. k. oraz §§. 36 i 37 ustawy prasowej jest zatem powyższe postanowienie uzasadnione.

Przewodniczący:
Ł. Malicki w. r.

Protokółant:
St. Kwaśniewski w. r.

Za zgodność:
Lipanowicz
kier. sekret.

Роман Лиско

Слава Пресв. Богородиці у наших богослуженнях

(Продовження)

IV

В наших богослуженнях у величавій постаті виступає Небесна Цариця. Марія зявляється, як „єдина великоіменита“. Між Святими Вона перша і для Святих Вона теж має своє велике значіння. Ми знаємо Її вже, яко „печатя пророк¹⁾“. Та крім цього Марія є „богогласних Апостол проповіданіє; Апостол похвала (Четв. гл. 1); — пініє; — оглашеніє; святопервочистая похвала небесних чинов; превисшая небесних сил; чеснійшая Херувім і славнійшая без сравненія Серафім; Ангелов украсеніє; Ангельская слава; Ангелов сладость, безплотних піснь (Богор. Догмат гл. 1); страдалцев вінець неувядаемий; святих страдалцев радованіє, похвала мучеников; — преподобних; — праведних (Суб. утр. гл. 2); украсеніє мученик (Пят. утр., гл. 2); і інше.

Марія є також Царицею світа. Бо читаємо „От корени чистая царска прозябла єси“ (Сер. Пов., гл. 8). Тому Вона: „владичица наша; владичица міру; царица ненавітна; царя слави порфіра пречистая; божественна палата царская; Госпожа (Четв. утр. гл. 4); царський град“. Не дивно, що до Неї відносять слова псалмопівця: „Преславная глаголашася о Тебi граде божий“²⁾ і „Предста царица одесную Тебе“³⁾.

Бо щож означає слово „Марія“ на думку деяких св. Отців? Марія це володiтелька моря. Море це життя, а над людьми володiє Морія. Часто воно, це море, стає гріховною калюжею і над цею калюжею приходиться нераз Марії царювати. А в цій калюжі валяються люди, яких з цього болота витягає Марія „потопляемих предстательница“ Бо хоч в літургічних піснях ніде не стрічаємо слова „Мати наша“, то однак де найбільша нужда тілесна і духовна, всюди Її бачимо, як заступає, лікує, визволяє, кормить, проводить і спасає, чого не робить ні найрідніша, ні найпечаливіша мати.

Марія є для нас усім. Вона передовсім захоронює і боронить християн. Співаємо: „Заступнице християн непостидная“ (Богор. гл. 6); „упованіє християнов; поборнице православних красная; прибіжище християнскоє; варваров паденіє всевоєванноє; стіно християнов претверда і непобо-

¹⁾ Гляди вище.

²⁾ Гляди вище.

³⁾ Псалом 44, 10.

рима; всемилосердна вірних молитвеннице; возведеніє вірних; вірних утвержденіє; — удобреніє (Бог. Догм. гл. 1); і інше. Хто страдальний не знайшов в Неї заступниці?!

V

І знову в іншій шаті бачимо Мрію. Наша Східня Церква вже від давна почитає Марію нашу Заступницю перед Богом (Покрова Пр. Діви Марії). Марія памятає про всі дочасні терпіння, тілесні чи духові, та ізза того Вона названа: „Божественний окрїнь милосердія (Сер. утр., гл. 4); хранительница; держава земнородних; хранительница неотступная от мислених і видимих враг (Сер. Пов. гл. 7); заступница благохвальная, болящих цілебница, неіскудноє і неізждиваємоє сокровище ісціленій (лікувальний скарб, що не маліє і не нищиться); недугующим сила; потопляємих предстательница; болящим умиреніє, руководительница заблудших; жезл сліпих; жезл старости: питательница алчущих; утішеніє оскорбляємих; нищих помощница; обуреваемых пристанище; всіх скорбящих радость і болящих посіщеніє; радости неотемлемоє жилище; странство в скорбіх (як смуток, тоді стискається наше серце, а Марія, вливаючи потіху, наче його поширює); удобреніє страдалцев, пристанище єдинодержавноє“.

Але найважніша поміч, яку дає нам Марія, це поміч душевна, поміч у нашім змаганню до спасення. Тому називаємо Марію не лиш „болящим тілом врачество“, але й „отчаянным душам спасеніє“. Вона: „Спасенія нашего главица, начало спасенія“, бо Марія по думці протоевангелія стерла голову ворогові нашого спасення. І читаємо про Неї: „бісов умерщвленіє; язва бісов, бісов плачевний струп; разрішеніє лютих і введеніє благословенія“. Бо Вона: „спасеніє міра; спасенія основаніє; спасаємим путь; спасенія стезя; незаблудная наставница спасаємих, ціломудрія ходатаїца; теплая в іскушеніих помощница; согрішающих очищеніє і падших воззваніє і стоящих утвержденіє; спасеніє земним; стіна претверда; ходатаїца живота божественная; разришительница смерти“. І тому надію на Неї повинні покладати всі люди, бо Марія навіть „ненадеждних надежда“ і „отчаянных“ (Втор. утр. гл. 5) і „пристанище житейских плаваній“.

І знов бачимо море і морську зізду. Який радісний оклик, коли серед ночі подорожні побачуть ізза темних мряк ясне світло званої зірки. Не меншу потіху і надію вливає в душі розбитків „житейського моря“ Марія, що якраз серед найбільшої гріховної пїтьми потрапить прояснити дорогу занепокоєним путникам до небесного царства.

VI

Та крім вище наведених імен і назв, стрічаємо величезне число порівнянь і аналогій, метафор і метонімій, бож Схід був схильний до духових понять маркантно і гіперболічно узмисловлювати, малюючи їх поетичними описами. Сьогодні деякі з них видаються нам навіть смішними чи дивними, але в добі авторів літургічних книг (VI—IX в) уважались вони вершком поетичної помисловости. І такі стрічались назви: „благовіщанная цівница (ліра, що голосить добру вість) (Сер. утр., гл. 6); „богоістанк постав от негоже одєжду плоть богоначальнїшюу Дух проуготова“ (ткацький варстат (це Марія), на яким (ткач) Дух Святий приготував свята тканину, себто людську подобу Бога Слова); „Село єже божественний возрастивше клас“ (Сер. утр., гл.); „Бразда (неоранная) божественный клас (животный) прорастивше, імже вірних сердца питаються вірою“ (Пят. Пов., гл. 3); „Світоносная колесница солнца“ (Втр. утр., гл. 5).

Це порівняння до сонішної колесниці ґрунтується на мітології, де сонце це Бог-Феб, що віздить на колесниці на небо. Христос неначе при помочі колесниці-Марії, появився на небесній зводі історії людства, щоби світ міг Його, Неприступне Світло побачити земськими очима, як чоловіка. Марія це „мост провоядїя мертвїя ко вічному животу“ (Нед. утр., гл. 5) одєжда преукрашенна; чесний сосуд всеї веселенїї; сокровище жизни благих і нескверних“ (це паралєля до Св. Духа, який теж називається сокровищем, благих і нескверних, бо Марія це „супружница“ Св. Духа); „священное сокровище слави Божїя (кондак Введенїя); „алавастр мисленїи мїра“ (Сер. Пов., гл. 4): це безперечно натяк на посудину, в якій грішница принесла Ісусові миро і вилила на Його голову¹⁾. Так, як ця грішница змила через те свої гріхи, бо „много полюбила“, так також і Христос з безконечної любови до нас обмив нас з гріхів, виливши з алябастрової (непорочної) посудини, Пр. Діви. Вона зветься ще богатьома іншими іменами нпр.: „роса Єрмонская на Сїон сошедшая; другое, — умное небо; квас человеческого существа; висота неудобовосходящая человеческими помисли; глубина неудобозримая і Ангельскими очима; цареве сїдалище; чудес Христових начало; приятное молитви кадило; покров миру; цвіт неглинія; вінець воздержанїя; древо світоплодовитое і благосїннолиственное; вертоград затворен; одєжда нагих; ключ царствїя Христова; добрая младопитательница дівам; невіста красительница душ святых; луч умного солнца; гром враги устрашающий; баня омивающая совість; чаша нового винограда (Пят. Пов. гл. 5); чаша напаяющая вірних кровію Агнца; чаша черплю-

¹⁾ Марко 14, 3.

щя радість; чесний вінець царей благочестивих; чесная похвала єресв благоговійних; зеркало неімушеє порока; істочник невозмущенний; цвіт тернієм гріховним неугнетенний; чертог Слова заключенний; луна красная; день, ємуже благослови Бог ¹⁾; скиптр царя Христа; богатство всего міра безцімное“ й ін. (Октоїх і Акафист).

Крім цього стрічаємо ще багато рїжнородних прикмет Марії, які звичайно взятї в найвищїм ступні, додаються до імен нпр. „преблагословенная; всеблагословенна; присноблагословенна; благословенїйша; пресвятая; всевятая; святїйша; чистая; пречистая; чистїйша; благая; преблагая; всеблагая, милостивая; всемилостивая; премилостивая; всеславная; пречестная; всечестная; чеснїйша; всепїтая; всемоцная; предобрая; блаженная; преблаженная; всеблаженная; блаженнїйша; препрославленная“; і т. д.

Імен і назв для Марії в літургїчних книгах є багато більше. Однї рїжняться мїж собою змістом, іншї лише формою і зовнїшнім образом, чи описом, а в сутї рїчи голосять цей сам зміст, іншї є синонімами, мають лише іншу будову слова, як нпр. „неїскусобрачная, браконейскусна; всеблагая; преблагая; неопальная, неопалимая; негаряєма; село, земля, нива“ і т. д. Деякі імена повторяються частїше, іншї лише деколи приходять. Часто чуємо такї: Матер Божїя, Богородица, Дїва, Невїста і т. д., а майже не стрічаємо самого імени Марія. В цїлім Октоїху ледви чи 10 разів стрїнемо це імя. Мабуть ОО. Піснетворцї не хотїли частим повторенням надуживати цього святого Імени, щоби воно не збуденнїло, або маючи таку могутчу скалю висловїв, просто не відчували потреби повторяти саме імя „Марія“. І кожне з тих імен не є якоюсь пустою фразою, чи зайвим панегіриком, але оперте на догмах католицької Церкви (передовсім перших VIII соборїв вселенських), має в собі глибокий зміст. Але найбільше змісту дошукались ОО. Церкви в імени Марія. Її найбільш питоме імя це Морська Зоря, Гїркість моря, Володїтелька моря.

Море це добре підібраний символ неспокоїного і небезпечного світового життя, чи грїховного занепаду. Море це символ великої небезпеки. Тому Марія це велика хоронителька, заступниця і спасителька. Ще й до сьгодні в українському народї заховалася віра, що Марія „зо дна моря спасає“. В переконанню, що не маємо кращої заступниці, співаємо: „Не імами інія помощи... на Тебе надїємся і Тобою хвалимся“ (Параклис). Бачимо, що славою Марії і ми славимся: „Слава твоя, Богородице, всім простертая!“ (Богород. Сїдален). Марія це нашї гордоцї, бо Вона „непостидная!“

1) Битїя Гл. 1.

о. Микола Дідуник

Для успішності проповідей

(Довінчення)

III.

Оживляючою силою кожної проповіді, від якої залежить її успіх — є святість її цілі. У ній не може бути нічого, в чім проповідник шукав би себе, а все є для слухачів, яких він веде до Христа. „Бо ніхто з вас не жиє для себе і ніхто для себе не вмирає. Бо коли живемо, для Господа живемо, а коли вмираємо, для Господа вмираємо“. (Рим. XIV. 7—8). Може хтось бути узброєний у скарби найрізномроднішого знання, може хтось бути незрівняним знавцем св. Письма і Патристики, може хтось бути обдареним високорозвиненим чуттям і мистецтвом слова, та коли в своїй праці, як проповідник, не памятає на властиву ціль проповідей, тоді усі ці скарби, вроджені і набуті, промайнуть як тінь, слова нароблять гомону, бичуючи воздух, — без тривкого впливу на душу слухачів.

Як за часів св. Івана Золотоустого, такі нині „слухачі по більшій часті не хотять уважати проповідника учителем, а ставлять себе вище від учеників, займають положення учасників, присутних на світських пописах. Богато таких, що привикли слухати не для науки, а для розривки“. (Іван Зол., про церк. красномов. кн. V. г. 1.). Щоби душі таких і їм подібних позискати для Божої справи, щоби не тільки змусити їх розум до признання голошених правд, але й спонукати їхню волю до прийняття цих правд як норму практичного життя, треба етапами психологічного ділання на їхні душі вміло підійти до цієї цілі. Ближчими засобами, що служать для досягнення бажаної цілі, є три, внутрішню із кожною проповіддю звязані услів'я: 1) одноцільність вибраної теми (предмет проповіді мусить творити заокруглену цілість); 2) ясне з'ясування цілі кождоразової проповіді; 3) практичне приноровлення голошених правд до життя. При кождоразовім вибранню одноцільної теми повинні бути узглядені: а) душевні потреби слухачів та обставини їхнього життя; б) духовий рівень слухачів; в) розположення і настрої і вкінці г) круг припадаючих свят.

Коли в голошеній проповіді немає одноцільності предмету, тоді в ній про все говорить проповідник богато, а про одне нічого і на висліді його праці сповняються слова пророка „ви сіяли много, а звели мало“ (Аггей гл. 6). По виборі кождоразової теми повинен проповідник здати собі ясно справу, що він хоче досягнути, яким душевним потре-

бам його слухачів бажає зарадити, до яких чеснот розбудити запал у їхніх серцях, від яких проступків відклонити їхню волю. Від обраної ціли залежить також форма проповіді, чи її рід; одну тему можна використати як поучаючу або парегоритичну проповідь, залежно від вибраної ціли. На раз закріплену у проповіді ціль, мусить проповідник постійно пам'ятати, до неї часто в голошеній науці вертатись та предложити її як практичне заключення слухачам. Практичне заключення, що впливає із голошеної науки, не є окремою частию проповіді, а тільки конечним вислідом, що впливає з її змісту. Подані у проповіді правди мають служити нормою практичного життя, тому не можуть вони бути подані слухачам тільки до загального відома, лишаючи заключення для їхнього життя, але дається їм определені, готові заключення, а саме: що етично добре, роби, а що зле, залиши!..

Більшість із слухачів „приходить до церкви не тому, щоби напружуватись умово, а що найбільше тому, щоби вислід напруження проповідника собі присвоїти“. (Jungmann S. 91). Проповідник, який не зберігає аказаних условин, та задовольається як субстратом для проповідей змістом зачала святчного євангелія, або готового проповідддю із праці взірцевих проповідників, скоро виговориться, заяловіє; та повторюючись, стає для слухачів нецікавим, сам у праці поверховним, а труд його при всій знаній обовязковости — у кінцевім висліді стає безуспішним.

IV.

Спільна ціль кожної проповіді це зеднання людських сердець для Божої справи та добровільне підчинення вільної волі Божим приказам. Усім силам всесвіта надав Творець закони, положив тверді границі. „Связавий море словом повеління Твого, заключивий бездну і запечатствовавий ю страшним і славним іменем Твоїм, єгоже вся бояться і трепещуть от лица сили Твоєя“ (Молитва царя Монасії). Лиш одна людська воля осталась необузданою, вільною. Усе має свій круг ділань після сталих, виміренних законів, в одній людській душі живе дивна сила, яка може навіть волі свого Творця спротивитися, заперечувати повеління Його премудрости, ба навіть у своїм гордім пориві може збунтуватися і вповісти війну Богові. Цю дивну і незбагнуту силу людської душі має живе слово проповідника привести до добровільного послуху, так щоби вона сама себе зобовязала до служби Творцеві в повнім почуттю свого свобідного самоозначення.

Колиб не було борби за здобуття волі проти „начальств і властей, проти правителів сього віка, проти не-

бесних духів злоби", (Ефес. VI. 12), проти змагань за владу над нею потрійних пожадань зіпсованого людського серця, „склонного до злого від молодости його“ (Битія VIII. 21), то ще лекшою булаб борба за її здобуття. Сили пекла із його хитрощами, світ із його брехнею, пожадання із їхніми оманами щастя, їх дружній тріумфірат, тягнуть насиллям людську волю у своє ярмо. Боже царство здобувається насиллям над цими союзними силами погуби. У цій нерівній борбі самі людські сили безуспішні, бож природні сили далеко невистарчаючі для осягнення надприродної цілі. Тому голошені людськими словами Божі правди, коли не будуть окрілені силою Св. Духа, не дадуть бажаного успіху.

Кожний проповідник, полишений сам собі, мусить прийти до гіркого заключення, що „даром усю ніч трудився, бо нічого не зловив“, бо „коли не Господь збудує дім, надармо трудяться будівничі його“. (Псал. 126, 1) Кожда сила остільки добро спричинює, оскільки її Господь оживотворяє. В праці над спасенням душ „ані той, хто садить, є чим, ані той, хто поливає, але Бог, що дає ріст“. (I. Корин. III. 7). Це основна правда віри, що Божа ласка кожному чоловікови до спасення конечно потрібна... „Без помочи Божої ласки, не всилі ми служити Господу Богу; як без ніг не можемо ходити, без очей не можемо видіти, без язика не можемо говорити, як риба без води не може жити, так само ніхто з людей не може прийняти правд віри і бути християнином, без ділання Божої сили у його серцю“ (св. Макарій Вел. Гом. XV. 17). „Хотайби ті, що стараються за спасення душ, були святими, ба навіть ангелами, то ніхто із них не навчить чоловіка того, чого він потребує, щоби жити після Божої волі, якщо його Бог не навчить, до якого пророк зове, молячись: Господи, навчи мене творити волю Твою“. (св. Августин: *De doctrina christiana* IV. С. 16. п. 33). Коли Господь не промовить до душі внутрішніми освітленнями, тоді слова проповіді духа не влиють, серця не загріють, потрібної сили для виповнення волі Божої не дадуть, самі до вічного життя не заведуть. Великої ваги для кожного проповідника є слова мистця духовного життя, Томи Кемпійського, коли він звертається до Творця із проханням: „Хай не говорить до мене Мойсей або хтось із пророків, але промов радше Ти, Господи Боже, вдихнителю і просвітителю всіх пророків, бо Ти єдиний без них можеш мене навчити докладно, а вони без Тебе нічого не вміють зробити. Вони можуть висказувати слова, але духа ними не вливають. Гарно бесідувать, але коли Ти мовчиш, вони серця не загріють. Вони букв навчають, а Ти відкриваєш їхнє значіння. Вони показують глибокі тайни, а Ти виявляєш значіння таємниці. Вони оголошують прикази, а Ти помагаєш виконати їх. Вони вказують дорогу, а Ти даєш силу ходити нею.

А) Деякі загальні обрядові завваги перед розглядом уставової науки страсного тижня.

Як матеріяльне, зовнішнє Боже творення є освячене сімома днями, чи періодами, так і наше моральне творення у свідомім і свобіднім завершенню себе у найвишу досконалість, що остається християнською чеснотою любови, відбувається після тих самих етапів. А це узглядноє наша Церква у своїх щоденних, тижневих і річних богослужбних кругах, що опираються на тім самім часі. Бо як наша цілоденна, богослужбна акція відбувається, своїми знаними чинами: Вечірнею, Повечерієм, Полунощницею, Утренню і чотирма Часами, що завершуються Літургією, зглядно Обідницею, які ідеєю стягаються до числа сім¹⁾, так також тижнева служба в звичайнім октоїховім порядку, що має загально покаянный характер, який, залежно від кожного дня тижня, що є пристосований до особливших, знаних нам служб: Ангелам, Предтечі, Хресту, Апостолам і св. о. Николаєві, знов Хресту, Преч. Діві Марії і всім Святим — завершується памяткою Христового Воскресення, в неділю. В такий самий спосіб і цілорічний, богослужбний круг нашої Церкви можна поділити на сім, зглядно вісім періодів²⁾, які пересічно обіймають по сім тижнів, що найвиразніше виступають у Тріоднім крузі В. посту і Пятьдесятниці. Поодинокі тижні В. посту відповідають покаянный службі поодиноких Октоїхових днів тижня з тим тільки, що з огляду на цілорічну науку, тут у В. пості розглядається усе всесторонніше і подрібніше, бо як будними днями приготавляє нас Церква до публичного торжества, яким є все воскресна служба кожної неділі, так у річнім крузі поодинокі тижні В. посту мають нас вже основно і подрібно приготавити до найбільшого, річного і всенародного торжества, Христового Воскресення, і то не тільки як до самої історичної памятки, але ще більше до нашого все актуального, морального воскресення у християнській чесноті любови.

Число сім заховане у річних богослужбних кругах і в інших східних обрядах. Напр., після вірменського обряду є тільки сім сталих, неподвижних річних свят, а інші такі свята переносяться на неділю і то не після днів мі-

¹⁾ Бо IX Час, що нагадує смерть Ісуса Христа, лучиться вже з вечірнею наступного дня і словами свого сталого великопісного тропаря „умертви плоти нашея мудрованіє“, як танож кінцевою молитвою св. Василя В., в якій вже кожного дня повторяються ті самі слова, які ще дальше продовжуються „да ветхаго отложше человекъ в новаго облечемся“, є вже диспозицією служби наступного дня і вказує на ту Мудрість, яку вже докладніше розвиває Вечірня.

Також VI час, який нагадує нам розпяття Ісуса Христа, продовжується і завершується важнішим цілоденним богослуженням, яким і Літургія, зглядно Обідниця.

²⁾ Гл. вище.

сяця, а тижня, які то тижні є залежні від річних періодів. Таких річних періодів, які є особливістю вірменської Церкви, є в них вісім¹⁾). Так само і Копти, після Олександрійського обряду ділять всі річні празники на сім празників більших і сім менших²⁾). Вони також не обходять осмидневного празничного круга (octava), а тільки семий день свята.³⁾

Дивне воно, що й у нашій природній життю має своє примінення число сім, бо по кождих сімох літах переходимо свою значну життєву трансформацію. І так, до сегого року життя доходимо до розумового пізнання, яке по другій сімці літ дальшим життєвим досвідом угрунтовується пробудженням нових природних сил. А вже по третій седмиці літ доходимо до зрілости природних і умових сил, які заокруглюються в 28, а ще більше в 35, 42 і 49 році життя. Щойно по такім часі, як семий сімці літ пересічно усталюється й усвершується умовий і моральний розвиток чоловіка.

Найнижчим ступнем розвитку нашого духового життя, обявленого в любови, опертій на Христі, являється у щоденнім правилі Літургія, чи Обідниця, а вищим обявом такого життя має бути в тижневій службі воскресна служба неділі, так іще більшим, бо у відношенню до річного уставу значнішим і найширшим ступнем нашого морального удосконалення, є річний празник Христового Воскресення, який є тісно злучений з семим, страсним тижнем В. посту, а передовсім Великою Суботою. Всі суботи в році є відзначені перед другими седмичними днями особливішими богослужбними ціхами⁴⁾) у християнських східних обрядах, так що н. пр. Абіссінці пішли в цім так далеко, що у святкуванню злучили суботу з неділею. Тому в нас для пізнання уставової науки якоїсь неділі не можна цього зробити без глибокої застанови над чтеніями апостола і євангелія попередньої суботи. Тому також у вужчій огляді науки поодиноких тижнів В. посту муситься виріжнити цей семий, страсний тиждень, а передовсім суботу, як таку, що в особливіший спосіб впроваджує у наше життя християнську чесноту любови. Щойно на тлі такої моральної переміни, яку зробить у нас ця чеснота, ми будемо могли у дальшій Тріодній часі Пятьдесятниці творити дійсну й ідеально об'єднану з собою, християнську суспільність — Церкву, як дальший етап Вчоловіченого Бога, на те, щоби потім, доки жиємо, з новим днем, тижнем, чи роком, за вказівками уставу знов увійти в нове,

¹⁾ Nilles: *Kalendarium utriusque Ecclesiae*. II ст. 556.

²⁾ Nilles: *Kalendarium utriusque Ecclesiae*. II ст. 693.

³⁾ Nilles: *Kalendarium utriusque Ecclesiae* II ст. 724.

⁴⁾ Пор. суботи і неділі перед Воздвиженням Ч. Хресте і по Воздвиженню, перед Різдвом Ісуса Христа і по Різдві, перед Богоявленням і по Богоявленню; також всі суботи у В. пості; також особливіші узгляднення уставу, коли в суботу припадає навечеріє Різдва чи Богоявлення.

але вже вище розуміння Божої Мудрости. А таким своїм життям ми, об'єднані Божою любовю, лучимо в собі минуле з майбутнім і тим завершуємо семий і остаточний день чи етап зовнішнього Божого Творення, що остаточо буде заокруглений воскресенням мертвих і будучим віком.

Б) Огляд уставової науки страсного тижня.

Перші три дні страсного тижня поступенно вводять нас у розуміння християнської чесноти любови. В основу цієї чесноти кладе устав чистоту, без якої неможливо оглядати Бога, бо тільки „блаженні чисті серцем, яко тії Бога узрять“ (Мат. V. 8). На таку чистоту вказує устав вже в перший день страсного тижня — в понеділок у прикладі „ціломудренного“ патріярха Йосифа. Але тому, що й сама чистота (дівство) не вистарчає до піднесення себе в чесноті любови, то зараз у другім дні страсного тижня, у второк, ставить нам устав перед очі притчу Ісуса Христа „О десяти дівах“, в якій наглядно бачиться, що саме дівство без оливо милосердя ще не управнює нас до олядання Бога. Тому в страсну середу, на живім прикладі жінки-блудниці, яка злучила миро любови з сльозами покаяння, учить нас Церква, що тільки покутою, злученою з любовю, можна гідно послужити Богови, у противенстві до Юди, який мимо свого особливого становища — апостола, не піднісся до належного розуміння вартости мира-любови, а вище цинив злобу і гроші. Від тепер, почавши великим четвергом, розвиває Церква у своїх страсних богослуженнях живу, драматичну акцію стрічі цієї злоби в Юди і Жидів з миром Божої любови в Христа.

Стріча правди з неправдою і любови зі злобою це питання, яке все і всюди найбільше інтересувало людство. І хоч кожний чоловік мусить мати яексь відношення до цього питання, то ніхто з людей, вже зі своєї природної склонности до зла, не дав такої відповіді на це питання, як це зділав Христос на Голгофті. Там дав нам Христос найвеличавіше поняття про Бога, бо вищого поняття понад цей ідеал Божої любови не можна собі виробити. І краз такою ідеальною і життєвою відповідю Христа, найбільше переконуємось, що Він Божий Син, а Його діло, то діло Божої любови. А коли Церква рікрічно розвиває цю акцію Божої любови у своїх богослуженнях аж до кульмінаційної точки розпяття і смерти Спасителя в Вел. п'ятницю і остаточного тріумфу цієї Божої любови у світлий день Воскресення, то таким представленням життєвих і реальних фактів кінцевого життя Христа на землі, у яких то фактах людські, особисті і дочасні згляди цілком уступають перед загальними, Божими, надприродними і вічними, то тим не тільки об'єктивно відтворює історичні образи, злучені з особою

Божого Сина, але рівночасно і суб'єктивно тягне нас до такої любови, щоби й ми для досягнення такого самого тріюмфу, скріплені силою Христового духа, поконували природні сили наших людських почувань і своїм життям реалізували той самий ідеал любови. Бо коли в Христі така перевага духа робить те, що Христос морально обновлює, усовершує і успокоює не тільки поодинокі близькі собі круги людей, але тою самою силою ділає і на нас і на всіх людей всіх часів і відносин, то в історичнім дійстві спасення людського роду така поява Христа була конечна для за-свідчення нам Божої любови на те, щоби й ми своїм життям, наразі морально, досягли такої самої Божої природи. Бо коли таким здоровим коренем є безмежна любов Бога до нас, що так унагляднюється в життю Божого Сина, то природним і конечним виявом цієї любови, немов пнем тако-го коріння, мусить бути наша любов до Бога, яка знов мусить завершуватися в любові до ближніх. Так як дерево зі здоровим коренем і пнем завершується в галуззю, листю, цвіті і овочах, так і любов Бога до нас і наша любов до Бога, мусить реалізуватися в щоденній нашій любові до ближніх.¹⁾ Цю найвищу християнську чесноту любови, яка є союзом совершенства²⁾, бо на ній опирається правдиве життя і щастя всякого розумного єства, має увести в наше життя особливе богослуження нашої Церкви, яким є Вечірня з Літургією св. Василія В.

І загалом, чотири рази до року, себто в навечерія найбільших річних празників, а саме: Різдва Ісуса Христа, і Богоявлення, коли ті навечерія не припадають в суботу ні в неділю, а також в Страсний четвер перед В. п'ятницею і в Велику суботу перед Воскресенням, приписує устав відправляти Вечірню з Літургією св. Василія В. Злука Вечірні з Літургією перед тими найважливішими річними святами, означує перехід від Старого до Нового Завіту. Такий перехід є тісно звязаний з Воплоченням, Смертю і Воскресенням нашого Спасителя, як тими зовнішніми свідоцтвами Божої любови. Тому в дні таких пам'яткових подій, як реалізація відвічного плану Божого Провидіння у таїнственнім переході Сина Божого з нідр Бога Отця через лоно Преч. Діви Марії до життя нашої людської природи і піднесення цієї природи до найвишого, самочинного пізнання її ціли в річнім празнику Богоявлення, або неменш таїнственної другої пасхи, переходу Сина Божого від життя сьогочасної, злученої Божої і людської природи до смерті (*Πάσχα παρθένου*), чи вкінці третьої, властивої пасхи, себто такого самого таїнственного переходу Спасителя від смерти до нового, прославленого

¹⁾ Пор. Мат. (XXV, 40 і 45); І Йоан (IV, 11 і 20).

²⁾ Колос. III, 14.

творного образу, що є в костелі в Милятині. Краски, якими намальоване тіло Спасителя, темні. Вираз лиця й цілого тіла незвичайно терплячий. Образ намальований на золотому тлі; вільна часть тла має ясно золоті десені. Золоті також: терновий вінець, цвяхи, серце Спасителя (мабуть пізніше вирізблене). Перед цим образом давніше був інший образ, що підносився. Дальше не буду сам говорити, я дослівно наведу протоколи, що їх ми колегіяльно списали в Глинянах.

* * *

І Протокол

списаний колегіяльно о. крилош. д-ром В. Лабою, о. д-ром Г. Костельником і о. П. Козіцьким у Глинянах.

Перед нами зявилися слідуочі особи і просять, щоб їх переслухати в названій справі:

1. Григорій Базиленич, гр. кат., літ 64, церк. провізор від 1930 року;
2. Микола Бунда, гр. кат., літ 52, церк. провізор від 1935 року;
3. Михайло Галаник, гр. кат., літ 52, член парох. комітету;
4. Михайло Маркевич, гр. кат., літ 41, член парох. комітету.

Від 1895 року, відколи посвячено нову церкву і там стали правити, у старій церкві Успення Пр. Д. М. до часу війни відправлювано в седмичні дні читані Служби Божі, а в неділі і свята у новій церкві. Тільки раз у рік, в Велику Пятницю правлено при заложенню плащаниці й Воскресну Утреню. В часі війни в цій церкві був військовий магазин і через всі роки війни ніщо не відправлялося. По війні деколи в неділі церква була отворена і люди ходили до неї молитися.

Образ, що відновився, від непамятних часів стояв на тім самім місці у старій церкві над престолом.

В році 1936 на Святий Вечір Різдва малі діти, що при церкві бавилися, через дірку від ключа завважили начеб вогонь на престолі, прибігли до сусіда Івана Цесліцінського і сказали, що в церкві на престолі щось горить. Ключ від старої церкви був завсіди у о. пароха, Іван Цесліцінський взяв його рано на Святий Вечір, щоби на Різдро зробити деякі порядки. Він на заклик дітей відчинив церкву і перший спостеріг, що відновлений образ став ясний, потім зараз прийшло більше людей і образ на них так поділав, що стали молитися.

До того дня цей образ був цілком темний — і золоте тло і розпяття. По Святому Вечері ще через кілька тижнів образ поступенно ставав ясний — і тло і образ.

Ми в тім часі навіть доцільно слідили, й кілька разів денно, деякі місця на тім образі; і так н. пр. золоті цвяхи на руках і ногах Розпяття, що по Різдві зовсім не були замітні, не вирізнялися від темного тла, а потім стали ясні як зірки. З цілою рішучістю і певністю виключаємо, щоби хтонебудь з людей міг був цей образ відчистити.

Це все ми однозгідно готові потвердити присягою.

Глиняни дня 11. червня 1936.

Слідують власноручні підписи попереду названих свідків.

II Протокол

у справі відновлення на престольного образу Розпяття в церкві Успення Пр. Д. М. в Глинянах.

Ми підписані в нинішньому дні докладно оглянули відновлений на престольний образ Розпяття в церкві Успення Пр. Д. М. в Глинянах.

Насамперед на його звичайному місці над престолом, а потім ми його зняли і взяли до захристії, щоби його оглянути при повнім деннім світлі.

Ми сконстатували, що слідує:

1. Цей образ від давних років не міг бути руханий зі свого місця, бо при зніманню рісно обсипувався порошок з його рам довкола.

2. Сам образ Розпяття (фарби) виглядає неначе новіський, з дуже виразним лицем і зі всіми подробицями, як пр. кров довкола цвяхів на руках і ногах. Золоте тло з десенями виглядає як старанно відчищене.

3. Золоте тло не могло бути відчищене людською рукою, бо на дуже багатьох місцях є виприски, тріснення і частинки, що ледви держаться, а при відчищуванні ці відстаючі частинки мусіли би обсипатися. На кількох місцях зпід золота виступила живиця з дерева, ця живиця є ненарушена у своїй оригінальній формі, а при ужиттю відчищуючих хемікалій не могла би бути ненарушена.

4. Фарба Розпяття, хоч виглядає як новіська, зовсім певно є стара. На кількох дрібних місцях зпід фарби прозирає золоте тло, де стара фарба відприснула. Фарба на цьому образі не заносить ніяким запахом свіжину.

5. Берегом обрамовання образу нема ніяких слідів по якихнебудь уживаних відчищуючих хемікаліях.

6. Образ намальований на дошці, що споєна з трьох дощок, які щільно держаться, хоч всі інші більших розмірів образи в цій церкві, мальовані на дошках, є потріскані у місцях споєння. Під артистичним оглядом цей образ є додатній (він є копія Милятинського).

Цей образ Розпяття цілком певно старший як 100 літ; а як у попереднім протоколі зізнали свідки і як виказує його фотознімка з 1933 року, він був до Різдва 1936 року зовсім темний.

Зважаючи на доказову силу першого протоколу і всіх наших критичних спостережень, ми прийшли до такого переконання, що цей образ не міг природно відновитися.

Глиняни дня 11. червня 1936.

о. др. Лаба Василь
крилош. Митр. Капіт.

о. др. Костельник Гавриїл
проф. гімн.

о. Козіцький Петро
квестор Богосл. Акад.

* * *

Між місцевою інтелігенцією в Глинянах курсує концепція на тему цього чудесно обновленого образу, що ніби „золото (чи взагалі метал) має те до себе, що по якомусь часі скидає зі себе бруд і стає чисте“ (цитую ці слова так, як я їх чув). Зачаджений раціоналізм просто відводить людей від ума, і з „премудрих“ робить їх наївними дітьми! Таж на глинянському образі відновилося не тільки золото, але й фарба, котрою образ намальований. Невже фарба має також „те до себе“, що по якомусь часі скидає зі себе бруд?! Саме фарба на відновленому глинянському образі виглядає як свіженька, а золото тільки як відчищене, а не як нове (денеде воно поруділе). А чому ж не відновилися інші образи, що мальовані на золотому тлі в тій самій церкві? Хтож взагалі таке чував, що золото „має те до себе“, що по якомусь часі скидає зі себе бруд — і то так, що бруд цілком зникає без усякого сліду по собі. Се якась нова фізика й хемія — з дитинячої фантазії!

Отвертий і безсторонній розум, зібравши всю доказову силу поданих аргументів, примушений признати, що образ Христового Розпяття в Глинянах не міг відновитися ніяким природним способом. Лишається тільки надприродний спосіб.

Додаю, що в неділю 14 червня Настя Волошин в екстазі при мені потвердила (ангел говорив), що глинянський образ дійсно відновився надприродно, і подала його вік на 150¹/₂ років. Якщо хтось думає, що ніби се я сугерував Насті таку відповідь, то дуже помиляється.

Впадає в очі анальоґія між дивним сполученням визначних західних і східних культових форм у Насті й на від-

в Білгороді. На чім американські протестанти опирають своє обвинувачення, у яких фактах чи розпорядках уряду бачуть вони переслідування православя в Польщі? З туманної й обширної стилізації визирають отсі докази переслідування православя: бурення православних святинь, н. пр. соборів в Варшаві і Холмі, відібрання і запечатання цілої низки інших святинь (біля половини тих, що давніше існували), введення польської мови, як обовязкової в проповідях і навчанню релігії в школах, насильне накидування українізації церкви. Більше нічого. Протестуючі звизають ще інші російські і „карпаторусські“ організації прилучитися до протесту. Спеціально надію кладуть на сербського патріарха Варнаву, який не раз підносив голос в обороні переслідуваної церкви в Росії, В окремім уступі звертаються до польського уряду і повчають, до яких боїв і ненависти в будуччині між народами польським і російським може довести теперішня — в чорну годину Росії — „антисловянська“ й „антибратерська“ політика польської адміністрації.

Який відгомін викликав протест американських православних Росіянів?

З польського боку забрало голос у статті „Pierwsza jaskółka“ виленьке *Slowo*, стверджуючи загально, як річ усім відому, що в Польщі нема ніякого переслідування православя; однак, ідучи за приповідкою „нема диму без огню“, припускає *Slowo*, що в політиці супроти православної церкви є якісь недотягнення чи „перетягнення“, що ріжні воєводи й старости ведуть свою політику і що тому треба вже раз ці справи упорядкувати, щоби не давати чужим чинникам ніякого приводу в такий спосіб вмішуватися у внутрішні справи Польщі. За те, що відносини між державою і церквою ще й досі не зовсім упорядковані, *Slowo* робить відповідальними вищі церковні власти.

Не на статтю *Slowa*, але на самий американський протест zareагувала скоро варшавська митрополія, яка недвозначно була поставлена в ролю співвинуватої за „переслідування“. Митрополит Діонисій сам доручив урядови одержану з Америки резолюцію — протест, висказуючи із свого боку глибоке обурення супроти „провокаційної акції“ і заявляючи, що зміст протесту предложить на найближчій сесії синоду. Хоче тим способом публично висказати горяче привязання автокефальної Церкви до польської держави і повалити нікчемні інсинуації.

В звязку з тією заявою „Голови православної церкви в Польщі“¹⁾ появилися в польськiм додатку до видаваного

¹⁾ Православні, як тільки мають нагоду полемізувати з католиками, зазначають, що титул „Голови Церкви“ прислугує одному тільки Христови. Однак показується, що до нього має право ще хтось другий, а саме варшавський митрополит. — Завв. ред. *Oriens-y.*

митрополією часопису *Слово* дві непідписані статті „Nieogłędny protest“ і „Złudzenia“. Автори чи автор цих статей стверджує „з цілою свідомістю відповідальности, яка тяжить на нас в цій хвилі, що переслідування православної церкви в Польщі з боку адміністраційних і державних чинників не існує“, що „польська держава... виявила в відношенню до православних повну толеранцію, створюючи сприятливі умовини розвитку нашої Церкви“, доказом чого зріст числа православних впродовж 15 літ майже о 1,400.000, повстання кількадесяти православних парохій на Лемківщині і т. д. Далше читаємо, що „духовні православної церкви в Польщі користають з усіх прав і привілеїв, які прислугують кождому горожанинови Річипосполитої..... необмеженого права побуту на області цілої держави“..... „Правосланна церква має змогу поширювати знання та вести богословську науку“; існує теологічна студія при університеті та інші духовні школи. „З державних підмог видаємо низку теологічних видавництв“. Церква „не лиш не знаходиться в нужді й убожестві, але має змогу помагати іншим сестрам-церавам“ (слідують приклади такої помочі). Довідуємося далше із вияснень варшавського *Слова*, що замкнені церкви не є доказом переслідування; то церкви або збудовані в парохіях з маленькою кількістю православних, яка не вистарчас на удержання самостійної парохії, або церкви „із спірним і неясним титулом власности, що їх судьба ще не порішена“. В кождому разі духовні потреби православних належно забезпечені. З деяких церков православна Церква зрезигнувала, „не хочачи мати нічого спільного з тим, що колись дістала мимо волі і потреби шляхом насильства чи чужої сили“.

Автор статті боліє, що протест був викликаний скаргами православного населення; такі одиниці заслугують на осудження як клеветники, як „шкідники церкви“ або „непочитальні люди“. Пригадано „політичну діяльність“ архимандрита Віталія, яка робить зовсім зрозумілим недовіря частини польського громадянства до православя. Стаття зазначає, що аранжерам протесту присвічували не так огляди на добро церкви в Польщі, як радше інші цілі; для точности завважує також, що автокефальна Церква в Польщі не є, як вони мабуть думають, частиною російської Церкви. — Автор статті „Nieogłędny protest“ признає, що для православя в Польщі „перехід з кермуючих позицій на становище меншинне (mniejszościowe) не був легкий. Вимагав він відповідної переміни психіки усіх верстов православного населення, не виключаючи й єрархії“. „Ми ввійшли в громадянство — пише автор — серед якого були ще занадто живі спомини на заподіяні йому історичні кривди, за які нас неслушно обдаровано відповідальністю. Ми стрінулися з.....

могучою римо-католицькою Церквою... Факти ревіндикацій і замикання церков і т. п. це обяви не переслідування нашої церкви адміністрацією, лиш обяв звідкиінде зрозумілої, хоч прикрої й огидної нехристиянської реакції деяких католицьких кругів на дізнані кривди". Над дальшим укладом відносин працює згідливо Голова Церкви з урядом. Якщо деколи сипляться ще іскри, то ще не доказ, що треба взивати огневої сторожі. Вкінці автор, в імені православя в Польщі, випрошує собі, щоби до цих справ встрявали чужі чинники, запевняє про незмінну льюальність супроти польської держави та впевняє, що нової Торговиці не буде.

У статтях варшавського *Слова* зовсім не порушено накидування польської мови в церкві і школі, ані українізації богослужень, в чім автори американського протесту добачували докази існування переслідування православя в Польщі.

Статті так польського виленського *Stowa*, як і православно варшавського *Слова*, дали ще одному „Слову“, що виходить у Вильні, а саме *Русскому Слову*, нагоду до статей, повних їдкої іронії, під адресою польського щоденника. *Русское Слово* відповідає, що вина за неупорядкування православних відносин в Польщі паде не на єрархію, але на інші чинники, від яких церковна єрархія залежна. Замітне, що в самім протесті варшавського митрополита проти американського протесту *Русское Слово* бачить потвердження тієї несаможостійности єрархії. Деякі натяки й порівняння, ужиті тим щоденником, неначе вказують, що заяву варшавської митрополії з приводу американського протесту оцінює він так, як своєчасно оцінювано в світі заяву митрополита Сергія в Москві, що в Росії нема переслідування православя. І злобно пригадує, що автори американського протесту навели на доказ переслідування не що інше, тільки те, що можна знайти в тринадцяти річниках видаваного варшавською митрополією *Воскреснаво Читенія*. Там находиться цілий матеріал до обвинувачення; матеріал, з якого зрештою користали вже православні послы і сенатори у своїх парламентарних виступах в обороні православя. Тому треба буде хіба написати, що все те, про що говорено й говориться в Польщі про положення православя — це справжня брехня. А саме — іронізує щоденник — соборів в Любліні й Холмі ніхто не бурив, не замінював на костели, що то все певно помішано із храмом Спасителя й Іверської каплицею в Москві і т. д.

При цій нагоді *Русское Слово* повідомляє, що парохы варшавських православних парохій й учителі релігії подали „Голові Церкви“ меморіал, у яким говориться „про тенденції церковної преси (митрополичого *Слова*?) увести в русло

церковного життя таке розуміння, яке засмучує православних, бо не відповідає традиціям церкви, — про заступлення церковної мови в богослуженнях польською мовою, що грозить розвалом у церкві“ і т. д. Митрополит мав не приняти представників духовенства, які бажали представити ті заваги особисто.

Ось який шум счинився з приводу протесту американських Росіян. Ось як російська преса прийняла запевнення митрополита Діонісія, що переслідування православя в Польщі нема, а американський протест це тільки „провокація“ і „нікчемна інсинуація“.

Хтось, що з боку глядить на ці перестрілки, ставить собі запит: Чи православя в Польщі переслідуване, чи ні? Чи правда по стороні прихильників протесту, чи по стороні оптимізму митрополита й залежних від нього пресових органів?

Відповідь на поставлений запит буде залежати від того, що в державно-церковних відносинах може бути назване переслідуванням. Безперечно, що в американським протесті є деякі неточности, є й багато пересади. Згадано там н. пр. про збурення „собору“ в Холмі, тимчасом святиня, що була там „собором“, стоїть і служить під цю пору католицькому культові. Збурено в Холмі тільки маленьку капличку, збудовану як пам'ятник тріумфу православя над унією в р. 1875, що мала тому в очах польського католицького громадянства провокаційний характер. Розібрано також і другу церкву, розпочату перед війною і недокінчену. Загалом з Холму роблено твердиню православя і російськості, тому до деякої міри зрозуміле, що у відродженій Річпосполитій польській були старання затерти цей штучний характер міста. Була то реакція, що її митрополиче *Слово* вважає огидною і нехристиянською, але яку старається зрозуміти. Католик, що глядить з боку, головно по охолодженню перших анімозій, може також запитати, чи ті руйнування церков були конечні, але остаточно буде йому тяжко дошукуватися в таких фактах переслідування православя як релігії.

Пересадою в американським протесті є твердження про введення в церквах і в шкільнім навчанню релігії польської мови як „обовязкової“. Уживання цієї мови є радше виїмковим і льокальним явищем, що впливає не з якоїсь загальної тенденції до гнету православя, але обявом політики деяких льокальних чинників, на які натякає виленське *Слово* п. Мацкевича. Про доцільність такої політики, навіть для державних інтересів, можна мати ріжні думки, в ніякім разі не належить в ній дошукуватися удару, спрямованого в саме православя, як релігію; це боротьба з іншою „політикою“, що скривається у тіні церкви. Про-

тест згадує про насильне накидування церкві українізації. Цей закид перекреслює чи значно редукує попередній закид про обовязкову польонізацію, однак містить у собі заложення, що православя в Польщі може і повинно бути виключно російським, і що тимсамим православя і російськість то одне й те саме, що кожде зменшення прав чи впливів російської мови в церковній області є рівнозначне із релігійним переслідуванням. Та такого погляду не можна абсолютно вивести з ніодної догми православя. Хто його визнає, той сам вносить до релігії і церкви політику й шовінізм, тільки противний тим, у яких бачить „переслідування“ православя. Так можна було відповісти американським „протестовичам“, чому однак цю точку в відповідях варшавської митрополії поминемо, годі зрозуміти.

Велику, але узасаднену прикрість варшавській митрополії зробив виленський російський часопис, пригадуючи, що матеріал до скарг, поміщених в американським протесті, можна прецінь знайти в річниках митрополичої публікації *Воскресное Чтеніє*. І справді, річники *Чтенія*, а також і *Слова* не дадуться укрити, а переповнені вони скаргами на відносини, серед яких знаходиться православя в Польщі. Тепер легко писати, що то лиш деколи „сипляться іскри“ при „згідливім“ виконуванню будуччини православя „Головою Церкви“ й урядом, однак не можна цього заперечити, що читачі публікацій варшавської митрополії нераз виносили вражіння чогось гіршого, ніж скачучих іскор. Хай мені вільно буде пригадати щось, в чім була вмішана моя особа, як католицького публіциста. Було воно в р. 1930. В одній із своїх статей в *Przegląd-i Powszechni-ім*, пишучи про відношення католиків до православя в Польщі, ствердив я, що в нас не можна говорити про переслідування православя, що коли воно має почуття завдаваної йому кривди, то це походить звідси, що воно не може погодитися з фактом утрати упривілейованого становища, яким втішалось, в порівнанню з католицизмом, в царській Росії. Проти такого поставлення мною жалів православних виступило в низці статей *Вох-а Воскресное Чтеніє*. Видвигнуло такий спис закидів і проти католицької Церкви, і проти польського громадянства, і проти державних властей, і дало таке навітлення наведеним фактам, вложило в той акт обвинувачення стільку емоціонального елєменту, що хоч і не вжило висказу „переслідування“, накидало православному читачеві почуття великої кривди, що її терпить православя. Згадані статті, під заголовком „До відома О. Урбанови“, самі моглиб стати жерелом для американського протесту. На ті статті, хоч взивано мене до того, я не реагував, не маючи змоги провірити наводжувані факти, головнож коли йшло про те, чи вони часто, чи тільки спорадично появлялися (щось у роді

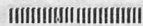
„іскор“), але головню не реагував я з тої причини, що я не бачив психологічної змоги дійти до порозуміння із православним полемістом щодо властивої оцінки положення православ'я в Польщі. Я залишив справу часови, який може довершити повільної еволюції у православних умах. Тепер з приємністю стверджую, що ця еволюція поступила так далеко, бо, як стверджує орган митрополита Діонісія, „перемінилася психіка усіх верств православного населення, включно із єрархією“. „Перехід з керуючих становищ (я назвав це упривілейованням) на меншинні становища“ хоч „не був легкий, та мусів в Польщі прийти, в наслідок чого те, що давніше в очах Vox-а, а тепер ще в очах його давнього комілітона Віталія вважалось і вважається переслідуванням, в очах митрополита Діонісія з р. 1936 є вже „згідливою працею“ над „будованням великої святині, — православної церкви в Польщі“, або в найгіршим випадку іскрами, що сипляться. З Vox-ом не потребує вже полемізувати о. Урбан, бо його зовсім здезаував хтось поважніший і більше в справах православ'я компетентний, сам Голова церкви в Польщі, митрополит Діонісій.

Кінець кінцем — чи становище православної церкви в Польщі зовсім нормальне і задовільне, чи ні?

Відкидаючи закиди американського протесту, як неузасаднені і такі, що не дають права дошукуватися в Польщі переслідування православ'я, ми не мали б сміливости вповні погоджуватися з урядовим оптимізмом і задоволенням митрополита Діонісія і ми схильні бачити в незадоволених якусь дозу слухності. Але тут усе залежить від цього, з якого становища глядить хтось на ці справи. Глядячи на взаємовідносини церкви і держави з католицького становища, треба вважати річю ненормальною і для релігії (а на дальшу мету і для держави) шкідливою — не цей чи той поодинокий політичний розпорядок — але засаду інгеренції держави в церковні справи в такій ширині, в якій це практикується у нас — зрештою всюди — у відношенню до православ'я. Цю засаду називаємо „цезаропапізмом“, і може вона мати своє застосування і в найбільш республіканських державних устроях. Скільки разів православні відчувають невластивости, які випливають із стосування тієї засади в практиці, стільки разів несвідомо стають на католицьке становище.

Але заяви митрополита і його органів є також оправдані, — оправдані формально, із становища „православ'я“, того православ'я, що його витворила історія византійського цїсарства, а закріпили дальші події у східній Церкві по зірванню з Римом. Інгеренція політичного чинника — той саме цезаропапїзм з одного, і послух для нього єрархії з другого боку, — це найчистіша традиція так витвореного

православ'я, це його нормальний стан, у яким йому не вільно під загрозою неконсеквенції добачувати переслідування. З цього становища американський протест є не тільки пересадний у своїм змісті, але й формально неконсеквентний.

На актуальні теми

1. В Арх. Епархіяльних Відомостях Ч. V. з 1936 поміщено рішення Митрополичого Ординаріату, що на п'ятниці не будеться давати розрішення від м'ясних страв, коли випаде на п'ятницю храмовий празник.

Григадую собі добре, як учасник Львівського Собору в р. 1891, що цю справу підношено тоді, а саме щоби на храмовий день не було посту, і то ані в середу ані в п'ятницю. Перед рішенням цієї справи бл. п. о. крилошанин Андрій Білецький поставив внесення, щоби хіба тільки середу узгляднено, а в п'ятницю і даліше заховувати піст. Тоді Архиепископ вияснив, що середа і п'ятниця під цим оглядом не різняться, тому запитано учасників, чи вони згодні з тим, щоби храмовий день був вільний від посту, а відповідь звучала „Угодно“... Вправді того вирішення не поміщено в актах Собору, але від того часу, коли хто подав прохання о розрішення від посту, чи то в п'ятницю чи в середу, то все діставав диспензу на храмовий день. Від 35 літ парохіяни при звичаїлись до м'ясних страв на храм і цю обставину я все подавав, як мотив до уділення диспензи. Тепер заходить велика колізія, тим більше, що парохіяни не зважають так строго на піст, як їхні предки, і при браку набілу та ярин не зможуть приймати гостей пісними стравами. Тому по наказі їсти м'ясо в середу чи п'ятницю на храм будуть цей наказ легковажити, а тим сам попадатимуть матеріально в гріхи... Чи не дасть би цю причину узгляднити?

2. В Архиепархіяльних Відомостях Ч. III з р. 1924 оповіщено перешкоду нелітності до заключення подружжя і визначено границю для хлопців 18 літ, а для дівчат 16 літ — проти давніших 16 для хлопців і 14 літ для дівчат, мотивуючи зовсім справедливо, що в нашій дієсезії, висуненій більше на північ, молодь пізніше дозріває. Одначе для нас неясно, як сквалфікувати цю перешкоду тепер. Давніше, при границях 14 і 16 літ, була це перешкода уневажнююча (*dirimens*), а тепер, як це виходить з пригадки про нелітність 16, 18 літ в Апархіяльних Відомостях Ч. V 1936, названо її „здержуючою“ (*impediens*). — Чи то може 14, 16 літ буде „*dirimens*“, а додані 2 роки з 14 на 16 і з 16 на 18 буде тільки „*impediens*“?

Мотив до нових границь нелітності — як сказано —

новані і без надії на краще, без нарікання, зносять свою тяжку долю, щасливі, що мають і такий куток.

Згляньтеся ви всі, що так багато говорите про працю над правою їх долі! Замість до кіна чи на вечерниці, перейдіться по тих закамарках, огляньте ті примари недостатків і нужди.

А по такій мандрівці певно кілька ночей не будете спати, а ті примари будуть вас переслідувати на кождім кроці.

А це не видумка, але дійсна правда. Лише ніхто нецікавий оглянути цю нужду своїми очима. Потішаємося, що так зле ще не є.

Чи треба було аж тільки грошей викинути, щоби тільки була слава: „ось то ми купили дім“. Правда, маємо також посмертний фонд, до якого, стид признатися, не всі почувуються до обов'язку належати і платити.

А скільки вдова має з нього дістати? Чи не таємниця це під семи печатями? А дістане вдова ті гроші, то що їй остане на дальше життя?

Поплатиться довги, затягнені на недугу мужа, видасть на похорони, заплатить податки і додатки і різні зобов'язання по небіжчикові і якщо остане кілька сотиків, то все її забезпечення! Чи тих марних 50— зл. чвертьрічно, що їй дістає, має називатися „пенсія“? Не знаю, чи який вдовець доказавби такої штуки, щоби з цього вижив і діти виховав. Але ми, жінки, мусимо тим задоволитись і... мовчати.

А по смерті мужа? Непотрібні нікому, кинені на жир злободенної долі. Ще велике щастя, коли можемо витирати собою кути по родині, а коли ми німічні, виснажені, як маємо боротись з життям?

В нинішніх тяжких часах навіть безробітні мають суспільну опіку, тільки жінки священиків опинилися поза скобками життя.

А ми, жінки, чи подумали коли над собою? Коли всі жінки на світі об'єднані без огляду на національність і суспільне становище, то тим більше доля української жінки, вдови по духовнику, не може бути байдужа. Ми замикаємо очі на ту хвилю, в котрій кожда з нас може опинитись так, як та чайка небога. Забуваємо, що „попови дзвонять, а пападю з села гонять“.

Чи ж поза буденними турботами не маємо святого обов'язку уладити свої зізди і подумати про свою долю! Чи ми не можемо забрати голосу в справі, яка нас і тільки нас обходить? Чи довго ще будемо виглядати „ласки“? Невжеж такий стан мусить бути незмінений?! Чейже ми кровю і слізми виховали і виховуємо нові ряди інтелігентів, та яка доля нас жде? Ми здали вже не один іспит, може багато трудніший, ніж університетський, бо боремося з труднощами, полишені самі собі.

ста по польськи, а був націоналістом; виглядав на „мрука“ і відлюдка, а був найбільш товариським чоловіком, що вносив гумор і диспуту, входив в товариство молодих людей за „пан-брат“, окружувався ними і чувся між ними найкраще; в його домі здавалося зразу, що ви зайві, а він радо тримав би вас через місяць; свої діти любив над життя, особливо доньку, що дотримала йому товариства до кінця (друга донька померла, а син в молодих літах виїхав до Америки), але ніколи того не показував; курив багато, хоч задратав асти йому не було вільно; про найбільші святощі потрафив нераз говорити зі сарказмом, але за ті самі святощі готов був перший життя своє віддати; підчас найбільших трагедій, що ми їх переживали, потрафив жартувати собі, а рівночасно мав слози в очах. Що ви тут зробите, яку раду годні з ним собі дати? Котре його обличчя правдиве а котре — маска? Я й тепер його добре не розумію і коли пишу отсі стрічки, боюся, щоби його не скривдив, але був час, що я його ще менше розумів, а більше кривдив, бо уважав його циніком. Аж одного разу я побачив, як з його очей бризнули сльози, наче потік, довго тамований. Що? Світенький і — плаче? Той цинік? В тім і ціла річ, що він циніком не був. Наші невдачі, крамоли, хиби боліли його більше ніж мене, нас, а він в той спосіб, неначе морфіну заживав і вмовлював не в нас, а в себе, що те все дурниця, нюху табаки не варта, щоби задля того терпіти. Що йому те не вдавалося, річ певна і доказом цього часті сльози, які мимо своєї гордої душі виливав.

* * *

Проповідник! Не може бути більшого дару Божого, який давав би слухачам стільки насолоди, а ідеї яку пропагує, стільки користи. Письменники в сотній части цієї служби не зроблять, бо живе слово, краснорічиво й розумно висказане, роззброює чоловіка, мов молотом пробиває доступ до душі, накидує свою волю, ентузіазмує і веде, куди хоче. Але на се треба бути правдивим бесідником, т. є. — не тільки красномовним, але й розумним і актуальним та ентузіястом справи. Коли отсі чотири елементи щасливо злучаться в одній особі, стаються силою, яка може світ перевернути. Тільки цього таланту, як дуже рідкого, не вільно закопувати. А се відноситься не тільки до самого бесідника, але також до тих, що ним диспонують і дозволяють йому нидіти по закамарках, де він не має відповідної аудиторії, де його не розуміють, де його амбіція не є підсичувана, і не пускають на ширшу арену, де він набрав би розмаху до вишого лету.

На своїй дорозі життя я стрінув трьох правдивих бесідників. Не говорю про світських, ані про тих духовних, що

ще живуть, і то на високих становищах, щоби мене хто хибно не зрозумів.

Першим був о. др. Йосиф Левицький, катихит німецької гімназії у Львові. Я був ще гімназійним учеником, коли чув його проповіді підчас родинних зїздів в Сернках, в о. Онишкевича на празнику на Спаса, і в Лучинцях (рогатинського деканату) в о. Кучинського на відпусті в день Успення Пр. Д. М. Тих проповідей я ще не розумів, а мимо цього вони робили на мене величезне вражіння. Передусім його бесіда плила гладко, як вода в ріці, що нема стриму, щоби вона плила перестала; се велика приємність, мати таку певність за бесідника, що він не забудеться, не затнеться, не перестане, а скінчить тоді, коли сам захоче. Дальше, і що найважливіше, говорив свої проповіді легко, весело, все з усміхненим лицем, і та приємна атмосфера і настрої, які він вносив, уділювалися цілій аудиторії: зморщки вигладжувалися і лица веселішали. Так у церкві повинно бути. Ми приходимо до церкви не до Бога страшного, — бо Бог є страшний для тих, що до церкви не ходять, а до Батька доброго, що кличе до нас: Приходіть до Мене всі втомлені і ріжними тягарями обтяжені, а Я вас потішу. Було би страшне, якби люди до церкви приходили добре розположені, а виходили сумні і прибиті. Має бути на відворот; се розумів добре о. Левицький і тому його проповіді тішились такою славою.

Ще згадаю за одну його проповідь, яку він мав на похоронах своєї мами. Се мав бути „майстерштік“, в яким виявилася ціла сила його вимови і почувань. Ті, що чули сю проповідь, переказували своїм дітям, як щось незвичайне. В такий спосіб і до мене ця відомість дійшла.

Другим був Єпископ Сотер Ортинський. Я мав нагоду чути його проповіді в Тернополі, де він звичайно давав Великопісні реколекції, а також на відпусті на Успення Пр. Д. М. На його проповіді сходилася така маса людей, що середню церкву були би напевно розсадили, як би вона мала не такі грубі мури! Чарував своєю особою, бо був олицетворенням мужеської краси, з дуже симпатичним і дзвінким голосом, дикцією без закиду і запалом, яким слухачів міг вести до екстази. Вичувалось, що опанував свій предмет до подробиць і так переконаний, що за те, що говорить, гарантує своїм життям. Був проповідником, що так скажу, ліричним, бо бив передусім на почування і вмів видобути н. пр. такий жаль, що ціла церква, без огляду на вік, пол й інтелігенцію, вибухала одним плачем. Нераз чув я закид і жаль, чому єп. Ортинський своїх проповідей не видрукував. На ніщо було би це придалося, бо того запалу й ентузіязму, які властиво його проповіді ціхували і вирізняли, ніяке письмо чи друк не віддали би, хіба може грамофоновна плита і то недокладно.

писана в східній (єврейській) мові. На Сході жили пророки, Божі висланники, — на Сході повстали й загомоніли вперше святі релігійні пісні, псалми, що стали головними молитвами цілого християнства.

На Сході, в Вифлеємі, стояла колиска християнства. Тут появилoся світло світу, „світло від світла“, наш Учитель і Спаситель. Мовою Сходу розмовляв Божественний Спаситель, по східній землі ходив Він, там уперше установлено хрест, знак відкуплення, почесною відзнакою християн; Східня земля пила Його спасенну кров.

Зі Сходу прийшли Апостоли, що світло світа, яке зійшло з неба, понесли на весь світ, і цій обставині ми всі завдячуємо, що ми християни.

Також друге джерело християнського Об'явлення — святі книги Нового Завіту повстали на східній землі й написані в мові Сходу. Вони є великою „книгою віри“, релігійний основний документ християнського укладу життя, Божий закон для християнства, вказівки до вічного життя.

Чи супроти цього може розумний християнин бути байдужим до християнського Сходу? В кожному разі байдужими не можуть бути ніколи знавці і представники християнської богословської науки. Вся теологія, всі теологічні дисципліни мають свої перші коріні, а дуже часто також свої перші квіти і найкращі овочі принесли на Сході.

Найстарші ексегети, що поясняли св. Письмо, були Орієнталами або Греками. Такі імена, як Оріген Олександрійський, Василій Кесарійський, Хризостом Антіохійський, щоби лиш цих трьох назвати, мають безсмертний згук.

Також догматики завдячують Сходові перші початки й найважливіші етапи розвитку своєї науки. Тут відбувся перший Вселенський Собор у Нікеї, тут відбувалися дальші шість соборів, на яких ухвалено багато важних рішень у справах віри. Також Орієнтал, а саме Грек, Діонісій „Ареопагіт“ дав перший спробу систематичного представлення християнської науки віри.

На рішеннях цих церковних соборів спираються опісля початки старохристиянського церковного права, що його зібрано у великому числі канонів, які частинно досьогодні обов'язують і саме в теперішній час мають бути найважлишою основою для кодифікації східнього канонічного права.

Чи ж треба ще пригадувати, що грецько-східня Церква дала перших і найвизначніших християнських проповідників і промовців? Василія, Григорія Назіанзенського, Григорія Нисійського і найбільшого з усіх — св. Івана Золотоустого. Відомо, що св. Іванові Зол. припала честь, дана св. Церквою, бути „патроном усіх проповідників“.

Що знали б ми з найстаршої історії християнства і св. Церкви, якщо ми не мали б Евсевія Кесарійського, Сократа, Созомена, Теодорета й інших?

Також монашество й чернече життя завдячує Сходові свої перші геройські почини. Святи Павло, Антоній, Пахомій Іляріон, Сава й Теодор Студит це провідні постаті в історії чернечого життя на Сході. А приклад Сходу був рішальний і зразковий для Заходу. Західне монашество і правила св. Бенедикта щойно тоді стануть для нас ясні і зрозумілі, коли ми вже бачили Схід.

Вкінці й на те треба вказати, що одна з найважливіших функцій християнства, літургія, офіційна відправа богослужби одержала свою найпершу й основну форму і вид на Сході, в Антіохії, і від неї беруть початок усі інші літургії.

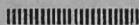
Не буде перебільшенням, коли скажемо, що латинську літургію, зокрема Службу Божу, щойно тоді зможемо добре вяснити в багатьох річах, коли пізнаємо грецькі і східні літургії. Навіть у Римі літургічною мовою до III століття включно була грецька мова, пануюча мова християнського Сходу, і один з найвизначніших римських церковних письменників, св. Іполит ще в III столітті всі свої твори написав по грецьки.

Що перші і найстарші апольогети, оборонці християнства пером — Квадрат, Аристид, Атенатор, Юстин і ін. були Греками або по грецьки писали, це теж факт.

Вкінці згадаймо ще цю всю велику армію Святих і Мучеників, що їх християнський Схід приніс у дарі св. Церкві, починаючи від св. Стефана аж до св. Теодора Студита й Ігнатія Царгородського, згадаймо великих і визначних князів Церкви й єпископів, як Атанасій, Василій і ін., безчисленних Місіонарів, що вийшли зі Сходу і свою місію діяльність простягали на всю Європу, і тепер нехай кожний поставить собі запит: Чи не обов'язані ми всі, священики й світські, освічені й прості, всі, що любимо й дорожимо християнством, і чи не маємо ми основи, віддати християнському Сходові живе почування любови й вдячності? Чи міг би знайтися священик або богослов, який не почувавби в собі найгорячішого заінтересування, що більше, внутрішньої особистої співучасті і звязи з християнським Сходом? І коли сьогодні „Християнський Схід“ розділений ісламом й атеїзмом, мучений і понижений, чи саме ця страшна трагедія не повинна нам як найбільше промовити до серця і нас не лише побуджувати до співчуття, але й до співділання?!

Ми одержали Боже світло зі Сходу, занесім його знову на Схід, якому загрожує ніч.

Перекл. о. Б. Л.

Нові книжки

Юліян Тарнович: Ілюстрована історія Лемківщини. Бібліотека Лемківщини ч. 1. Львів 1936. Накладом Видавництва „На сторожі“. Ст. 285, мала 8°.

Книжка незвичайно цікава і, — головно нині, коли то про Лемківщину так багато пишеться і говориться, — дуже актуальна. Вона дає змогу — пізнати докладніше це гарне й обдароване великими духовими цінностями племя українського народу, на організмі якого переводять нині різні експерименти в ділянці культурній, релігійній та національній.

Книжка подає насамперед найважливі загальні відомости про Лемківщину, а саме: короткий географічний огляд, економічні відносини, а відтак історію цих карпатських земель, почавши від княжих часів аж до участі Лемків в українській визвольній війні. Дуже цікаві уступи про початки релігійного й національного відродження Лемківщини, про відношення Лемків до повстання і воєн Хмельницького, про лемківську заокеанську еміграцію, завдяки якій Лемки жили перед війною у доволі добрих матеріяльних відносинах, а передусім уступ про діяльність „Просвіти“ на Лемківщині, себто про новітнє національне пробудження Лемків у перших роках ХХ століття. Завдяки муравліній праці просвітянських діячів положення на Лемківщині нині зовсім інакше, чим воно було в часах перед війною. Тоді панували там всевладно москвофіли і мали за собою маси народу, а нині українська національна свідомість заливає просто лемківські села і перед нею лемківські москвофільські діячі бороняться при допомозі „власть імущих“ різними дозволеними й недозволеними способами, але раз розбудженої національної свідомости Лемків не вдасться їм ніяк приспати.

Є в книжці і спис визначних Лемків, що відіграли велику, передову ролю на всіх ділянках життя Народу, і під цим оглядом маленька простором і кількістю населення Лемківщина стає повчальним прикладом для інших наших земель, ось хочби Гуцульщини, яка, мимо свого добробуту в передвоєнних часах, не видала споміж себе майже ніякої інтелігенції і загалом нікого, хто в національній праці був би визначився.

Лемківщина внесла у велику культурну скарбницю Народу великий посаг.

Книжка прикрашена численними ілюстраціями, які змальовують культуру і побут Лемківщини. Кидаються в очі світлини гарних й оригінальних зразків церковного будівництва (церкви в Ждині, Душатині, Улючі, Милику, в Щавнику, Чирній і багато інших).

Книжку повинен прочитати кожний інтелігент, тим більше, що ціна невисока (3 зол.). *о. Петро Холин.*

X. Nikodem Cieszyński: Na przełęczy. Zbiór króciutkich kazań i rozważań na tle Ewangelij niedzielnych całego roku. Poznań. Nakładem Autora. Ст. 219, мала 8°.

Це короткі (10—15 хвилин), глибокі своїм змістом і гладкі, аж чепурні своєю верхньою формою проповіді на зачалах Євангелій, на всі неділі в році. Дуже цінне в цих проповідях те, що їх тематика жива, актуальна, пристосована до нинішніх горячкових часів. Автор короткими, ядерними словами, коротким поетичним зворотом, невеличким, гарно підхопленим порівнянням не раз так гарно малює намічений собою образ, що він усилі скорше захопити інтелігентного слухача і змусити його до глибшої застанови, чим не раз довга проповідь, збудована по всім вимогам гомілетики. Проповіди ці своїм змістом надаються тільки для інтелігентних слухачів.

Своїй збірці дав Автор титул „Na przełęczy“, щоби, як сам про це говорить у передмові, вказати на ту межу, на яку ступило нинішнє людство, на межу між дочасністю і вічністю, між матеріалізмом, що гремить зловіщими сурмами большевизму, і відвічним, непереможним християнізмом, між сакралізмом і ляїцизмом, на межу між містицизмом і безбожництвом, між нечуваним розгоном розвитку і самогубством раси та занепадом західньо-європейської культури.

Через усі проповіді вється червоною ниткою бажання, змалювати якнайкраще і найбільш переконливими аргументами суть і заслуги християнства в історії вселюдської культури.

о. Петро Хомин.

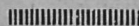
Антін Бей: Юнак Тако. Пригоди молоденького індіанського місіонера. Вінета й ілюстрації Якова Гніздовського. Львів 1936. Накладом Видавництва „Наш Приятель“. Ст 63, мала 8°. Ціна 75 сот., з пересилкою 90 сот.

Це чергова книжечка „Бібліотечки Нашого Приятеля“ з великим виховним змістом, призначена для нашої молоді.

о. Роман Лукань, ЧСВВ.: Василіяни — Римські Папи. Львів 1936. Бібліотека Центрального Василіяньського Архіву ч. 2, ст. 19, мала 8°.

Невеличка, та незвичайно цікава студія, яка змальовує образ розвитку праці синів св. Василія Вел. на Сході і Заході, монастирями яких покритий був колись цілий християнський світ, не тільки східній, про що усім відомо, але й західній. Не диво, що з такого могутнього й широко розгалуженого Чину вийшло багато визначних церковних мужів, вчених істориків і богословів. Василіяньський Чин видав крім цього 25 папів, зпоміж яких було 17 святих, а п'ять деяких з них святкує і наша українсько-католицька Церква.

X.

Всячина.

Конфіскація останнього числа „Ниви“. Останнє число „Ниви“ (травень 1936) сконфіскувала прокуратура. Сконфіковано цілу статтю п. з. „З голосів преси“, у якій було порушено відносини у православній Церкві в Польщі. На щастя удалося нам вивести у львівським городським старостві позволення витяги сконфісковану статтю, через що ми врятувалися перед великими коштами, звязаними із передруком цілого числа, але зате припізналася висилка числа на цілий тиждень і потерпіли статті Впр. оо. Авторів, частина яких мусіла бути витята разом із сконфіскованою статтею. Відноситься це передусім до статті о. прал. Чаплинського п. з. „В пам'ять 20-літньої річниці смерті Еп. Сотера Ортинського“, з якої витято частинку, що в ній описані похорони бл. п. Єпископа. Тому що згадана стаття має для історії нашої Церкви, головномж американської, велике значіння, ми цю витягу частинку ось тут подаємо:

„...Покійний був свідомим Українцем, тому за життя мав і ворогів і не дуже прихильних, а саме москвофілів і одну часть закарпатських священиків, які не дуже його любили задля його українства, але по смерті всі упокорилися перед маєстатом смерті і всі признали, що це був великий і характерний чоловік. Неодні казали й донині декотрі кажуть: „Ми не знали, кого мали“.

В неділю 26. березня, в годині 10 рано перенесено тіло в повних єпископських ризах, серед величезного здвигу вірних і чужого народу до катедральної церкви, прибраної в середині і зверху сумними прапорами. Кожного дня відправляли там Служби Божі і панахиди священики, що прибули, щоби віддати Єпископові останню прислугу.

Похорон відбувся в четвер 30. березня. На похорон прибув Апостольський Делегат Бонцано з Вашингтону, латинський єпископ з Філадельфії та монсініор Лавел з Нью Йорку в заступстві свого єпископа. Явилось все греко-католицьке духовенство з цілої Америки, всі дяковчителі, які чудово співали похоронну Сл. Божу і на вулиці, а також делегати майже усіх парохій і безмірне число народу, місцевого й позамісцевого та із найдальших сторін Америки. Хором диригував померший недавно Андрій Гела, найліпший тоді диригент.

Духовенство в порядку і парами вийшло з палати до церкви. На кінці йшов Апостольський Делегат. Службу Божу правив генеральний вікарій, священик з Закарпаття о. Дзюбай, в асисті духовенства. Сподівалися, що прибуде Єпископ Будка з Канади і відправить Службу Божу, але то був час війни, тому не міг приїхати. Проповідей було три. Першу

виголосив о. Чаплинський, другу від духовенства і народу Закарпаття, о. Горзов, а третю від латинського Єпископату, по англійськи, монсініор Лавел. О. Підгорецький зложив подяку“.

Решта статті вже є, а саме на стор. 188.

Величавий концерт-академія у честь Впреосв. Митрополита. Дня 31. травня ц. р. уладили ньюорські Українці в одній із найбільших саль Нью Йорку, Карнеджі Гол., величавий концерт-академію у честь Високопреосвященого Митрополита Андрія з нагоди його ювілею. Вступне слово виголосив, по англійськи й українськи, др. С. Демидчук, який проаналізував історичні постаті у трьох добах нашої державности: княжої, козацької і новітньої, кінчаючи на могутній постаті Митрополита Андрія.

Могуче й незабутнє вражіння зробив виступ великанського хору (зложений із вісьмох хорів ньюорської округи в силі 300 співаків), який під проводом нашого геніяльного диригента, проф. Ол. Кошиця відспівав низку псалмів і церковних композицій наших композиторів так по мистецьки, що просто зачарував усіх, своїх, а ще більше чужинців, які становили третину присутніх.

Реферат про життя і діяльність Митрополита сказав по англійськи о. Ля Фарж, співредактор католицького щоденника „Америка“ в Нью Йорку. Велике захоплення серед зібраної публіки викликала промова старенького, 80-літнього генерального вікарія латинської архієпархії в Нью Йорку, Монс. Лавела, приятеля Українців, який передав зібраним привіт від кард. Патрика Гейса і згадав про свої зустрічі з Ювілятом, Впреосв. Митрополитом Шептицьким.

Приявні на концерті вислали телеграфічний привіт Митрополитови-Ювілятові. З приводу концерту видано ілюстровану памяткову програму з українськими й англійськими статтями про Ювілята, українську церковну музику і про хор проф. Кошиця.

Хто буде Апост. Адміністратором Лемківщини? Справа обсади місця Апостольського Адміністратора Лемківщини, яке опорожнилося після смерти бл. п. о. д-ра Василя Масцюха, ще не рішена. Іменований на це становища крилошанин Станиславівської Капітули, о. др. Яків Медвецький, як доносить „Діло“ з 30. VI. ц. р., з уваги на свій стан здоровля зрезигнував з тієї гідности.

Ювілейні торжества на Велеграді відбуваються після згори уложеного пляну. Число паломництв і зїздів — головно в часі літніх вакаційних місяців — росте, а беруть у них участь люди всіх станів і різних політичних переконань. Ювілейні торжества побудовані на плятформі не-політичній і загальнодержавній, при чому від початку цього року ведеться велику пропаганду при допомозі преси,

брошур, пошти, а спеціально окремого бюлетину, що виходить на Велеграді. Не диво, що зацікавлення ювілеєм у цілій Чехословаччині велике. Впорядчики торжеств постановили використати те велике зацікавлення населення і повести між ним грошові збірки на віднову величавого велеградського храму. З тією метою видано відозву до населення, що зачинається словами „Národe Československý“, підписану Апост. Нунцієм Саверієм Ріттером, примасом Чех, кард. Кашпаром, моравським митрополитом архиеп. Пречаном, прем'єром Годжею, предсідниками обох палат чехословацького парламенту, усіми єпископами, в цьому числі й обома нашими греко-католицькими, і найвизначнішими представниками політичного, наукового і мистецького світу. В днях 15—19. липня відбудеться світовий Уніонний Конгрес, на який вибираються і представники нашої Церкви.

„Ліга Української Католицької Молоді“ в Америці. Між нашою заокеанською еміграцією в Сполучених Державах і Канаді працює від 1933 року організація української молоді, що називається „Ліга Української Католицької Молоді“, яка поставила собі за ціль витворити як найглибше почуття спільноти американської і канадійської укр. молоді з Рідним Краєм. Ця Ліга відбула вже два свої зїзди (в 1933 і 1935 рр.), а цього року, в днях 17, 18 і 19. липня відбудеться третій загальний конгрес молоді в Філадельфії, у найбільшій готелю цього міста. Другий день цього конгресу, буде „Днем Українського Спорту“. За найвищі осяги в усіх родах літнього спорту будуть роздані нагороди та відзнаки. На списі вишювок і національних строїв дівчат також роздадуть нагороди.

Також інформації. P. I. P. (Prawostawna Informacja Prasowa) в ч. 61 з 29. травня 1936, описуючи жалібні обходи з нагоди десятиліття трагічної смерті гол. отамана Симона Петлюри, подає зовсім невірні і з пальця виссані інформації. М. ін. пише: „Na drugi dzień (себто після панахиди за душу бл. п. Петлюри) 24 maja zostało odprawione polowe nabożeństwo żałobne za duszę św. p. Gł. Atamana S. Petlury przez unitów. Nabożeństwo celebrował ks. Biskup Iwan Buczko. Odprawienie uroczystego nabożeństwa unickiego za duszę Gł. Atamana Petlury wywołało u wielu ludzi wielkie zdumienie; gdyż zmarły nigdy nie był przychylny do Unji, a nawet odnosił się do niej z niechęcią, czego dowodem mogą służyć np. artykuły jednego z najbliższych współpracowników zmarłego — ś. p. min. A. Salikowskiego, pisane w porozumieniu ze zmarłym“.

Стільки ПІП. Тимчасом Преосв. Кир Іван Іван ніколи ніякого богослуження, та шей полевого, за душу бл. п. Головного Отамана не відправляв. Зате таке полеве богослуження на площі Великого Лугу, з нагоди Лугового здвигу

в 10-ти ліття смерти Симона Петлюри, відправив о. мітр. Ол. Базук і **то за душі українських жовнярів**, що згнули в боротьбі за волю Народу, на що було позволення Митрополичого Ординаріату.

Щодо „пісчєсі“ Гол. Отамана до Унії, то ми маємо про це зовсім інші, і то дуже авторитетні, відомости, ніж ті, що їх подає ПІП. Головний Отаман, як великий державний муж, добре бачив, яку сумну ролю відіграла московська православна Церква на Україні, стаючи у великій мірі перепорою до національного і державницького відродження Народу, а з другого боку не міг не бачити того значіння і тієї позитивної ролі, яку грала і грає українська католическа Церква в Галичині на всіх ділянках національного життя.

Білянс релігійних переслідувань у Мексику. За час 10-літнього переслідування католицької Церкви в Мексику вигнано з краю 5 єпископів, а 12 прогнано з їх епархій. Убито 40 священників. На початку переслідування в 1926 році було в краю 3000 священників. Те число уряд зменшив на 334 священників для 15 мільонів католиків, а 14 мексиканських станів з числом мешканців понад 6 мільонів не має загалом ані єпископа ані священників. Американець д-р Charles S. Macfarland у своїй книжці „Хаос у Мексику“ подає що біля 2500 священників жиє в краю тайно, здебільша в Стані Мексик, як робітники і слуги в довірених католицьких родин, яким, колиб про те довідалася влада, грозять великі кари. Священники (334), які ще остали на своїх місцях, виставлені на сталі провокації й обиди. В Стані Guadalaгara було в 1935 році арештованих 34 священників. В часі переслідувань Церкви замкнено 12 епархіяльних семинарій. Дня 31. серпня 1935 націоналізовано (сконфісковано) усі церковні маєтки.

Надуживання імени Насті Волошин. Із Золочівщини дістав я кілька примірників „відписуваних“ забобонних директив для осягнення щастя, поширюваних під фірмою Насті Волошин. Сі летючки зачинаються словами: „Щастя з Люрд прошу передати і переписати три рази...“ Прошу всіх душпастирів перестерегти нарід, що се від Насті не походить, але якісь забобонні люди надуживають її імени. Настя далека від усяких забобонів.

Також я довідався, що деякі особи приписують Насті Волошин передсказування про „темряву і посвячені свічки“. В дійсности се не походить від Насті, але воно взяте з книжки про кінець світа (о. Шпірага), що її на українське переклав о. П. Дзедзик. о. Г. Костельник.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові
 Видає Бог. Наук. Товариство
 Відповідальний редактор: о. Петро Хомин.

В Адміністрації „Ниви“ Львів, вул. Коперника 36

МОЖНА НАБУТИ:

Праці Богословського Наукового Товариства

які виходять під проводом о. проф. Дра Йос. Сліпого.

- Т. I. Св. свщм. Йосафат Кунцевич (S. Josaphat Kuncevyč)
— матеріали і розвідки з нагоди ювілею. Зібрав о. Др. Й.
Сліпий. Ст. 261. 8^о.
- Т. II. Dr. Jos. Slipyj: De principio spirationis in SS. Trinitate.
P. VIII + 120. 8^о.
- Т. III. о. Др. Спиридон Кархут: Граматика української цер-
ковно-словянської мови (Grammatica linguae ecclesiastico-sla-
vicae ucrainicae). Ст. XIX + 284. 8^о.
- Т. IV—V. Аскетичні твори св. Отця нашого Василя Вел.
(Opera Ascetica S. Basilii Magni). — Пер. з грецького митроп.
Андрей Шептицький. Ст. XIV + 490. 8^о.
- Т. VI. Др. Володимир Січинський: Архітектура Катебри
Св. Юра у Львові (L'architecture de la Cathedrale de St. Ge-
orges a Leopold). Ст. 97 + XXX. 8^о.
- Т. VII—VIII. Др. Саломія Цьорох, ЧСВВ: Погляд на історію
та виховну діяльність СС. Василянок (Conspectus historiae
et opera paedagogica Sororum Ordinis Sancti Basilii M.).
Ст. 256. 8^о.

о. Йосиф Сліпий: Богословське Наукове Товариство і його
статути. Ст. 19. 16^о.

Богословське Наукове Товариство у Львові в першій
десятиліттю свого існування (1923—1933). Ст. 92. 8^о.

Чи Ви замовили вже на Празник.

СВІЧКИ „КЕРОС“

Ні? Пишім таки зараз замовлення...